

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Jan Šulc

**Polsko jako geopolitický aktér
v postsovětském prostoru**

Bakalářská práce

Praha 2009

Autor práce: **Jan Šulc**

Vedoucí práce: **PhDr. Michael Romancov, Ph.D.**

Oponent práce:

Datum obhajoby: **2009**

Hodnocení:

Bibliografický záznam

ŠULC, Jan. *Polsko jako geopolitický aktér v postsovětském prostoru*. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií, 2009. 108 s. Vedoucí diplomové práce PhDr. Michael Romancov, Ph.D.

Anotace

Bakalářská práce „Polsko jako geopolitický aktér v postsovětském prostoru“ pojednává o geostrategických cílech Polska v postsovětských státech a o snahách této země dosáhnout jejich realizace. V první kapitole jsou analyzovány historické předpoklady pro polskou geopolitickou aktivitu, včetně polsko-ruského stereotypu, jenž je jedním z faktorů ovlivňujících geopolitickou angažovanost Polska v postsovětských zemích a částečně se podílí na tom, že je v Polsku Rusko vnímáno jako potenciální hrozba. Ve druhé kapitole jsou blíže představeny geostrategické cíle Polska v postsovětském prostoru a je vysvětleno, proč má Polsko zájem na jejich dosažení. Mezi těmito cíli je vytvoření pro Polsko výhodných geopolitických poměrů na východ od jeho hranic, snížení energetické závislosti na Rusku, zajištění práv polských menšin v některých evropských postsovětských zemích a získání mezinárodní prestiže. Třetí kapitola se poté zabývá snahami Polska dosáhnout cílů popsaných ve druhé kapitole. Jsou v ní analyzovány konkrétní polské iniciativy a také jejich pozadí. V závěrečné čtvrté kapitole této práce je polská geopolitická aktivita v postsovětských zemích stručně shrnuta a zhodnocena.

Annotation

The bachelor thesis “Poland as a geopolitical actor in the post-Soviet space” deals with Poland’s geostrategic goals in the post-Soviet states and with the country’s attempts to fulfil these goals. In the first chapter of this thesis, historical predispositions for Polish geopolitical activity in the post-Soviet space are analyzed, including the historical Polish-Russian stereotype, which is one of the main factors influencing Poland’s geopolitical activity in the above-mentioned space. This stereotype partially explains, why strong Russia is perceived as a potential threat in Poland. In the second chapter, the geostrategic goals of Poland in the post-Soviet space are introduced and it is explained, why Poland is so keen on realizing them. Among these goals is to create favorable geopolitical conditions for Poland east of its borders, to reduce its energy dependence

on Russia, to secure the rights of Polish minorities in some European post-Soviet countries and to gain international prestige. The third chapter then deals with Poland's attempts to achieve the goals described in chapter two. The concrete initiatives of Poland are analyzed, as well as their background. In the final, concluding part of this thesis, Polish geopolitical activity in the post-Soviet countries briefly summarized and evaluated.

Klíčová slova

Polsko, geopolitika, postsovětský prostor, energetická bezpečnost, zemní plyn, Ukrajina, ropa.

Keywords

Poland, geopolitics, post-Soviet space, energy security, natural gas, Ukraine, oil.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato práce byla zpřístupněna v příslušné knihovně UK a prostřednictvím elektronické databáze vysokoškolských kvalifikačních prací v repozitáři Univerzity Karlovy a používána ke studijním účelům v souladu s autorským právem.

V Praze dne 29. května 2009

Jan Šulc

Poděkování

Na tomto místě bych chtěl poděkovat vedoucímu mé bakalářské práce, panu PhDr. Michaelu Romancovovi, Ph.D., za mnoho cenných rad a připomínek, jež pomohly zlepšit úroveň této práce.

Obsah

1. Úvod.....	3
2. Geopolitika a polská historie.....	5
2.1 Vymezení pojmů.....	5
2.1.1 Postsovětský prostor.....	6
2.1.2 Geopolitika.....	6
2.1.3 Geostrategie.....	9
2.1.4 Geoeconomika.....	9
2.1.5 Centrální oblast a periferie.....	10
2.2 Historické předpoklady pro polskou geopolitickou angažovanost v postsovětském prostoru.....	10
2.2.1 Geopolitické predispozice Polska.....	11
2.2.2 Piastovské Polsko.....	13
2.2.3 Republika obou národů.....	13
2.2.4 Mocenský úpadek Polska.....	15
2.2.5 Rozpad a vzkříšení Polska.....	16
2.2.6 Polsko dnes.....	19
2.2.7 Rusko-polský stereotyp.....	20
3. Geostrategické cíle Polské republiky v prostoru bývalého SSSR.....	23
3.1 Bezpečnost na hranicích s východními sousedy.....	24
3.1.1 Bělorusko, Moldavsko a Ukrajina.....	25
3.1.2 Kaliningradská oblast jako potenciální nebezpečí a význam pobaltských republik.....	27
3.2 Energetická bezpečnost a diverzifikace dodavatelů primárních energetických surovin.....	28
3.2.1 Energetická bezpečnost.....	29
3.2.2 Ropovod Oděssa-Brody-Płock.....	32
3.2.3 Plynové projekty.....	33
3.2.4 Polsko a Nord Stream.....	35
3.2.5 Společné jaderné projekty v postsovětských zemích.....	37
3.3 Podpora polských menšin.....	38
3.3.1 Cíle polské politiky vůči Polonii.....	40

3.3.2	Autochtonní polské menšiny v evropských postsovětských státech.....	41
3.3.3	Polské komunity v ostatních postsovětských zemích	45
3.4	Získání mezinárodní prestiže	46
3.4.1	Vytvoření dobré image.....	47
3.4.2	Zvýšení vlivu.....	49
4.	Polská geopolitická aktivita v postsovětském prostoru	51
4.1	Pobaltí	55
4.1.1	Litva	55
4.1.2	Lotyšsko a Estonsko.....	59
4.2	Ukrajina.....	60
4.2.1	Cesta ke „strategickému partnerství“	61
4.2.2	Zajišťování prozápadní orientace Ukrajiny.....	63
4.2.3	Reakce na Kartu Poláka na Ukrajině	65
4.3	Bělorusko	66
4.3.1	Snaha zajistit prozápadní orientaci Běloruska	67
4.3.2	Polská menšina – neurgický bod polsko-běloruských vztahů.....	69
4.4	Kavkazské a středoasijské země	70
4.4.1	Geostrategický význam Gruzie, Ázerbájdžánu a Arménie	70
4.4.2	Středoasijské republiky jako dodavatel ropy a zemního plynu.....	73
5.	Závěr.....	75
	Seznam použité literatury a dalších zdrojů	79
	Summary.....	94
	Přílohy.....	96

1. Úvod

Rok 1991 přinesl událost, která znamenala definitivní konec tzv. studené války a stala se tak velmi důležitým mezníkem ve světových dějinách. V prosinci tohoto roku totiž došlo k podepsání bělověžské dohody, která znamenala definitivní ukončení existence jedné ze dvou dosud nejvýznamnějších světových velmocí - Svazu sovětských socialistických republik (SSSR). Rozpad SSSR měl trojí efekt. Zaprvé znamenal změnu na politické mapě světa, jelikož dezintegrace SSSR způsobila vznik patnácti nových států z jednoho. Zadruhé potvrdil definitivní smrt tzv. Brežněvovy doktríny, již si SSSR vyhrazoval právo zasahovat do vnitřních záležitostí satelitních států ve střední a jihovýchodní Evropě (tj. států ve své sféře vlivu), pokud v nich docházelo k vývoji pro SSSR nepříznivému. S Brežněvovou doktrínou se sice SSSR rozešel už v roce 1988 (projev Michaila Gorbačova ve Štrasburku),¹ rozpad SSSR však znamenal tečku za jakýmkoliv potenciálními pokusy ji někdy v budoucnu obnovit. Zatřetí byla rozpadem SSSR ukončena tzv. studená válka, v níž spolu soupeřily západní liberálnědemokratický blok v čele s USA a východní socialistický blok vedený SSSR. Řečeno jednou větou, kolaps SSSR změnil celosvětovou geopolitickou situaci a dosud existující bipolární uspořádání světa bylo nahrazeno novým, které lze charakterizovat jako unipolární s existencí jedné dominující supervelmoci (USA) a několika neustále sílících regionálních velmocí, mezi něž patří zejména Rusko, Čína a Indie.

Po pádu SSSR, jak již bylo zmíněno, vzniklo na jeho bývalém území patnáct států (Rusko, Ukrajina Bělorusko, Moldavsko, Litva, Lotyšsko, Estonsko, Gruzie, Arménie, Ázerbájdžán, Kazachstán, Uzbekistán, Turkmenistán, Kyrgyzstán a Tádžikistán). Z těchto států se však do postavení velmoci vyprofilovalo pouze Rusko, největší z nástupnických států SSSR co se týče území i populace. Ačkoliv i v období bezprostředně po rozpadu SSSR byl v postsovětských státech vliv Ruska (nejen) díky hospodářské provázanosti států bývalého SSSR silný, začali postupně pronikat do postsovětského prostoru i jiní geopolitičtí aktéři, kteří zde mají své zájmy. Jedním z těchto aktérů je i Polsko, o jehož geopolitické aktivitě v postsovětském prostoru pojednává tato bakalářská práce. Jejím hlavním cílem je přiblížit polské geostrategické

¹ NÁLEVKA, Vladimír. 2005. *Světová politika ve 20. století (II.)*. Nakladatelství Aleš Skřivan ml. : Praha. Str. 234. ISBN 80-86493-16-4.

cíle v postsovětských zemích a zhodnotit úspěšnost Polska při snaze tyto cíle naplnit. Dalším cílem této práce je poukázat na některé historické faktory, které do značné míry ovlivňují dnešní polskou „východní politiku,“ včetně polsko-ruského stereotypu vzniklého podobou dlouhodobé koexistence Poláků a Rusů vedle sebe. Považuji za velmi důležité na tomto místě upozornit, že tato práce na některých místech představuje pouze polský pohled na věc a může občas tudíž připomínat apologetiku polských kroků (to může být způsobeno tím, že jsem při psaní této práce čerpal převážně z polských zdrojů). Chtěl bych zde proto ujistit všechny čtenáře, že záměrem této bakalářské práce není obhajoba polské geopolitické aktivity, ale pouze její představení z polského úhlu pohledu. Vzhledem k rozsahu této práce bohužel nebyl dostatek místa na představení geostrategických cílů Polska a způsobů, jakým tyto cíle Polsko naplňuje, také z pohledu jiných zemí. Pokud bych tak totiž učinil, zvětšil bych tím její rozsah i o desítky stránek.

Tato bakalářská práce se skládá ze čtyř. První kapitola je věnována vymezení některých pojmů, které jsou v ní ve zvýšené míře používány, a také historickému úvodu, který považuji za nezbytný pro pochopení angažovanosti Polska v postsovětském prostoru. Geopolitická aktivita Polska je totiž ovlivněna mimo jiné i negativním stereotypem Poláků vůči Rusku, který má své historické kořeny. Druhá kapitola pojednává o čtyřech hlavních geostrategických cílech, které Polsko v postsovětském prostoru má. Těmito cíli jsou zvýšení pocitu bezpečnosti skrze zajištění pro Polsko výhodných geopolitických poměrů za jeho východními hranicemi, zajištění energetické bezpečnosti pomocí realizace na Rusku nezávislých energetických projektů, zajištění práv polských menšin v postsovětských zemích a posílení prestiže Polska na mezinárodní politické aréně. Ve třetí kapitole je pak popsána geopolitická aktivita Polska v postsovětském prostoru po roce 1989 směřující k naplnění cílů popsaných ve druhé kapitole. V závěrečné, čtvrté kapitole je pak shrnuje a úspěšnosti.

Při psaní této bakalářské práce jsem vycházel z neperiodických publikací i z internetových zdrojů. Mezi neperiodickou literaturou, z níž jsem čerpal, převažuje polskojazyčná historiografická literatura. Jako cenný zdroj informací mi posloužily také publikace věnující se problematice politické geografie a geopolitiky. Co se internetových zdrojů týče, využil jsem zejména internetové stránky polských vládních institucí, statistických úřadů postsovětských zemí a především polské zpravodajské servery, jež mi sloužily jako náhrada za polské noviny a periodika, jež jsou v ČR jen velmi obtížně dostupná.

2. Geopolitika a polská historie

Jak již bylo nastíněno v úvodu, polská geopolitická aktivita v postsovětském prostoru je motivována polskými geostrategickými zájmy, které jsou však také do značné míry ovlivněny historií země. Zejména skutečnost, že Polsko se v minulosti významně angažovalo v postsovětském prostoru a také kontrolovalo jeho významnou část, má na polskou geopolitickou aktivitu na východě Evropy velký vliv. Kromě toho se do polské geopolitické aktivity promítá i vzájemný polsko-ruský stereotyp, který je také třeba brát v úvahu při zkoumání polské politiky vůči postsovětským státům. Tato kapitola je rozdělena do dvou částí.

V první části této kapitoly jsou vymezeny základní pojmy, s nimiž v této bakalářské práci operuji. Některé z těchto pojmů bývají totiž používány nikoliv pouze ve vědeckém, ale i v širším společenském diskurzu a jejich význam bývá mnohdy nejasný (zmiňme slovo geopolitika, které nechybí ve slovníku mnoha dnešních novinářů a politických komentátorů a které je možné pochopit hned několika způsoby). Definování některých klíčových pojmů vyskytujících se v této práci má za účel předejít možným nejasnostem a zlepšit tak i obsahovou stránku této bakalářské práce.

Druhá část této kapitoly stručně mapuje vývoj Polska od prvopočátků polské státnosti až do roku 1989, přičemž zvláštní důraz je kladen na východní dimenzi teritoriálního vývoje země a na ruský faktor v polské politice. Není totiž tajemstvím, že polské geostrategické zájmy v zemích bývalého SSSR jsou mnohdy v protikladu k zájmům Ruska, které se bezprostředně po rozpadu SSSR stalo nejvlivnějším geopolitickým aktérem v těchto zemích. Ruský faktor v polské politice a dějinách je zmíněn i proto, že mezi Poláky a Rusy existuje už po několik století vzájemný pocit nedůvěry a také jistý druh rivality. Tento stereotyp panující mezi oběma národy má své historické kořeny a promítá se i v dnešní době nejen do vnímání Ruska v Polsku a Polska v Rusku, ale také do vzájemných vztahů těchto dvou zemí a má i zásadní vliv na polskou geopolitickou aktivitu v postsovětském prostoru.

2.1 Vymezení pojmů

Tématem této práce, jak naznačuje její název, je geopolitická aktivita Polska v postsovětském prostoru. Už samotný název práce ale může budit mnoho otázek. Co je to geopolitika? A co si přesně představit pod pojmem postsovětský prostor? Na tomto

místě jsou definovány některé základní pojmy, které se v této práci budou ve zvýšené míře vyskytovat. Vysvětlením toho, jak chápat tyto pojmy, sleduji cíl zjednodušit orientaci v této práci a zároveň i zamezit případným konfúzím, které by mohly vyvstávat z jejich špatného pochopení.

2.1.1 Postsovětský prostor

Pod pojmem „postsovětský prostor“ je v této bakalářské práci chápán prostor všech bývalých sovětských svazových republik s výjimkou Ruska (viz příloha č. 1). Důvodem nezahrnutí Ruska do množiny států, pro něž je v této práci použito souhrnné označení „postsovětský prostor“, však není jeho minulost (Ruská sovětská federativní socialistická republika /RSFSR/, z níž vzniklo pro rozpadu SSSR Rusko, samozřejmě byla součástí SSSR), nýbrž jeho geopolitická váha. Rusko je totiž významným geopolitickým aktérem (nejen) v bývalých svazových republikách a jedinou skutečnou velmocí z nástupnických států bývalého SSSR (je například jadernou velmocí s právem veta v Radě bezpečnosti OSN a má ze všech postsovětských států nejrozlehlejší teritorium a nejvíce obyvatel, což dává zemi obrovský potenciál). Nelze ho tedy klást na stejnou úroveň s ostatními postsovětskými státy, které nedisponují stejnými prostředky jako Rusko a jejichž možnosti prosazovat své geostrategické zájmy jsou značně omezené. Dalším důvodem, proč jsem se rozhodl neklást Rusko na stejnou úroveň s ostatními postsovětskými státy je skutečnost, že Rusko je nejen hlavním soupeřem Polska v postsovětském prostoru, ale že jeho geopolitická aktivita je zároveň hlavním důvodem polské geopolitické angažovanosti v tomto prostoru (tato moje hypotéza je dále rozvedena v následujících kapitolách).

2.1.2 Geopolitika

Dalším pojmem, který je nutno objasnit, je pojem „geopolitika“. Toto slovo a od něj odvozené adjektivum „geopolitický“ se totiž stalo (zejména ve 21. století) poměrně módní a bývá často skloňováno politiky, politickými komentátory i novináři. Jak říká Jiří Tomeš, na téma geopolitika v dnešní době „převažují krátké spíše tendenčně pojaté novinové a časopisecké články, které si ‚podstaty‘ geopolitiky nevšímají. Až na výjimky se většina z nich věnuje populární otázce naší ‚geopolitické‘ polohy a

příslušnosti“.² S tímto tvrzením je možné se plně shodnout. Pro úplnost je však nutno dodat, že je dobově podmíněno (Tomešův text byl vydán v roce 2000 v době příprav ČR k vstupu do EU a krátce po vstupu země do NATO) a že poslední trendy v médiích poukazují na používání slova „geopolitika“ a jeho derivátů i v mezinárodněpolitickém kontextu (týká se zejména otázek umístění radaru USA v ČR a importu primárních zdrojů energie). Skutečnost, že si tyto novinové, časopisecké i internetové články „nevšímají podstaty geopolitiky“, však nicméně přetrvává.

Jaký je tedy význam slova „geopolitika“? Nad touto otázkou se trápil ne jeden autor věnující se geopolitice a s geopolitikou spjatými otázkami. Carlo Jean například tvrdí, že „neexistuje jednoznačná definice geopolitiky a nedá se také přesně určit její místo mezi akademickými disciplínami.“³ Autor se nakonec přiklání k názoru, že „geopolitika není vědou, ale reflexí předcházející politické činnosti.“⁴ V tom, že geopolitika není striktně vědou, se shoduje i Jiří Tomeš, který tvrdí že „neexistuje důvod, proč bychom geopolitiku měli pokládat za vědu (ať teoretickou či aplikovanou), aniž by přitom byla zpochybňována její schopnost teoretické studium a poznání iniciovat, obohacovat a reflektovat.“⁵ Geopolitiku definuje jako „vědomou (více či méně organizovanou) politickou aktivitu, často podpořenou více či méně specifickou teorií (vizí, koncepcí, doktrínou), vyjadřovanou rozmanitými politickými programy, plánovitými i spontánními akcemi a směřující podle postavení, povahy a zájmů jejího nositele k následujícím cílům:

1. žádoucí organizaci celého světa, resp. jeho makroregionů (Evropa, Balkán, Blízký východ, postsovětský blok) [...]

2. K ovládnutí konkrétních pozic a oblastí světa (týká se všech světových mocností, expanzivních států a regionálně zakotvených politických sil a ideologií [...]) Charakteristickým rysem této politiky je vyhlašování různých sfér zájmů (vlivu), doprovázené příslušnou politickou (a stále silnější mediální) aktivitou. Ta se projevuje více či méně propracovanými zahraničněpolitickými koncepcemi, jejichž produkty

² TOMEŠ, Jiří. 2000. „Geopolitika.“ In: *Stát, prostor, politika. Vybrané otázky z politické geografie*. Eds. Jehlička, Petr - Tomeš, Jiří - Daněk, Petr. Praha : Karolinum. ISBN 80-238-5566-2. Dostupné z < <http://prg.xf.cz/kniha/kap6.htm> > (Stabilní. Citováno dne 9.3.2009).

³ JEAN, Carlo. 2007. *Geopolityka*. Ossolineum : Wrocław. Str. 35.

⁴ *Ibidem*, str. 40.

⁵ TOMEŠ, Jiří. 2000. „Geopolitika.“ In: *Stát, prostor, politika. Vybrané otázky z politické geografie*. Eds. Jehlička, Petr - Tomeš, Jiří - Daněk, Petr. Praha : Karolinum. ISBN 80-238-5566-2. Dostupné z < <http://prg.xf.cz/kniha/kap6.htm> > (Stabilní. Citováno dne 9.3.2009).

mohou být také vojenskopolitické doktríny a plány, nýbrž i hospodářskou aktivitou (obchodní expanzí) [...]

3. K upevnění, či získání vlastní pozice v rámci již velmocensky (geostrategicko-politicky) rozděleného, resp. měnícího se, světa či oblasti (týká se jednotlivých států, případně i jejich částí). V rámci této formy geopolitiky lze rozlišovat následující základní aktivity: snaha o udržení statu quo [...] ; snaha o pevnější mezinárodněpolitické zakotvení a jeho institucionlaizaci formou integrace do již existujících mocenských regionálních seskupení (bloků); snaha po zviditelnění státu a jeho pevnější zakotvení v mezinárodní hierarchii, resp. zlepšení jeho pozice, zejména specifickou zahraniční politikou (týká se vesměs nových, mladých států); násilná řešení individuálních zájmů, vesměs na úkor subjektu v podobné pozici, resp. subjektu slabšího (případně řešení které vyplývá z nutnosti, z tlaku, aktivity mocností, či silnějších sousedů); snaha některých etnik a regionů o získání mezinárodně právní subjektivity, o vytvoření nového státu [...]

4. K realizaci jakýchkoli zájmů rozmanitých subjektů politické povahy (včetně nevládních organizací), které ve svém důsledku znamenají určitou organizaci/reorganizaci prostoru. Jde např. o nové či jinými silami řízené územní uspořádání, o upevnění či změnu pozic na úrovni substátní, tj. regionální, městské (lokální).“⁶

V této bakalářské práci je slovo geopolitika chápáno v souladu s výše citovanou Tomešovou definicí. Dalšími výrazy, které souvisejí se slovem „geopolitika“ a které je třeba na tomto místě definovat, jsou pojmy „geopolitický aktér“ a „geopolitická aktivita“. Pro definici geopolitického aktéra je možné sáhnout k Brzezińského definici geostrategického hráče, kterou tento americký autor s polskými kořeny použil ve své knize *Velká šachovnice*. Tato definice je však amerikocentrická a aby byla použitelná pro účely této bakalářské práce, je nutné ji mírně modifikovat a odstranit z ní veškeré odkazy k zájmům USA. Geopolitickými aktéry jsou podle Brzezińského „ty státy, které mají schopnost a vůli uplatňovat sílu nebo vliv mimo své hranice, aby změnily [...] existující geopolitické poměry.“⁷ Je však třeba dodat, že cílem geopolitických aktérů nemusí být pouze změna existujících geopolitických poměrů, ale také zachování poměrů stávajících, pokud jsou pro daného aktéra výhodné. Pod pojmem geopolitická

⁶ *Ibidem*.

⁷ BRZEZIŃSKI, Zbigniew. 1999. *Velká šachovnice. K čemu Ameriku zavazuje její globální převaha*. Praha : Mladá fronta. Str. 47.

aktivita se pak rozumí uplatňování geopolitiky (ve smyslu Tomešovy definice) nějakým politickým aktérem v praxi.

2.1.3 Geostrategie

Dalším výrazem, který je zapotřebí definovat, je geostrategie. Tento pojem býval v minulosti často chápán jako „vojenská strategie“, v období studené války však došlo k rozšíření jeho významu, takže přestal mít výhradně vojenskou konotaci.⁸ V nevojenském významu vnímá slovo geostrategie např. William Walters, který geostrategii chápe „na úrovni politických aspirací, cílů a zájmů.“⁹ Rozhodující v geostrategii je podle Walterse „vůle utvářet realitu podle určité představy odlišné od současného stavu věcí.“¹⁰ Jedná se tedy o jakousi strategii státu, jejímž cílem je dosáhnout z geopolitického hlediska požadovaného stavu věcí (takový cíl je pak zpravidla chápán jako geostrategický cíl). Slovo „strategie“ lze chápat jako „dlouhodobý záměr činnosti k dosažení určitého cíle.“¹¹ Geostrategické cíle jsou tedy ovlivňovány zájmy států a mohou být regionálního, panregionálního i globálního charakteru. Nástroji prosazování geostrategických cílů nemusí být nutně pouze vojenská či diplomatická činnost, ale i činnost geoeconomická.

2.1.4 Geoeconomika

Geoeconomiku chápe Edward Luttwak jako „sérii záměrných činností, prováděných buďto státem nebo skrze stát prostřednictvím národních ekonomických elit, za účelem získat přístup k novým trhům, blokovat přístup k domácím trhům, vytvořit základnu pro ekonomickou expanzi skrze státem řízené investice, školení, změny v regulacích, nebo dokonce skrze průmyslovou špionáž.“¹² Stejným způsobem je geoeconomika chápána i v této práci, jakkoliv je role státu v ekonomice předmětem

⁸ JEAN, Carlo. 2007. *Geopolityka*. Ossolineum : Wrocław. Str. 47.

⁹ WALTERS, William. 2004. The Frontiers of the EU: Geostrategic Perspective. In: *Geopolitics*, vol. 9, no. 3. Str. 679. Dostupné z WWW <<http://dx.doi.org/10.1080/14650040490478738>>.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ KOLEKTIV AUTORŮ. 1993. *Encyklopedický slovník*. Praha : Encyklopedický dům a Odeon. Str. 1047.

¹² SPARKE, Matthew. 1998. From Geopolitics to Geoeconomics: Transnational State Effects in the Borderlands. In: *Geopolitics*, vol. 3, no. 2. Str. 66. Dostupné z WWW <<http://dx.doi.org/10.1080/14650049808407619>> (Stabilní. Citováno dne 9.3.2009).

společenských i akademických diskusí, což znamená, že pohledy jednotlivých autorů na (geo)ekonomiku se pochopitelně mohou lišit.

2.1.5 Centrální oblast a periferie

Kromě výše zmíněných pojmů je na tomto místě zapotřebí definovat také výrazy centrum (centrální oblast) a periferie, které spolu velmi úzce souvisí. Jako centrum bývá zpravidla chápáno místo či oblast daného teritoria, odkud je toto teritorium řízeno. Norský politolog Stein Rokkan rozdělil centra podle sfér společenského života, které tato centra řídí, na vojensko-administrativní (politická), ekonomická a kulturní.¹³ Státy či teritoria pak podle počtu center či centrálních oblastí bývají označovány buďto jako monocentrické (mají pouze jedno centrum) nebo polycentrické (mají více center). Centra jsou zpravidla obklopována periferií, jež je naopak definována jako „prostorová jednotka podřízená autoritě centra.“¹⁴ Na místech, kde se střetávají periferie dvou nebo více center, pak většinou dochází k formování hranic, ať již administrativních nebo státních.

2.2 Historické předpoklady pro polskou geopolitickou angažovanost v postsovětském prostoru

Polská geopolitická aktivita, jak bylo zmíněno již v úvodu, je motivována jak stereotypem, který existuje mezi Poláky a Rusy již po několik staletí a s ním spojenou obavou z Ruska, tak i silnými historickými vazbami Polska na velkou část postsovětského prostoru. Polsko totiž v minulosti kontrolovalo velkou část území některých dnešních evropských postsovětských zemí (viz níže), na jejichž území jsou v důsledku toho dodnes území přítomny polské národnostní menšiny. Přítomnost jiných geopolitických aktérů v okolí Polska však způsobila, že v dějinách nastalo několik geopolitických konstelací, kdy okolní mocnosti sdílely cíl teritoriální expanze na úkor Polska. Tyto historické události se vepsaly do paměti Poláků a stojí za snahou Polska eliminovat potenciální hrozby z východu i západu. Východní dimenze přitom hrála v minulosti Polska přinejmenším od jeho znovusjednocení ve 14. století velmi

¹³ ŘÍCHOVÁ, Blanka. 2006. *Přehled moderních politologických teorií*. Portál : Praha. Str. 279. ISBN 80-7367-177-8.

¹⁴ *Ibidem*, str. 280.

významnou roli. V této podkapitole je zmíněn velmi stručně teritoriální vývoj Polska od jeho prvopočátků až po současnost, přičemž důraz je kladen zejména na východní dimenzi polské politiky. Dále je v této kapitole také zmíněn i historicky determinovaný rusko-polský stereotyp, který se v dnešní době také promítá do vztahu Polska s Ruskem a je reflektován i v geopolitické aktivitě Polska v postsovětském prostoru. Tato podkapitola, ač pojednává z velké části o historii, si však neklade nárok být kompletním historiografickým výčtem všech historických událostí, které v minulosti ovlivnily vývoj hranic Polska. Takový výčet by mohl vydat i na mnohasetstránkovou monografii. Naopak, cílem této podkapitoly je velmi stručně shrnout územní vývoj Polska vyzdvihnout východní dimenzi polských dějin. Zároveň se jedná i o jistou interpretaci územního vývoje Polska s použitím politickogeografické terminologie.

2.2.1 Geopolitické predispozice Polska

Za první polský státní útvar bývá považován historiky stát západoslovanského kmene Polanů, který byl založen dynastií Piastovců a geograficky byl situován víceméně na území dnešní Polské republiky (viz příloha č. 2). Přesné datum vzniku tohoto státu není známo, pravděpodobně však vznikl už ve druhé polovině 9. století n.l.¹⁵ Nejdůležitějším vojensko-administrativním centrem tohoto raného Polského státu bylo Hnězdno (pol. *Gniezno*), město v němž bylo v roce 1000 založeno arcibiskupství, jemuž byla podřízena arcibiskupství i v jiných částech země. Křesťanství se však začalo šířit po Polsku o několik desetiletí dříve, jeho katolickou formu přijal polský panovník Měšek I. už v roce 966, čímž ovlivnil Polsko na staletí dopředu.

Geografická poloha piastovského Polska měla na jeho geopolitické postavení a aktivitu zásadní vliv. Největším problémem Polska byla od počátku jeho existence absence výraznějších přírodních hranic (viz příloha č. 3). Norman Davies si všímá, že „každý od Gótů, Vandalů, Avarů a Maďarů až po Batúa v letech 1241-2, Napoleona v letech 1807-12 a Hitlera v letech 1939-41, nevzpomínaje už o Krymských Tatarech jejichž každoroční nájezdy trvaly celá staletí, projel skrze území Polska s minimálním množstvím překážek.“¹⁶ Většinu polského území totiž tvořily (a stále tvoří) nížiny (zejména Středoevropská nížina) a jediné přírodní hranice se nacházely na jihu země (Tatry a Krkonoše). Tato skutečnost se v následujících staletích významně promítla do

¹⁵ DAVIES, Norman. 1982. *God's Playground. A history of Poland. Volume I.* New York : Columbia University Press. Str. 61.

¹⁶ *Ibidem*, str. 57.

polských dějin. Existence Tater jakožto přírodní bariéry mezi Polskem a Uherskem způsobila relativní stabilitu jihovýchodních hranic Polska (dnešní polsko-slovenské hranice), které se historicky s výjimkou krátkodobého ovládnutí značné části slovenského území Polskem v 11. století¹⁷ a sporů o drobná území Spiše a Oravy v první polovině 20. století výrazněji neměnily. Neexistence přírodních bariér ze západního a východního směru zase činila Polsko zranitelné z těchto stran, poskytovala však zároveň i přirozený prostor pro expanzi, která byla nezbytná k zamezení ohrožení centrální oblasti. Už od začátku své existence se totiž Polsko ocitalo v „kleštích“ dvou silných sousedů. Na západě hraničilo Polsko s německými státy sdruženými v tomto období ve Svaté říši římské, která měla třikrát více obyvatelstva (3 500 000) a dvakrát větší hustotu osídlení (10/km²) než Polsko, což dávalo Svaté říši římské lepší schopnost vojenské mobilizace obyvatelstva. Na východě zase hraničilo Polsko s Kyjevskou Rusí, což byl stát východních Slovanů, z něhož v dnešní době odvozují svou minulost Rusové, Bělorusové i Ukrajinci. Kyjevská Rus měla sice trochu menší hustotu zalidnění než Polsko (3/km²), disponovala však obrovským populačním potenciálem, který byl čtyřikrát větší než ten polský (měla zhruba 4 500 000 obyvatel).¹⁸ Důležitými směry polské geopolitické aktivity ale byly i jihozápad (polsko-česká přetahovaná o Slezsko) a sever, kde představovali střídavě nebezpečí pohanští Prusové, jejichž území bylo po neúspěšných snahách o jejich christianizaci dobyto Řádem německých rytířů (pozvání ve 13. století mazovským knížetem Konrádem), a později i samotný stát Řádu německých rytířů, s nímž Polsko mnohokrát válčilo o přístup k Baltskému moři. Polsko sice na začátku své existence krátkodobě kontrolovalo západní Pomoří, to ale okolo roku 1005 ztratilo a na jistou dobu (14-15 století) ztratilo i veškerý přístup k Baltskému moři, když Řád německých rytířů ovládl prostor v okolí města Gdaňsk.¹⁹

¹⁷ Za vlády panovníka Boleslava I., který krátkodobě vládl i Čechám (1003-1004), ovládlo Polsko na léta 1001-1018 Moravu a Slovensko.

¹⁸ Srov. DAVIES, Norman. 1982. *God's Playground. A history of Poland. Volume I.* New York : Columbia University Press. Str. 50-51. Viz také SAMSONOWICZ, Henryk. 2006. Do roku 1506. In: *Polska na przestrzeni wieków.* Samsonowicz, Henryk et al. Wydawnictwo Naukowe PWN : Warszawa. Str. 37.

¹⁹ BIDELEUX, Robert a JEFFRIES, Ian. 2002. *A History of Eastern Europe. Crisis and Change.* Routledge : London. Str. 121.

2.2.2 Piastovské Polsko

V důsledku neexistence přirozených hranic na západě a východě se Polsko pokoušelo expandovat oběma směry. Na začátku 11. století sice zaznamenalo na západě jisté úspěchy (ovládlo na jistou dobu Lužicko a Milsko), existence silného státního útvaru v podobě Svaté říše římské s dvakrát větší hustotou obyvatelstva (a tudíž i vojenským potenciálem) však nevytvářela příznivé podmínky pro expanzi tímto směrem. Na východě také nebyl v 10.-12. století prostor pro výraznější expanzi (Polsko a Kyjevská Rus spolu válčily pouze o kontrolu nad oblastí tzv. Červeňských hradů), jelikož síla Kyjevské Rusi také nebyla zanedbatelná. Ve 12. století ale zamíchala kartami na východě dezintegrace Kyjevské Rusi. Polsko však nebylo v tomto období schopno do tohoto prostoru expandovat, neboť bylo samo po smrti Boleslava III. Křivoústého v roce 1138 fragmentováno a k jeho sjednocení (byť ne v původní podobě z období před rokem 1138) došlo až roku 1320, kdy se Vladislav I. Lokýtek stal polským králem. V období rozdělení Polska se vojensky i politicky angažovali na východě Mongolové, kteří si úspěšně podmanili téměř celou východní Evropu. Ve 14. století však jejich moc na východě Evropy začala postupně erodovat a otevřel se prostor pro polskou expanzi. Roku 1340 zemřel kníže Haličsko-volyňského knížectví Jiří II. Trojdenovič a to způsobilo zájem okolních velmocí o toto území. Vedle Polska si nárok na Haličsko-volyňské knížectví dělala i Litva, která za panování velkoknížete Gediminase (a po něm i Jaunutase a Algirdase, který dokonce vedl tři neúspěšné výpravy na Moskvu) pokračovala v expanzi na východ a jih započaté králem Mindaugasem ve 13. století a konkurovala Polsku v jeho snaze ovládnout Haličsko-volyňské knížectví. Polskému královi Kazimírovi III. Velikému, za jehož vlády Polsko zažilo rozkvět, se však nakonec podařilo získat do roku 1366 většinu tohoto území (viz. příloha č. 4). Litva ale také získala jeho část (oblast měst Luck a Belz).²⁰

2.2.3 Republika obou národů

Po smrti Kazimíra nastoupil podle dohody s Kazimírem na polský trůn uherský král Ludvík I. z rodu Anjou, který vládl Polsku do roku 1382 (tedy celkem 12 let). Neměl však mužského potomka a v souvislosti s tím se objevily i spory o nástupnictví. Po dobu následujících dvou let Polsko nemělo žádného krále, nakonec byla v roce 1384

²⁰ Srov. SAMSONOWICZ, Henryk. 2006. Do roku 1506. In: *Polska na przestrzeni wieków*. Samsonowicz, Henryk et al. Wydawnictwo Naukowe PWN : Warszawa. Str. 108-109.

vybrána Ludvíkova dcera Hedvika (Jadwiga), již byl za muže vybrán litevský velkokníže Jagiełło. V roce 1385 byla na zámku v městě Krevo (území Velkého knížectví litevského, dnes severní Bělorusko) uzavřena polsko-litevská dohoda, která znamenala personální unii Polska s Litvou. Na ní se Jagiełło zavázal po sňatku s Hedvikou připojit Litvu k Polsku, přijmout křest, potvrdit privilegia šlechty (dohodnuta v roce 1355 výměnou za akceptaci Ludvíka jako nástupce na trůn po Kazimírovi polskou šlechtou) a získat území, která Polsko v minulosti ztratilo.²¹ O rok později bylo na sjezdu šlechty v Lublině Jagiełlovo nástupnictví na polský trůn potvrzeno a Jagiełło přijal křest, oženil se s Hedvikou a začal šířit na Litvě křesťanství. Za jeho panování bylo na Litvě ve Vilniusu/Wilně založeno biskupství, které bylo podřízeno arcibiskupství v polském centru (Hnězdno). Spojením s Litvou došlo ke stabilizaci polských východních hranic a spojení sil obou států ve válce s mocným státem Řádu německých rytířů.²² Hlubší politické integraci Polska a Litvy v jeden stát v této době však zabránila jak smrt Hedviky v roce 1399, tak i ambice Jagiełlova bratrance Vytautase (Witolda), který nebyl spokojený s vlastní mocenskou pozicí po uspořádání dohodnutém v Krevě a dostal se proto do sporu s Jagiełłem. Výsledkem byla redefinice politického uspořádání jako personální unie – panovník obou států byl stejný, ale oba státy si zatím zachovaly suverenitu nad svým územím. Docházelo však postupně k politickému sbližování obou států, které bylo završeno Lublinskou unií v roce 1569, kdy bylo spojeno Polsko a Litva v jeden politický celek – Republiku obou národů (*Rzeczpospolita obojga narodów*), která bývá zjednodušeně označována jako Polsko.²³

V průběhu 15. a 16. století pozice Polska sílila v oblasti Baltského moře. V roce 1466 byla část křižáckého státu připojena k Polsku, v důsledku čehož Polsko po staletích opět získalo přístup k Baltskému moři, a v roce 1525 došlo k definitivnímu rozpadu státu Řádu německých rytířů, který se v důsledku reformace sekularizoval. Polsko získalo jako léno i zbytek území tohoto státu. Na severovýchodě na území Livonska (dnešní Lotyšsko a Estonsko) pak slábla pozice státu Řádu mečových bratří, který postupně začal inklinovat k připojení k Litvě, což bylo završeno posvolskou (pasvalyskou) smlouvou v roce 1557. To však vyvolalo intervenci Ruska, které za

²¹ DYGO, Marian, KOCHANOWSKI, Jerzy, KOPCZYŃSKI, Michał a SIKORSKA-KULESZA, Jolanta. 2000. *Atlas historii Polski*. Warszawa : Prószyński i S-ka. Str. 21.

²² Srov. SAMSONOWICZ, Henryk. 2006. Do roku 1506. In: *Polska na przestrzeni wieków*. Samsonowicz, Henryk et al. Wydawnictwo Naukowe PWN : Warszawa. Str. 120-121.

²³ . DAVIES, Norman. 1982. *God's Playground. A history of Poland. Volume I*. New York : Columbia University Press. Str. 119.

panování prvního ruského cara Ivana Hrozného expandovalo všemi směry a usilovalo o získání přístupu k Baltskému moři. Války se zúčastnily také Švédsko a Dánsko, které měly také zájem získat v oblasti území. V této válce se soustředil polský král Zikmund II. August na odříznutí Ruska od Baltského moře (chtěl tím znesnadnit komunikaci Ruska se západní Evropou) a na získání statutu námořní velmoci.²⁴ Tato válka byla zakončena příměřím v roce 1582, kdy se Rusko zřeklo Livonska. V důsledku této války však také došlo ke spojení Polska a Litvy v Lublinské unii (viz výše), která ale měla i konsekvence týkající se teritoriálního uspořádání obou entit, z nichž byla složena. Součástí Polska se totiž stala území Podlesí, Ukrajiny a Podolí (viz příloha č. 5). S Lublinskou unií se také centrální oblast Polska přenesla do Varšavy, blíže novému geografickému centru státu. Mír mezi Polskem a Ruskem však netrval dlouho, v letech 1605-1618 došlo k polsko-ruské válce, v níž Polsko zaútočilo na vlastní ruské území a dokonce obsadilo Moskvu. Dá se říci, že v této době bylo Polsko na vrcholu své moci. V Moskvě však došlo v roce 1612 povstání, které bylo motivováno i nábožensky (obava pravoslavného ruského obyvatelstva z katolizace). Válka byla zakončena čtrnáctiletým příměřím, v jehož důsledku Polsko získalo oblasti Smolenska, Černigova a Severska. Po vypršení příměří se Rusko pokusilo vojensky získat zpět tato území, ale bez úspěchu. Došlo proto v roce 1634 k podepsání mírové smlouvy, která potvrdila podmínky předchozího příměří.²⁵

2.2.4 Mocenský úpadek Polska

Polsko se ale v té době začalo potýkat se třemi problémy. Prvním problémem bylo Švédsko, které mělo také ambice stát se vedoucí velmoci v oblasti Baltského moře a s nímž Polsko vedlo několik válek o kontrolu nad Livonskem (*de facto* Švédsko ovládalo Livonsko na sever od řeky Dviny už ve 20. letech 17. století). Druhý problém představovala Osmanská říše, s níž Polsko také několikrát válčilo a která, podobně jako Švédsko, čekala na známku oslabení Polska, čehož by následně mohla využít k rozšíření svého území. Třetí problém byl pak vnitřního charakteru a týkal se nespokojenosti pravoslavných Kozáků ve východní části země. Polská katolická šlechta totiž na Kozáky nahlížela spatra a odmítala s nimi jednat o jejich požadavcích, což

²⁴ WYCZAŃSKI, Andrzej. 2006. 1506-1586. In: *Polska na przestrzeni wieków*. Samsonowicz, Henryk et al. Wydawnictwo Naukowe PWN : Warszawa. Str. 174.

²⁵ DYGO, Marian, KOCHANOWSKI, Jerzy, KOPCZYŃSKI, Michał a SIKORSKA-KULESZA, Jolanta. 2000. *Atlas historii Polski*. Warszawa : Prószyński i S-ka. Str. 33.

Kozáky pobuřovalo a způsobilo to několik jejich povstání (snad nejznámější z nich je povstání Bohdana Chmelnického). Kozácká nespokojenost s jejich postavením v rámci Polska vyústila v roce 1654 v perejaslavskou dohodu mezi Kozáky a ruským carem, v níž Kozáci vypověděli poslušnost Polsku a přiklonili se k Rusku výměnou za ochranu ze strany ruského cara. Polsko na to zareagovalo vyhlášením války Rusku, čehož využilo i Švédsko. Polsko se tak ocitlo pod obrovským tlakem, který se pokusilo zmenšit vyhlášením příměří s Ruskem, zřeknutím se lenního vztahu s Pruskem a podpisem had'ačské dohody s Kozáky, která slibovala Ukrajině rozsáhlou autonomii. Roku 1660 pak Polsko podepsalo mírovou smlouvu se Švédskem, v níž se Polsko definitivně zřeklo území Livonska na sever od Dviny (viz příloha č. 6). Zbytek Livonska, který zůstal pod kontrolou Polska, byl pak znám pod názvem Polské Livonsko (*Inflanty Polskie*). Na tomto území, které je dnes známo jako Latgalsko (součást dnešního Lotyšska), se dodnes vyskytuje početná polská menšina. Ve stejném roce se znovu rozhořela polsko-ruská válka o Ukrajinu, která skončila podepsáním mírové smlouvy v roce 1686. V důsledku této války Polsko ztratilo levobřežní Ukrajinu (ta je dodnes prorusky orientovaná, na rozdíl od Ukrajiny pravobřežní, která Polsku po této válce zůstala a inklinuje k Západu) a oblasti Smolenska, Černigova a Severska, které dobylo na Rusku v roce 1618. Polsko-ruské války využila i Osmanská říše, která dobyla na několik let značné části Podolí (v roce 1699 je Polsko získalo zpět).

2.2.5 Rozpad a vzkříšení Polska

Po smrti polského panovníka Jana III Sobieského na konci 17. století došlo se polským králem stal saský kurfiřt August II, vládl i Sasku. Ačkoliv měl tento panovník velmi ambiciózní plány, za jeho panování se nakonec situace Polska ještě více zhoršila, neboť ve své snaze omezit vliv Švédska v oblasti Baltského moře zavlekl Polsko do tzv. severní války, během níž Polsko definitivně mocensky upadlo a stalo se závislým zejména na Rusku, ale i na dalších okolních velmocích, bez jejichž posvěcení v Polsku nemohlo dojít k žádným významným rozhodnutím.²⁶ Situace vyústila v trojí dělení Polska mezi Rusko, Prusko a Rakousko, k nimž došlo v letech 1772, 1793 a 1795 (viz příloha č. 7), po nichž Polsko jako nezávislý stát přestalo existovat. Až po první světové válce v roce 1918 nastaly podmínky, které umožňovaly opětovný vznik Polska, jehož

²⁶ *Ibidem*, str. 37.

centrální oblast se nacházela od 16. století ve Varšavě. Nebylo ale jasné, jaké budou hranice tohoto nově vznikajícího polského státu. Všichni stoupenci znovuzrození Polska na mapě Evropy se vyslovovali pro obnovení Polska v původních hranicích před prvním dělením, ale takové řešení bylo nerealistické.²⁷ Nebylo také jasné, jakou podobu bude mít polský stát. Sřetávala se zde koncepce polského politika a ideologa národnědemokratického hnutí Romana Dmowského, který chtěl pojmut Polsko jako národní stát Poláků, který by postupně asimiloval národnostní menšiny a měl by blízké vztahy s Ruskem.²⁸ Druhou koncepcí byla koncepce náčelníka státu Józefa Piłsudského,²⁹ která byla naopak protirusky zaměřená. Jejím cílem bylo vytvoření jakési federace, jejímiž členy kromě Polska měly být Litva, Bělorusko, Ukrajina a ideálně i Finsko a kavkazské státy.³⁰ V této federaci by Polsko sehrávalo roli hegemonu. Západní velmoci zase navrhovaly východní hranici Polska podél tzv. Curzonovy linie, která byla později mírně korigována (viz příloha č. 8). Ani jedna z těchto koncepcí však nebyla nakonec vlivem vnějších faktorů realizována, neboť oblast Varšavy nebyla jedinou centrální oblastí, která usilovala o ovládnutí prostoru krátkodobě uvolněného během chaosu způsobeným občanskou válkou v Rusku, v níž s k moci dostali bolševici. S Varšavou, vojensko-administrativním centrem polského státu, totiž soupeřily o kontrolu nad některými částmi tohoto prostoru i centrální oblasti jiných, nově se konstituujících států. Východní hranice Polska byly nakonec ustaveny až řížským mírem z roku 1921, který zakončil polsko-sovětskou válku (viz příloha č. 9). Kromě polsko-sovětské války se polské jednotky na východě dostaly také do konfliktu s Ukrajinci o kontrolu etnicky smíšené oblasti Haliče, kterou obývali Poláci i Ukrajinci. Dalším sporným bodem byla i oblast Vilenska obývaná většinou polským obyvatelstvem, jíž si nárokovalo Polsko i Litva. V rámci konfliktu o Vilensko spolu polské a litevské jednotky dokonce vedly v roce 1920 krátkou válku. Polsko bylo nuceno dohodovými mocnostmi tuto oblast přenechat Litvě výměnou za vojenskou pomoc při válce se sověty. V této oblasti nakonec došlo ke vzpouře, v níž Lucjan Żeligowski tuto oblast obsadil a vyhlásil zde stát Střední Litva (*Litwa Środkowa*), který se sloučil v roce 1922 s Polskem. Tato skutečnost budí na Litvě emoce i dnes, etničtí

²⁷ ORŁOWSKI, Tomasz. 2007. Geopolityka Polska. In: 2007. *Geopolityka*. Jean, Carlo. Ossolineum : Wrocław. Str. 367.

²⁸ *Ibidem*, str. 372-373.

²⁹ Náčelník státu byla nejvyšší státní funkce v Polsku od obnovy nezávislosti země (1918) do doby zvolení prezidenta podle nové ústavy (1922).

³⁰ NAŁĘCZ, Tomasz. 2006. 1904-1939. In: *Polska na przestrzeni wieków*. Samsonowicz, Henryk et al. Wydawnictwo Naukowe PWN : Warszawa. Str. 538.

Litevci vnímají období, kdy bylo Vilensko součástí Polska, jako jeho okupaci. Pro úplnost je nutno dodat, že Polsko mělo spory o podobu hranic i s Německem a Československem.³¹ Dále je třeba zmínit, že ani po řížském míru se veškeré etnický polské obyvatelstvo neocitlo uvnitř hranic Polska. V SSSR blízko polských hranic dokonce do druhé poloviny 30. let existovaly i 2 autonomní polské rajóny (tzv. Marchlewszczyzna ve východní Volyni a Dzierżyńszczyzna v Běloruské SSR).³² Je také třeba zmínit, že meziválečné Polsko bylo multietnickým státem s početnou ukrajinskou, běloruskou a německou menšinou a s několika dalšími méně početnými menšinami (viz příloha č. 10). Východní hranice Polska zůstaly až do roku 1939 v nezměněné podobě. V roce 1939 si však nacistické Německo a SSSR rozdělily území Polska. Oblast Vilenska sovětský vůdce Stalin přiznal Litvě výměnou za umožnění vybudování sovětských základen na Litevském území (Litvu, stejně jako Lotyšsko i Estonsko pak Stalin o rok později obsadil a anektoval). Zbytek území byl přidělen Běloruské SSR a Ukrajinské SSR. Na tomto území docházelo k represím vůči polskému obyvatelstvu, které ho vedle jiných národností také obývalo. Docházelo k zatýkání a deportacím, podle polského historika Andrzeje Paczkowského bylo jen do poloviny roku 1940 do Kazachstánu a na Sibiř deportováno okolo 330 000 lidí.³³ Kromě stalinských represí po útoku Německa na SSSR ukrajinští nacionalisté konali na tomto území pogromy na Poláky v rámci snah založit na něm po skončení druhé světové války ukrajinský stát. Podle polského historika Piotra Łossowského bylo na Volyni pobito mezi 33 453 a 60 000 Poláků.³⁴ Po skončení druhé světové války byla hranice Polska posunuta na západ, území která SSSR anektoval mu zůstala a Polsko bylo kompenzováno částí území Německa (nová německo-polská hranice byla vytyčena na řekách Odra a Nisa). Na územích, která před druhou světovou válkou patřila Polsku, pak byla změna národnostní struktury dokonána výměnami obyvatel, takže z původně velmi početného

³¹ S Německem Polsko vedlo spor o území Horního Slezska a Východního Pruska, který byl vyřešen plebiscity ve sporných lokalitách. Versailleská smlouva také Polsku přiznala koridor k Baltskému moři, který společně se Svobodným městem Gdaňsk odděloval hlavní část Německa od Východního Pruska. S Československem zase Polsko soupeřilo o kontrolu Oravska, Spišska a především na uhlí bohatého Těšínského Slezska, jež mělo pro Československo strategický význam (procházela jím Košicko-bohumínská dráha tvořící tehdy jedinou spojnici mezi českými zeměmi a Slovenskem), ale bylo obýváno převážně polským obyvatelstvem. Tato území byla nakonec rozdělena mezi oba státy.

³² Viz WASZKIEWICZ, Jerzy. 2008. Czerwony carat – polska autonomia w systemie sowieckiej polityki narodowościowej. In: *Kresy.pl*. Dostupné z WWW <http://kresy24.pl/showArticles/article_id/19/>. (Relativně stabilní. Citováno dne 27.3.2009)

³³ PACZKOWSKI, Andrzej. 2000. *Půl století dějin Polska*. Academia : Praha. Str. 18.

³⁴ ŁOSSOWSKI, Piotr. 2003. Nie tylko Wołyń. In: *Tygodnik przegląd*. Dostupné z WWW <<http://www.przeгляд-tygodnik.pl/index.php?site=artykul&id=4765>> (Relativně stabilní. Citováno dne 27.3.2009)

polského obyvatelstva zbyl jen zlomek (přesto však podle oficiálních sčítání lidu např. na Litvě zůstalo 235.000³⁵ /rok 2001/ Poláků, v Bělorusku 396.000³⁶ /rok 1999/ a na Ukrajině 144.100³⁷ /rok 2001/).

2.2.6 Polsko dnes

Od konce druhé světové války dodnes se už hranice Polska nezměnily. Stejně tak se nezměnily ani problémy vyplývající z neexistence přírodních hranic, se kterými se Polsko potýkalo už od počátku své existence - veškerý prostor od řeky Labe po pohoří Ural má totiž podobné topografické vlastnosti a je lehce prostupný. Co se však změnilo je geopolitická orientace Polska. Od konce druhé světové války až do roku 1989 vládl v Polsku komunistický režim a země se nacházela v sovětské sféře vlivu a byla *de facto* v pozici satelitního státu SSSR. V tomto období nemohlo Polsko prosazovat zahraniční politiku nezávisle na SSSR, ačkoliv se s několika samostatnými iniciativami přijít pokusilo (šlo o Rapackého plán, Gomuškův plán nebo Jaruzelského plán, jejichž cílem bylo omezit zbrojení ve střední Evropě). Jakýkoliv odklon Polska od Sovětským svazem ovládaného socialistického bloku a příklon k Západu mohl vyvolat sovětskou vojenskou intervenci, která by zvrátila běh událostí a vrátila Polsko zpět do sovětské sféry vlivu. Poté, co se SSSR odklonil od Brežněvovy doktríny, v Polsku padl komunistický režim a v zemi proběhly politické a hospodářské reformy, které Polsko přiblížily západním zemím. V důsledku rozpadu SSSR, který následoval v roce 1991 se pak východní hranice Polska významně změnila, když jednotlivé sovětské svazové republiky získaly nezávislost: sousedy Polska se staly Rusko (Kaliningrad), Litva, Bělorusko a Ukrajina. Rozpad SSSR dále potvrdil nezávislost polské zahraniční politiky na Sovětském svazu. Polsko se posléze stalo i členem dvou významných západních multilaterálních organizací: v roce 1999 vstoupilo do Severoatlantické aliance (NATO) a o 5 let později i do Evropské unie (EU). Členství zejména v EU je pro Polsko v dnešní době z geostrategického hlediska velmi důležité, neboť dává zemi velmi mocný nástroj

³⁵ *Population by ethnicity*. Department of Statistics to the Government of the Republic of Lithuania. Dostupné z WWW <<http://www.stat.gov.lt/en/pages/view/?id=1731>> (Relativně stabilní. Citováno dne 27.3.2009).

³⁶ *Национальный состав населения Республики Беларусь*. Белстат. Dostupné z WWW <<http://belstat.gov.by/homep/ru/perepic/p5.php>> (Relativně stabilní. Citováno dne 27.3.2009).

³⁷ *National composition of population*. State Statistics Committee of Ukraine. Dostupné z WWW <<http://www.ukrcensus.gov.ua/eng/results/general/nationality/>> (Relativně stabilní. Citováno dne 27.3.2009).

k prosazování svých geopolitických zájmů v postsovětském prostoru (více viz kapitola 3). Členství v NATO zase teoreticky zajišťuje Polsku díky článku 5 Washingtonské smlouvy zvýšený stupeň ochrany před možným vojenským nebezpečím ze strany nečlenů NATO, kterým by se nemusela geopolitická aktivita v Polsku v postsovětském prostoru příliš zamlouvat (tzv. *extended deterrence strategy* – strategie rozšířeného odstrašování). Přesto však v Polsku vyvolává obavy geopolitická aktivita Ruska v postsovětském prostoru a posilování moci Ruska ve státech bezprostředně hraničících s Polskem a v kavkazských státech.

2.2.7 Rusko-polský stereotyp

Z výše zmíněného stručného shrnutí teritoriálního vývoje polského státu vyplývá důležitost východní dimenze polské zahraniční politiky i význam, jaký mělo minimálně od 17. století na vývoj území Polska Rusko a později i Sovětský svaz. Jestliže Polsko bylo schopno v první polovině 17. století expandovat na úkor Ruska, došlo v druhé polovině stejného století k obracení situace a Rusko se postupně začalo profilovat do pozice dominantního geopolitického aktéra ve východní Evropě. Během staletí, v nichž spolu byli Poláci a Rusové v interakci, došlo ke vzniku vzájemného stereotypu, v němž jedna strana negativně vnímá druhou stranu. Tato percepce je ovlivněna neustálým soupeřením Polska s Ruskem v oblasti východní Evropy a také válkami obou států i povstáními Poláků v části Polska, která po jeho zmizení z politické mapy na konci 18. století připadla Rusku.

Alexej Miller vidí počátek polsko-ruské opozice v 17. století.³⁸ V této době vznikl v Rusku negativní obraz Poláků, kteří na začátku století vedli s Ruskem válku a obsadili dokonce Moskvu, kterou však byli nuceni po lidovém povstání Moskvanů opustit. Po perejaslavské dohodě mezi carem a Kozáky se pak Polsko ocitlo v defenzivě vůči Rusům a postupně ztrácelo na úkor Ruska území. Toto soupeření Poláků a Rusů o hegemonii ve východní Evropě obrovským způsobem poznamenalo oba národy ve vnímání toho druhého. V 18. století pozice Polska stále více slábla a Rusko se stalo faktickým protektorem Polska.³⁹ Polsko nakonec v roce 1795 přestalo jako nezávislý stát existovat a značná část jeho území připadla Rusku. Během napoleonských válek

³⁸ MILLER, Aleksiej. 2000. Obraz Polski i Polaków w Rosji od 1989 roku. In: *Polska polityka wschodnia*. Kraków : Meritum. Str. 140.

³⁹ DYGO, Marian, KOCHANOWSKI, Jerzy, KOPCZYŃSKI, Michał a SIKORSKA-KULESZA, Jolanta. 2000. *Atlas historii Polski*. Warszawa : Prószyński i S-ka. Str. 37.

došlo z území, která připadla Prusku, k vytvoření Velkovévodství varšavského. To pak po vídeňském kongresu připadlo Rusku a bylo z něj vytvořeno Polské království (tzv. Kongresovka, viz příloha č. 11), které bylo s Ruskem spojeno personální unií a byla mu udělena ruským carem rozsáhlá autonomie. Rusové celkem oprávněně argumentují, že v Polském království měli Poláci pro život mnohem lepší podmínky, než měli Rusové ve vlastní Ruské říši.⁴⁰ Pravdou však také je, že ústava Polského království byla často porušována.⁴¹ Kromě toho usilovali Poláci i o připojení k Polskému království území obývaných Poláky, která byla po 3. dělení Polska v roce 1795 zabrána Ruskem (pro bývalá východní území Polska se vžilo v Polsku označení *Kresy Wschodnie* – východní pohraničí). Porušování ústavy Polského království a odmítavý postoj Ruska k jeho teritoriálnímu rozšíření o *kresy* vedl v listopadu roku 1830 k národnímu povstání Poláků, které bylo v následujícím roce potlačeno, po čemž následovalo z ruské strany omezení autonomie Polského království a represivní opatření. Po potlačení také následovala vlna polské emigrace, která usilovala o vytvoření negativního obrazu Ruska v zahraničí a získání spojenců proti Rusku. Jak píše Miller, „polští emisaři se snažili navázat kontakt s Ukrajinci, Kozáky, kavkazskými národy, starověrci – jedním slovem s každým, kdo se mohl stát potenciálním spojencem při válce s [ruským, pozn. JŠ] impériem. Strategickým cílem bylo zničení impéria a obnovení Polska v hranicích z roku 1772.“⁴² V roce 1863 následovalo další povstání Poláků, po jehož potlačení byly zrušeny jakékoliv relikty autonomie, které zůstaly po předchozím povstání, a následovaly opět represe. Polsko-ruskému porozumění příliš nepřispěly ani boje o východní hranice Polska o několik desetiletí později, jejichž podobu určil až řížský mír. Kromě toho měl v SSSR k Polákům negativní vztah i J.V. Stalin, jemuž se v roce 1920 nepodařila ofenzíva proti polským vojskům u Lvova. Proto Stalin používal vůči Polákům tvrdé represe. „Katyň,“ píše Miller, „byla extrémním výrazem přesvědčení Stalina a jeho blízkého okolí o nemožnosti dosažení kompromisu s tradičními polskými elitami.“⁴³ Poláci byli na území anektovaném SSSR v důsledku paktu Molotov-

⁴⁰ MILLER, Aleksiej. 2000. Obraz Polski i Polaków w Rosji od 1989 roku. In: *Polska polityka wschodnia*. Kraków : Meritum. Str. 133.

⁴¹ KIZWALTER, Tomasz. 2006. 1795-1904. In: *Polska na przestrzeni wieków*. Samsonowicz, Henryk et al. Wydawnictwo Naukowe PWN : Warszawa. Str. 407-408.

⁴² MILLER, Aleksiej. 2000. Obraz Polski i Polaków w Rosji od 1989 roku. In: *Polska polityka wschodnia*. Kraków : Meritum. Str. 134.

⁴³ *Ibidem*, str. 138-139.

Ribbentrop vidění jako třídní nepřítel a „polští pánové,“ což se odráželo i v sovětské propagandě vůči Polákům na těchto územích (viz příloha č.12).⁴⁴

Polsko-ruský stereotyp má tedy své kořeny ve složitém soužití obou národů v minulosti a vyznačuje se vzájemnou nedůvěrou a z toho pramenícím opovržením. V ruských očích mají Poláci obrázek nedůvěryhodného partnera a „toho, kdo na začátku 17. století začal.“⁴⁵ Rusové také vidí Poláky jako buřiče, kteří neustále usilují o oslabení Ruska. Mezi Poláky zase panuje přesvědčení o agresivní a imperiální povaze Ruska.⁴⁶ Kromě toho se Poláci také považují za součást Západu a tudíž na sebe nahlíží ve srovnání s Rusy jako na více civilizované.⁴⁷ Vzájemný polsko-ruský stereotyp a především z něj pramenící vzájemná nedůvěra se i v dnešní době promítá do vztahů Polska a Ruska a ovlivňuje polskou geopolitickou aktivitu v postsovětských zemích.

⁴⁴ Viz PACZKOWSKI, Andrzej. 2000. *Půl století dějin Polska*. Academia : Praha. Str. 16-20.

⁴⁵ MILLER, Aleksiej. 2000. Obraz Polski i Polaków w Rosji od 1989 roku. In: *Polska polityka wschodnia*. Kraków : Meritum. Str. 140.

⁴⁶ *Ibidem*, 139.

⁴⁷ *Ibidem*, 136.

3. Geostrategické cíle Polské republiky v prostoru bývalého SSSR

Dezintegrace SSSR ovlivnila geopolitickou situaci Polska dvojím způsobem. Zaprvé, znamenala definitivní potvrzení možnosti Polska vést nezávislou zahraniční politiku. Dveře k ní se sice otevřely už v roce 1988 po již zmíněném proslovu Michaila Gorbačova ve Štrasburku, v němž byl oznámen odklon od tzv. Brěžněvovy doktríny, rozpad SSSR však tuto doktrínu definitivně zpečetil. Zadruhé, rozpad SSSR zásadním způsobem změnil okolí Polska, protože došlo ke zvýšení počtu východních sousedů Polska z jednoho na čtyři. Tyto dvě změny se nejvíce podílely na genezi polských geostrategických zájmů, k níž však docházelo postupně v souvislosti s geopolitickým vývojem v oblasti střední a východní Evropy. Mezi čtyři hlavní cíle polské geostrategie, které nakonec po rozpadu SSSR vykrytalizovaly, patří zajištění bezpečnosti z východního směru, zajištění energetické bezpečnosti, podpora polských menšin na území kdysi kontrolovaném Polskem (včetně tlaku na zajištění vysokého standardu ochrany jejich kulturních práv nástupnickými státy SSSR) a zvýšení mezinárodní prestiže Polska. Všechny tyto vzájemně se doplňující cíle předpokládají zvýšenou geopolitickou aktivitu Polska v postsovětském prostoru. Tím se však Polsko stává přímým konkurentem Ruské federace, která zde má také své zájmy a považuje tento prostor za svou výsostnou zájmovou sféru. Polské zájmy v postsovětském prostoru jsou totiž v přímém rozporu se zájmy Ruska. Konkurence obou států o vliv v této oblasti však není nová, ale má své historické kořeny (viz předchozí kapitola). K mocenskému vzestupu Ruské federace, která měla po rozpadu SSSR ze všech nástupnických států největší předpoklady stát se velmocí, došlo v prvních letech 21. století po nástupu Vladimira Putina na post prezidenta Ruské federace. Vladimiru Putinovi se podařilo stabilizovat vnitropolitickou situaci v Rusku a výrazně zlepšit ekonomickou situaci země. První oblastí, v níž se Rusko rozhodlo posílit svůj vliv, patří logicky postsovětský prostor (známý v Moskvě jako „blízké zahraničí“). Tento prostor je pro Rusko důležitý zejména proto, že tvoří nárazníkové pásmo mezi Ruskem a členskými státy NATO (viz příloha č. 13). Kromě toho se však na něm nacházejí také významná surovinová ložiska a vedou jím produktovody směrem na západ. Tzv. „politika otevřených dveří“ umožňuje stát se členem NATO každému státu, který o to projeví zájem a splní kritéria

vyžadovaná aliancí. V dnešní době jsou už 3 postsovětské státy (Litva, Lotyšsko, Estonsko) součástí NATO a o vstup do aliance mají vážný zájem i Gruzie a Ukrajina. Polsko v současné době rozšíření NATO o další postsovětské státy podporuje spolu s pobaltskými republikami nejvehementněji z celé aliance. Rozšiřování NATO však vyvolává v Moskvě nesouhlasné reakce, neboť inkorporace „blízkého zahraničí“ do NATO je v Rusku vnímána jako potenciální vojenské nebezpečí (tento pocit dále umocňován snahou USA vybudovat prvky protiraketové obrany ve střední Evropě) a navíc Rusko tuto oblast považuje za svou sféru vlivu. Kdokoliv se tedy výrazněji geopoliticky angažuje v postsovětském prostoru v ruský neprospěch, zhoršuje tím své vztahy s Ruskou federací.

3.1 Bezpečnost na hranicích s východními sousedy

Jak již bylo zmíněno výše, polská geopolitická aktivita je v rozporu se zájmy Ruské federace, která si zde zejména díky hospodářskému provázání všech bývalých svazových republik z dob SSSR stále uchovává značný vliv. Klíčovým geostrategickým zájmem Polska je zajištění pro Polsko výhodných geopolitických poměrů v postsovětských státech východní Evropy (hlavně v těch, s nimiž Polsko sousedí). Zejména Litva, Bělorusko a Ukrajina představují nárazníkové pásmo mezi Polskem a centrální oblastí Ruska. Polsko dále hraničí i s Kaliningradskou oblastí, která je ruskou exklávou v Evropě a je v ní dislokována nezanedbatelná ruská ozbrojená síla. Ačkoliv je v současnosti pravděpodobnost přímého vojenského konfliktu Polska/NATO s Ruskem minimální, mezinárodní politika je dynamická a geostrategie musí počítat s každou možnou eventualitou, byť v daný okamžik nepravděpodobnou. V případě hypotetické války, v níž by Polsko a Rusko stály na opačných stranách, by totiž vojenský útok na Polsko mohl vést právě z Kaliningradské oblasti. Kdyby pak Rusko mělo dostatečný vliv i v dalších postsovětských republikách, mohl by hypotetický útok na Polsko jít ze dvou směrů. Pokud by do bloku proruských států patřily Ukrajina a Bělorusko současně, Polsko by se stalo spolu s pobaltskými republikami jednou z členských zemí NATO nejvíce vystavených vojenskému útoku ze strany Ruska a v případě vypuknutí vojenského konfliktu NATO-Rusko by se jeho území proměnilo v jedno velké bojiště. Pokud by tedy Rusko získalo kontrolu nad nárazníkovými státy mezi Polskem a Ruskem, významně by to zvýšilo pocit nebezpečí v Polsku. Klíčová je

přítom hlavně geopolitická příslušnost Ukrajiny. Této skutečnosti si všímá i Zbigniew Brzeziński když píše, že „Ukrajina, nový a významný prostor na eurasijské šachovnici je geopolitickým ohniskem [...] Pokud [...] Moskva opět dosáhne kontroly nad Ukrajinou s jejími 52 miliony obyvatel, nerostným bohatstvím a přístupem k Černému moři, získá tak automaticky prostředky, jak obnovit své postavené mocného imperiálního státu rozkládajícího se v Evropě i v Asii. Ztratí-li Ukrajina nezávislost, důsledky této skutečnosti se okamžitě projeví ve střední Evropě a v geopolitické ohnisko na východní hranici sjednocené Evropy se přemění Polsko.“⁴⁸ Geopolitickými ohnisky jsou podle Brzezińského „ty státy, jejichž význam nezávisí na jejich moci a motivaci, ale spíše na citlivé poloze a důsledcích, které jejich potenciálně ohrožitelné postavení může mít na chování geostrategických hráčů.“⁴⁹

3.1.1 Bělorusko, Moldavsko a Ukrajina

Obava Polska o bezpečnost z východního směru tedy pramení z ruské geopolitické aktivity v postsovětském prostoru a z možnosti, že by v postsovětském prostoru mohl u východních hranic Polska vzniknout Ruskem řízený blok států. Ten by mohl mít podobu buď vojenské aliance po vzoru NATO, nebo i politické integrace postsovětských států. Vznik obou typů nadnárodních struktur Rusko již iniciovalo a pokouší se integraci v těchto strukturách skrze svou geopolitickou aktivitu dále prohlubovat. Společenství nezávislých států (SNS), mezinárodní organizace sdružující většinu států bývalého SSSR vzniklo ještě před formálním rozpadem SSSR. V roce 1992 podepsali někteří členové SNS dohodu o kolektivní bezpečnosti (k této smlouvě se postupně přidávaly další státy, některé ji později vypověděly).⁵⁰ O 10 let později signatáři, kteří dohodu nevypověděli založili vojenskou Organizaci dohody o kolektivní bezpečnosti (ODKB, anglicky *Collective Security Treaty Organization*), která podle charty ODKB funguje na podobných principech jako NATO. Jejími členy jsou v současné době kromě Ruska i Arménie, Bělorusko, Kazachstán, Kyrgyzstán, Tádžikistán a Uzbekistán. Ruským pokusem o politickou integraci postsovětských států je v současné době Svazový stát Ruska a Běloruska, jehož dveře jsou otevřené i pro

⁴⁸ BRZEZINSKI, Zbigniew. 1999. *Velká šachovnice. K čemu Ameriku zavazuje její globální převaha*. Praha : Mladá fronta. Str. 52-53.

⁴⁹ *Ibidem*, str. 47.

⁵⁰ Dohodu o kolektivní bezpečnosti podepsaly v roce 1992 Rusko, Arménie, Kazachstán, Kyrgyzstán, Tádžikistán a Uzbekistán. O rok později se k těmto státům přidaly i Bělorusko, Gruzie a Ázerbájdžán. Poslední dva zmíněné státy však v roce 1999 tuto dohodu vypověděly.

další postsovětské státy.⁵¹ Tento projekt umožňuje hlubší politickou integraci států SNS, které se takovéto integraci nebrání, a poukazuje tedy na jakousi dvoukolejnost v rámci SNS: na jedné straně stojí státy nebránící se hlubší integraci s Ruskem, na straně druhé jsou státy, které si chtějí zachovat plnou suverenitu a s Ruskem spolupracovat z pozice nezávislého státu. Pokud by se Ukrajina stala členem obou těchto struktur, mohlo by to pro Polsko znamenat vážný problém. Polákům se také příliš nezamlouvá účast Běloruska v obou těchto projektech.

Jediný způsob, jímž může Polsko efektivně zabránit posilování pozic Ruska v postsovětském prostoru (nejcitlivějšími oblastmi jsou Ukrajina, Bělorusko a státy jižního Kavkazu, potažmo i Moldavsko), je posilování integrace těchto států se západními vojenskými a politickými strukturami. Toto je také v současnosti hlavním cílem polské geopolitické aktivity v prostoru bývalého SSSR. Kdyby se evropské státy tvořící nárazníkové pásmo mezi Polskem a Ruskem a také kavkazské postsovětské státy (o jejich významu pro Polsko je pojednáno níže) staly součástí NATO, významně by se tak zvýšila bezpečnost Polska. Kdyby se ještě k tomu alespoň evropské postsovětské státy staly členy EU, bezpečnost Polska by se dále umocnila. Navíc by postsovětským zemím případné členství v EU a hospodářská integrace s jejími členskými zeměmi umožnily snížit závislost na Rusku (zejména napojení těchto států na unijní síť ropovodů a plynovodů přivádějících tyto suroviny z mimoruských zdrojů by vzalo Rusku vítr z plachet při realizaci jeho politiky vůči „blízkému zahraničí“). Toto mají na mysli autoři Strategie národní bezpečnosti Polské republiky, když píší, že „dynamika procesů demokratizace a hospodářské transformace ve střední, východní a jižní Evropě a také vůle mnoha států těchto regionů napomáhají posílení míru a stabilizace na evropském kontinentu. Podporující tyto procesy, zejména *ve vztazích s Ukrajinou, Moldavskem a také státy západního Balkánu a jižního Kavkazu*, Polsko rozvíjí partnerskou spolupráci s těmito státy za účelem *posílení jejich snah demokratického rozvoje. Pozitivní vliv na posílení bezpečnosti Polska by měla demokratizace Běloruska*“⁵² (zvýraznění JŠ). V dokumentu o názvu „Vize ozbrojených sil Polské

⁵¹ Deklarovaným cílem Svazového státu je vytvořit federaci se společnou ústavou, měnou, ozbrojenými silami a institucemi. Tento cíl se ale Rusku a Bělorusku zatím naplnit nedaří a projekt společného státu prozatím existuje spíše v rovině deklarací. Už v roce 2004 měly například obě entity mít společnou měnu, ale dosud se tak nestalo a měnová unie je neustále odkládána. Od formálního založení Svazového státu také došlo mezi Ruskem a Běloruskem k několika krizím ohledně cen za dodávky energetických surovin.

⁵² MINISTERSTWO OBRONY NARODOWEJ. 2007. *Strategia bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej polskiej*. Warszawa : Ministerstwo obrony narodowej. Str. 8. Dostupno z WWW <http://www.mon.gov.pl/pliki/File/zalaczniki_do_stron/SBN_RP.pdf> (Stabilní, citováno dne 6.4.2009).

republiky – 2030“ zase stojí, že „berouc v úvahu geopolitické postavení a historické zkušenosti Polska bude v národním zájmu snaha o rozvoj a rozšíření Evropské unie o další státy nacházející se na východ od Polska a také zachování trvalé a silné vazby na Spojené státy.“⁵³

3.1.2 Kaliningradská oblast jako potenciální nebezpečí a význam pobaltských republik

Kromě potenciálního nebezpečí pramenícího z posilování ruského vlivu v postsovětském prostoru představuje pro Polsko možné bezpečnostní riziko i Kaliningradská oblast, ruská exkláva zčásti obklopená územím Polska a Litvy a zčásti Baltským mořem. Ačkoliv se tento region Ruska rozkládá na území o rozloze pouze 15 000 km² (zhruba 1/5 ČR), má pro Rusko obrovský strategický význam, protože vody u pobřeží Kaliningradské oblasti v zimě nezamrzají a tudíž mohou zdejší přístavy ve městech Kaliningrad a Baltijsk jako jediné ruské přístavy v Baltském moři fungovat celoročně. V současné době Rusko v Kaliningradské oblasti koncentruje obrovskou vojenskou sílu, která by mohla Polsko v případě vojenského konfliktu vážně ohrozit. Kromě jednotek námořních (sídlí zde ruská baltské loďstvo), leteckých a pozemních jsou v Kaliningradské oblasti dislokovány také rakety krátkého doletu a podle některých informací by se v ní mohly nacházet i ruské taktické jaderné zbraně.⁵⁴ Kdyby se Rusku podařilo získat kontrolu nad pobaltskými státy, mohlo by teoreticky neomezeně transportovat vojenské jednotky z a do Kaliningradu a oblast by představovala pro Polsko mnohem větší riziko než nyní. Pravděpodobnost tohoto scénáře je však v současné době již mizivá, neboť Litva, Lotyšsko i Estonsko se roku 2004 staly členy EU i NATO. Rusko je proto odkázáno pouze na námořní a leteckou přepravu vojenského materiálu do Kaliningradské oblasti, což transport pochopitelně komplikuje (např. v roce 2008 když chtělo Rusko stáhnout z Kaliningradu okolo 900 tanků, muselo kvůli nesouhlasu Litvy s použitím jejího území tanky přepravit do Ruska námořní cestou⁵⁵). I přes složitost přepravy vojenského materiálu z a do Kaliningradské oblasti

⁵³ MINISTERSTWO OBRONY NARODOWEJ. 2008. *Wizja sił zbrojnych RP - 2030*. Warszawa : Ministerstwo obrony narodowej. Str. 11. Dostupno z WWW <http://www.wp.mil.pl/pliki/File/Wizja_SZRP_2030.pdf> (Stabilní, citováno dne 6.4.2009).

⁵⁴ NOWOSAD, Andrzej. 2000. Polska a obwód Kaliningradzki. In: *Polska polityka wschodnia*. Ed. Miklaszewski, Stanisław. Wydawnictwo „Meritum“ : Kraków. Str. 103.

⁵⁵ MEŻYŃSKI, Andrzej. 2008. Rosyjskie czołgi znikną z naszej granicy. In: *Dziennik.pl*. Dostupno z <http://www.dziennik.pl/wydarzenia/article280050/Rosyjskie_czolgi_znikna_z_naszej_granicy.html> (Citováno dne 7.4.2009, relativně stabilní).

však silná ruská vojenská přítomnost blízko polských hranic budí v Polsku neklid. Zájmem Polska je proto transformace Kaliningradské oblasti z vojenské zóny na zónu obchodní.⁵⁶ Toto je ale za současných napjatých polsko-ruských vztahů pouze sen polských politiků i veřejnosti. V roce 2008 pohrozil ruský prezident Dmitrij Medvěděv v reakci na souhlas polské vlády s americkým návrhem vybudovat v polském Redzikowě silo s deseti antiraketami, které by se mělo stát součástí amerického systému protibalistické obrany (NMD), instalací raket Iskander, které by v případě potřeby mohly toto silo zničit.⁵⁷

Kaliningradská oblast má však pro Polsko ještě jeden význam: skrze průliv mezi Baltskou kosou a Baltijskem vede v současnosti jediná cesta z Viselského zálivu do Baltského moře (viz příloha č. 14). Severní část Baltské kosa je však součástí území Ruska, což činí polské přístavy Elbląg a Frombork závislé na Rusku. Protože Rusko kontroluje cestu ven z Viselského zálivu a v současné době neumožňuje polským lodím úžinou proplouvat, polské přístavy v tomto zálivu stagnují. V roce 2009 však svítla naděje, že se tato situace změní. V květnu tohoto roku totiž polský ministr zahraničí Sikorski po jednání se svým ruským protějškem v Moskvě prohlásil, že oba státy jsou velmi blízko uzavření dohody o plavbě ve Viselském zálivu.

3.2 Energetická bezpečnost a diverzifikace dodavatelů primárních energetických surovin

Dalším důvodem geopolitické angažovanosti Polska v postsovětském prostoru je snaha získat nezávislost na primárních energetických surovinách (ropa a zemní plyn) pocházejících z Ruska nebo přepravovaných produktovody skrze ruské území. Ačkoliv je Polsko jednou ze zemí EU, jejichž ekonomiky jsou pro pokrytí svých energetických potřeb nejméně závislé na importu (z 19,9 % v roce 2006, pro srovnání: Německo bylo ve stejném roce závislé na importu ze 61,3 %, Belgie ze 77,9 %, Itálie z 86,8 % a ČR z 28 %), jeho potřeba importu energie a energetických surovin vykazuje vzestupnou tendenci a s každým rokem roste (v roce 1995 činila závislost polské ekonomiky na

⁵⁶ NOWOSAD, Andrzej. 2000. Polska a obwód Kaliningradzki. In: *Polska polityka wschodnia*. Ed. Miklaszewski, Stanisław. Wydawnictwo „Meritum“ : Kraków. Str. 96.

⁵⁷ HALPIN, Tony. 2008. President Dmitry Medvedev orders missiles deployed in Europe as world hails Obama. In: *Times Online*. Dostupno z WWW <<http://www.timesonline.co.uk/tol/news/world/europe/article5090077.ece>> (Spíše stabilní. Citováno dne 7.3.2009)

importu energetických surovin 0 %).⁵⁸ Toto je způsobeno zejména postupným poklesem produkce vlastních primárních energetických zdrojů, především uhlí (z 97.934 toe v roce 1995 na 76.848 toe v roce 2006).⁵⁹ Nejvíce energie v Polsku pochází právě z uhlí (v roce 2004 bylo v zemi z tuhých paliv generováno 58 % z celkově vyrobené energie, přičemž podíl uhlí na výrobě elektrické energie činil v roce 2004 92 %).⁶⁰ Polsku v tomto ohledu pomáhá skutečnost, že se v zemi nacházejí obrovská uhelná ložiska (na konci roku 2004 činily prokázané zásoby uhlí v Polsku 14 miliard tun).⁶¹ Dalším domácím zdrojem energie jsou obnovitelné zdroje (především biomasa a vodní a větrné elektrárny), které se podílely v roce 2004 na celkem v Polsku vyrobené energii 5 %.⁶² Tyto dva typy primárních energetických zdrojů dostupné z domácích zásob se však podílejí na uspokojení celkové poptávky po energii v Polsku pouze ze 63 %. Zbylých 37 % energie spotřebované v Polsku pochází z ropy (24 %) a zemního plynu (13 %).⁶³ Ty musejí být z větší části do Polska importovány, neboť země nedisponuje takovými zásobami ropy a zemního plynu, které by vystačovaly pro úplné pokrytí domácí poptávky po těchto surovinách (z importu pochází zhruba 68 % v Polsku spotřebovaného zemního plynu a přes 90 % ropy).⁶⁴ Hlavním dodavatelem těchto surovin do Polska je přitom Rusko, odkud pochází 94,5 % importované ropy a 53 % zemního plynu spotřebovaného v zemi.⁶⁵

3.2.1 Energetická bezpečnost

Přílišná závislost Polska na importu energetických surovin z Ruské federace v zemi vyvolává obavy o energetickou bezpečnost. Tu je možné chápat jako „takový

⁵⁸ EUROSTAT. *Energy dependency*. Dostupno z WWW <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1996,39140985&_dad=portal&_schema=PORTAL&screen=detailref&language=en&product=REF_TB_energy&root=REF_TB_energy/t_nrg/t_nrg_quant/tsdcc310>. (Stabilní. Citováno dne 8.4.2009).

⁵⁹ EUROSTAT. *Total production of primary energy*. Dostupno z WWW <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1996,39140985&_dad=portal&_schema=PORTAL&screen=detailref&language=en&product=REF_TB_energy&root=REF_TB_energy/t_nrg/t_nrg_quant/ten00076>. (Stabilní. Citováno dne 8.4.2009).

⁶⁰ EUROPEAN COMMISSION. 2007. *POLAND – Energy Mix Fact Sheet*. Str. 1-2. Dostupno z WWW <http://ec.europa.eu/energy/energy_policy/doc/factsheets/mix/mix_pl_en.pdf>. (Relativně stabilní. Citováno dne 11.4.2009).

⁶¹ *Ibidem*, str. 1.

⁶² *Ibidem*.

⁶³ *Ibidem*.

⁶⁴ MINISTERSTWO GOSPODARKI I PRACY. 2005. *Polityka energetyczna Polski do 2025 r.* Str. 37. Dostupno z WWW <http://www.mg.gov.pl/NR/rdonlyres/CBBE5FE3-3F4A-44DD-AF55-2FF43943F32C/13548/polit_energ_polski_2025obw.pdf> (Stabilní, citováno dne 12.4.2009).

⁶⁵ *Ibidem*.

stav ekonomiky umožňující odběratelům v současné i budoucí perspektivě pokrýt jejich potřeby paliv a energie technicky a ekonomicky opodstatněným způsobem při současné minimalizaci negativního působení energetického sektoru na přírodní prostředí a životní podmínky obyvatel.⁶⁶ Diskuze o energetické bezpečnosti v Polsku zesílily zejména na počátku 21. století po krizích spojených s dodávkami ruské ropy a zemního plynu, k nimž došlo ve východní Evropě. Tyto krize nejednou vyústily i v přerušení dodávek sporné energetické suroviny z Ruska do země, s níž mělo Rusko obchodní spor ohledně cen za dodávky⁶⁷ (ze všech zmiňme například běloruskou ropnou krizi z roku 2006 a opakované plynové krize na Ukrajině), přičemž mnohdy měly i mezinárodní dozvuk, neboť Bělorusko a zejména Ukrajina jsou důležitými tranzitními zeměmi, skrze jejichž území vedou dále do Evropy produktovody, kterými jsou energetické suroviny exportovány z Ruska do zemí EU. Zablokování některých z těchto produktovodů v důsledku obchodních sporů, byť jen krátkodobé, způsobilo vždy výpadky dodávek do dalších odběratelských zemí ležících dále na západ. Příčinou těchto krizí byla neochota některých postsovětských odběratelských zemí, které si zvykly po rozpadu SSSR získávat od Ruska energetické suroviny za výhodných podmínek, přistoupit na zvýšení cen dodávek ropy a zemního na tržní úroveň, což Rusko požadovalo. Tyto krize měly obrovský vliv na rozhodování ruských, polských i západoevropských politiků.

V Rusku se začalo hovořit o potřebě diverzifikovat přepravní cesty energetických surovin do Evropy, protože v současné době proudí většina ruské ropy a zemního plynu do zemí EU skrze Ukrajinu, která za svou pozici nejdůležitější tranzitní země vděčí infrastruktuře pro přepravu ropy a zemního plynu zděděné ze sovětských dob (viz příloha č. 15). Během plynových krizí první dekády 21. století se politicky nestabilní Ukrajina opakovaně ukázala být nedůvěryhodnou odběratelskou i tranzitní zemí, jelikož měla dlouhodobě problémy se splácením svých závazků a po přerušení dodávek plynu ze strany Ruska do doby uhrazení svých závazků se stávala pomyslným „špuntem“ blokujícím přepravu plynu dále do Evropy. Pokud si chce Rusko zachovat svou pozici dominantního dodavatele nerostných surovin do evropských zemí, což

⁶⁶ *Ibidem*, str. 6.

⁶⁷ Po rozpadu SSSR byly dodávky ropy a zemního plynu z Ruska do postsovětských států nedisponujících vlastními ložisky těchto surovin v podstatě na barterovém principu: výměnou za nízké tranzitní poplatky v produktovodech směřujících dále na západ dodávalo Rusko těmto zemím ropu a zemní plyn za ceny hluboko pod reálnou tržní hodnotou těchto surovin. Více viz TOMBERG, Igor. 2006. The North European Gas Pipeline Project in the Geopolitical Context. In: *International Affairs*, vol. 52, issue 2. Str. 95-96.

kromě hospodářských zisků dává zemi i politický vliv v odběratelských zemích, musí najít alternativní tranzitní cesty pro své energetické suroviny do zemí EU.

V Polsku se, naopak, začalo hovořit o zvýšené potřebě diverzifikovat dodavatele ropy a zemního plynu. Ropné a plynové krize počátku 21. století měly totiž podle Polska politický podtext a stála za nimi snaha Moskvy ukázat, kdo je pánem v postsovětském prostoru. Polsko se obává, že při zachování *statu quo* v otázce dodavatelů energetických surovin by si zachovalo svou současnou zranitelnost a v případě přerušení dodávek ze strany Ruska, od něhož získává většinu importované ropy a zemního plynu, by se mohla polská ekonomika dostat do problémů. Tuto obavu Polska dále umocňují okolnosti ohledně privatizace ropných firem v Lotyšsku a Litvě⁶⁸ a také skutečnost, že polská geopolitická angažovanost v postsovětském prostoru je v rozporu se zájmy Ruské federace.

V ostatních zemích EU se zase začalo hovořit o obojím: nalezení alternativních cest pro ruskou ropu a zemní plyn do Evropy i o zajištění alternativních dodavatelů. Dopravovat energetické suroviny skrze ropovody a plynovody z Ruska je cenově mnohem výhodnější než dopravovat tyto suroviny námořní cestou. Přílišná závislost na jednom dodavateli jakékoliv strategické suroviny však vždy znamená potenciální zranitelnost, neboť kontrola dodávek ropy a zemního plynu může sloužit dodavateli jako významná páka a zahraniční politika odběratelů musí v takovém případě vždy brát v potaz názory dodavatele. V některých zemích EU proto vznikají projekty, které by do EU dopravily ropu a zemní plyn z mimoruských zdrojů. Mezi ně patří např. plynovody Nabucco (z Kaspiku do Evropy), Medgaz (z Alžírsko do Španělska), White Stream (z Gruzie po dně Černého moře na Ukrajinu) a GALSI (z Alžírsko do Itálie).

O diverzifikaci tedy začaly hovořit všechny strany ovlivněné plynovými krizemi prvních let 21. století. Polsko začalo usilovat o realizaci některých energetických projektů v postsovětském prostoru, které by mohly snížit jeho závislost na Rusku. Většina těchto projektů však počítá se stavbou produktovodů v politicky nestabilních oblastech jako Ukrajina a Gruzie, což je slabina která může podstatně zkomplikovat jejich realizaci. Tyto energetické projekty se týkají ropy, zemního plynu i dodávek elektrické energie.

⁶⁸ V roce 2003 zastavilo Rusko tok ropy do lotyšského přístavu Ventspils a o tři roky později i do litevské rafinérie v Mažeikiai. Existují spekulace, že tyto kroky Rusko učinilo v prvním případě ve snaze přimět Lotyšsko k privatizaci společnosti Ventspils Nafta do ruských rukou, ve druhém případě jako trest za privatizaci rafinérie do rukou polské společnosti PKN Orlen a nikoliv do rukou ruského zájemce.

3.2.2 Ropovod Oděssa-Brody-Płock

Jak již bylo zmíněno, z Ruska pochází drtivá většina ropy importované do Polska (94,5 %), přičemž pro pokrytí domácích potřeb musí Polsko importovat přes 90 % ropy. Většina ropy se do Polska dostává ropovodem Družba z Běloruska, Polsko však je schopno přijímat ropu i skrze přístav ve městě Gdaňsk, jehož přepravní kapacita je 34 milionů tun ropy ročně a je tak plně schopen zajistit zemi dodávky ropy v případě přerušení dodávek z východu (pro srovnání, roční spotřeba ropy v Polsku činila v roce 2004 18 milionů tun).⁶⁹ Z tohoto přístavu vede ropovod spojující ho se středopolským městem Płock (tzv. Pomořský ropovod), které je napojeno na ropovod Družba a v němž se nachází významná ropná rafinerie.

I když Polsko disponuje v současné době infrastrukturou, která by umožňovala zemi v případě přerušení dodávek ropy zajistit dodávky odjinud, cílem Polska je realizace stavby ropovodu Oděssa-Brody-Płock-Gdaňsk, který obchází Rusko a spojoval by ukrajinský černomořský přístav Oděssa s polským přístavem Gdaňsk (viz příloha č. 16). Města Gdaňsk a Płock jsou přitom již spojena Pomořským ropovodem od roku 1975, kterým může být obousměrně přepravována ropa.⁷⁰ Ropovod z přístavu Oděssa do západoukrajinských Brod už také existuje, jeho stavba byla dokončena v roce 2002. Protože se však Ukrajině nepodařilo najít dodavatele ropy, slouží tento ropovod v současné době k dočasné přepravě ruské ropy do přístavu Oděssa. Pro úspěšnou realizaci projektu ropovodu tedy v současné době chybí už pouze spojit ropovodem města Brody a Płock a najít dodavatele, což může být velmi složité (Ukrajina se od dostavby ropovodu Oděssa-Brody v roce 2002 snažila marně dva roky najít dodavatele ropy, než kývla na ruskou nabídku používat ropovod v opačném směru k dodávkám ropy do Oděssy). Projekt tedy předpokládá polskou geopolitickou aktivitu na Ukrajině (snaha udržet současný kurz ukrajinské zahraniční politiky) a v kavkazských a středoasijských státech (potřeba najít pro nový ropovod dodavatele ropy), přičemž z kavkazských států je velmi důležitá geopolitická orientace Gruzie, která je bránou do oblasti Kaspiku. Gruzie totiž spojuje Ázerbájdžán, který je jedním ze

⁶⁹ MINISTERSTWO GOSPODARKI I PRACY. 2005. *Polityka energetyczna Polski do 2025 r.* Str. 37. Dostupno z WWW <http://www.mg.gov.pl/NR/rdonlyres/CBBE5FE3-3F4A-44DD-AF55-2FF43943F32C/13548/polit_energ_polski_2025obw.pdf> (Stabilní, citováno dne 12.4.2009).

⁷⁰ GAZETA.PL. 2005. *Rocznica powstania Rurociągu Pomorskiego.* Dostupno z WWW <<http://miasta.gazeta.pl/plock/1,35710,2814002.html>>. (Relativně stabilní. Citováno dne 18.4.2009).

zamýšlených dodavatelů ropy do Polska s Černým mořem, přes které má být kaspická ropa tankery přepravována do přístavu v Oděse. Pokud by Gruzie byla orientována na Rusko, bylo by potřeba najít jiný způsob přepravy kaspické ropy k Černému moři. To by bylo extrémně složité. Za současných napjatých arménsko-ázerbájdžánských a arménsko-tureckých vztahů kvůli dosud nedořešenému sporu o Náhorní Karabach je nereálná stavba jakéhokoliv ropovodu vedoucího skrze arménské území, který by spojoval Ázerbájdžán s některým z tureckých černomořských přístavů. Jediná další cesta obcházející Rusko by pak musela do Turecka vést skrze Írán, což je v současné době kvůli napjatým vztahům Západ-Írán málo pravděpodobné. Klíčová pro úspěch tohoto projektu je tedy prozápadní orientace Gruzie a Ukrajiny, států, které jsou součástí ruského konceptu „blízkého zahraničí“. Polská snaha uchovat prozápadní orientaci těchto dvou států tedy vytváří prostor pro napětí mezi Ruskem a Polskem.

3.2.3 Plynové projekty

Dalším cílem Polska ve snaze dosáhnout energetické bezpečnosti je diverzifikovat dodavatele zemního plynu, což předpokládá vybudování infrastruktury umožňující import plynu z mimoruských zdrojů. V současné době podporuje Polsko několik projektů, které by umožnily tohoto cíle dosáhnout.

Prvním z nich je stavba terminálu na příjem zkapalněného zemního plynu (angl. *liquefied natural gas* - LNG) v západopolském přístavu Świnoujście blízko německých hranic (viz příloha č. 17). Do tohoto přístavu má být po dokončení stavby terminálu a jeho napojení na existující síť polských plynovodů speciálními tankery přepravován zkapalněný plyn od různých dodavatelů. Kapacita LNG terminálu má zpočátku činit 2,5 mld m³ zemního plynu ročně, počítá se ale s postupným zvyšováním kapacity až na 7,5 mld m³ (zhruba polovina polské roční spotřeby plynu).⁷¹ Lokalita, v níž má být tento strategicky významný terminál postaven, přitom nebyla vybrána náhodou. Podle polské společnosti PGNiG bylo Świnoujście vybráno díky menším problémům spojeným se získáváním pozemků (terminál bude postaven na pozemcích patřících přístavu, lesní správě a obcím), přítomnosti společností odebírajících větší množství plynu v blízkém okolí a také kvůli menším cenám za přepravu plynu (tankery s plynem mají do

⁷¹ PORTALMORSKI.PL. Polskie LNG w kwietniu. Dostupno z WWW <http://www.portalmorski.pl/caluj_artukul.php?odw=10&ida=5535>. (Relativně stabilní. Citováno dne 19.4.2009).

Świnoujście kratší cestu než do by měly do Gdańska v případě, že by terminál byl vybudován tam).⁷² K těmto oficiálním důvodům ale lze přidat i důvod další, jímž je velká vzdálenost od Kaliningradské oblasti, v níž sídlí ruské baltské loďstvo. Świnoujście je totiž nejzápadněji položený přístav v Polsku a ze všech polských přístavů se nachází nejdále od Kaliningradské oblasti. To činí tento strategický přístav mnohem bezpečnější, než kdyby se nacházel v blízkosti ruských vojenských základen.

Druhým projektem pro diverzifikaci plynu, který Polsko podporuje, je projekt plynovodu *White Stream*, který má vést po dně Černého moře a má spojit Gruzii s Ukrajinou a Rumunskem (viz příloha č. 18). Tento plynovod obcházející Rusko by umožňoval transport zemního plynu z oblasti Kaspického moře do Polska a dalších zemí EU. Podle analytiků je stavba tohoto plynovodu výhodnější, než stavba plynovodu Nabucco, protože by stačilo vybudovat pouze spojnicí vedoucí po dně Černého moře mezi už existujícími plynovody.⁷³ Navíc by jeho případná realizace místo plynovodu Nabucco vzala Turecku z rukou geopolitický trumf, protože pokud by byl plynovod Nabucco skutečně postaven, mohlo by ho Turecko snadno využít k nátlaku na EU ohledně své snahy stát se jejím členem (v lednu 2009 například turecký premiér Erdoğan naznačil, že by Turecko mohlo zablokovat stavbu plynovodu Nabucco, pokud by zemi Unie neumožnila otevřít kapitolu týkající se energetiky, kterou blokuje Kypr).⁷⁴ Pokud by byl projekt *White Stream* realizován, mohlo by jím plynout do Evropy až 32 mld m³ plynu ročně. Stabilní dodávky však předpokládají na jedné straně zajištění dodavatelů plynu a na druhé straně stabilní prozápadní geopolitickou orientaci Ukrajiny a Gruzie, stejně jako vnitropolitickou stabilitu obou pro tento projekt klíčových zemí.

Třetím diverzifikačním projektem předpokládajícím polskou geopolitickou aktivitu v postsovětském prostoru je plynovod Nabucco, který má přivádět zemní plyn z Íránu a/nebo postsovětských zemí v okolí Kaspického moře skrze území Turecka a východobalkánských států do rakouského Baumgartenu (viz příloha č. 19). Realizaci tohoto projektu řídí mezinárodní konsorcium Nabucco Gas Pipeline International, GmbH, jehož akcionáři jsou německá společnost RWE, rakouská OMV, maďarská

⁷² GAZETA.PL. 2006. *Gazoport zbudują w Świnoujściu*. Dostupno z WWW <<http://gospodarka.gazeta.pl/gospodarka/1,33182,3796936.html>>. (Relativně stabilní. Citováno dne 19.4.2009).

⁷³ GAZETA.PL. 2008. *Polska może dostać gaz z nad Morza Kaspijskiego*. Dostupno z WWW <http://wyborcza.pl/1,76842,5407991,Polska_mozze_dostac_gaz_znad_Morza_Kaspijskiego.html>. (Relativně stabilní. Citováno dne 20.4.2009).

⁷⁴ EURASIA.NET. 2009. *Russia on Nabucco: If you can't beat them, join them*. Dostupno z WWW <<http://www.eurasianet.org/departments/briefs/eav012009b.shtml>>. (Stabilní. Citováno dne 20.4.2009).

MOL, rumunský Transgaz, bulharská BEH EAD a turecká BOTAS (každá z těchto šesti společností vlastní rovný díl 16,67 % akcií konsorcia).⁷⁵ Projekt Nabucco je také podporován Evropskou unií, i když v Unii ohledně něj nepanuje úplná shoda (výhrady má například Německo). Polsko dlouhodobě podporuje Nabucco, jehož kapacita by po dokončení mohla činit 31 mld m³ plynu ročně, především z důvodu, že by snížil závislost EU jako celku na dodávkách plynu z Ruska. To by zmenšilo také míru, do níž by EU musela ve svém rozhodování ohledně zahraniční politiky zohledňovat ruské zájmy. Polský premiér Donald Tusk o plynovodu prohlásil: „Nabucco sice není naším národním zájmem, nejlépe ale víme, co zajistí Evropě energetickou bezpečnost.“⁷⁶ Polsko by se také zajisté nebránilo stavbě přípojky, která by z Nabucca někdy v budoucnu mohla přivádět plyn do Polska.

3.2.4 Polsko a Nord Stream

Kromě plynovodů, které Polsko podporuje, existuje i projekt plynovodu, k němuž se Polsko od samého začátku staví odmítavě. Je jím plynovod *Nord Stream*, který má přímo spojit ruský Vyborg s německým Greifswaldem, čímž obejde území Polska a pobaltských republik (viz příloha č. 20). Polsko, Litva, Lotyšsko a Estonsko se obávají, že by je Rusko mohlo odstavit od dodávek zemního plynu bez toho, aniž by to pocítila západní Evropa.⁷⁷ Jak pobaltské republiky, tak Polsko totiž vystupují ze všech členských zemí EU a NATO nejostřeji protirusky. Po vybudování *Nord Streamu* by mělo Rusko v rukou efektivní nástroj k potrestání těchto čtyř zemí v případě, že by jednaly v postsovětském prostoru v rozporu se zájmy Ruské federace. Polsko proto usiluje o to, aby Rusko realizovalo jeden z diverzifikačních plánů obcházejících území Ukrajiny, ale procházejících skrze polské území. Takové projekty existují dva, přičemž Rusko nepodporuje ani jeden z nich a tudíž je pravděpodobnost jejich realizace minimální. Prvním z nich je plynovod *Amber*, který by měl vést z Ruska přes pobaltské země a Polsko dále do Evropy (viz příloha č. 21). Druhým je pak plynovod *Jamal II*,

⁷⁵ NABUCCO GAS PIPELINE INTERNATIONAL. Shareholders. Dostupno z WWW <<http://www.nabucco-pipeline.com/company/shareholders7/table-of-content-shareholder.html>>. (Spíše stabilní, citováno dne 19.4.2009).

⁷⁶ GAZETA.PL. 2009. *Unia z nową energią*. Dostupno z WWW <http://wyborcza.pl/1,75477,6404704,Unia_z_nowa_energia.html>. (Relativně stabilní. Citováno dne 20.4.2009)

⁷⁷ ČT24.CZ. 2009. *Jamal nebo Nordstream? Německo a Polsko bojují o cestu ruského plynu*. Dostupno z WWW <<http://www.ct24.cz/ekonomika/43385-jamal-nebo-nordstream-nemecko-a-polsko-bojuji-o-cestu-ruskeho-plynu/>>. (Středně stabilní. Citováno dne 20.4.2009).

který by vedl přes území Běloruska a Polska na Slovensko, kde by se napojil na plynovod Družba (viz příloha č. 22). Polsko argumentuje tím, že stavba těchto plynovodů je finančně méně nákladná než stavba *Nord Streamu* vedoucího po dně Baltského moře (podle polského ministra financí Waldemara Pawlaka by stavba plynovodu Jamal II vyšla o 30-40 procent levněji než stavba plynovodu *Nord Stream*).⁷⁸ Dalšími argumenty Polska proti stavbě *Nord Streamu* je nevybuchlá munice z dob druhé světové války na dně Baltu a obavy o životní prostředí. Konsorcium *Nord Stream*, jehož akcionáři jsou kromě ruského Gazpromu (51 %) i německé společnosti E.ON Ruhrgas (20 %), BASF/Wintershall (20 %) a nizozemská společnost N.V. Nederlandse Gasunie (9 %), však ujišťuje, že plynovod bude splňovat nejvyšší mezinárodní ekologické standardy.⁷⁹

Kromě obavy o energetickou bezpečnost je zde však další, nikoliv nevýznamný důvod, proč se Polsko staví proti *Nord Streamu*. Tím důvodem je skutečnost, že v případě realizace plynovodu *Nord Stream* Polsku nepoplynou do kapes žádné tranzitní poplatky za přepravu plynu dále na západ. Pokud by došlo ke stavbě plynovodu *Amber*, získávaly by pobaltské republiky a Polsko na tranzitních poplatcích nemalé prostředky. Průměrná evropská cena za přepravu 1000 m³ zemního plynu přes stokilometrový úsek plynovodu totiž činí v roce 2009 4,7 USD.⁸⁰ Po dokončení stavby plynovodu *Nord Stream* však budou pobaltským zemím a Polsku ucházet obrovské zisky, protože roční kapacita tohoto plynovodu vedoucího z Ruska přímo do Německa má činit 27,5 mld m³.⁸¹ V důsledku toho bude také cena plynu pro koncové odběratele nižší, než kdyby plynovod vedl přes území pobaltských republik a Polska. V současné fázi realizace se však náhrada *Nord Streamu* projektem *Amber* zdá být nepravděpodobná a ani není z pohledu Ruska kvůli tučným poplatkům plynoucím Polsku a pobaltským republikám žádoucí. Stručně shrnuto – už pouze samotná stavba a spuštění plynovodu *Nord Stream* jsou pro Polsko do značné míry trestem. Na projektu plynovodu z Ruska do Německa

⁷⁸ *Ibidem*.

⁷⁹ NORD STREAM, AG. 2009. *North Stream: The New Gas Supply Route for Europe*. Str. 2-3. Dostupno z WWW <http://www.nord-stream.com/fileadmin/Dokumente/Background_Info_Project/Nord_Stream_Press_Release_Background_Info_eng.pdf>. (Spíše stabilní. Citováno dne 20.4.2009).

⁸⁰ RIA NOVOSTI. 2009. *Russia ready to restart talks on 2009 gas supplies to Ukraine*. Dostupno z WWW <<http://en.rian.ru/russia/20090112/119454117.html>>. (Relativně stabilní. Citováno dne 20.4.2009).

⁸¹ NORD STREAM, AG. 2009. *North Stream: The New Gas Supply Route for Europe*. Str. 2. Dostupno z WWW <http://www.nord-stream.com/fileadmin/Dokumente/Background_Info_Project/Nord_Stream_Press_Release_Background_Info_eng.pdf>. (Spíše stabilní. Citováno dne 20.4.2009).

však Polsko zaráží ještě jedna skutečnost - totiž že Rusko bylo schopno se dohodnout s některým z členských států EU a NATO a prosadit v blízkosti Polska tak velký a hospodářsky významný projekt navzdory polskému odporu. Možná i proto se v polské strategii národní bezpečnosti objevuje zmínka o tom, že „ruské snahy o utužení kontaktů s některými západními státy jsou doprovázeny zaváděním selektivních restrikcí a diskriminací některých členů NATO a EU.“⁸²

3.2.5 Společné jaderné projekty v postsovětských zemích

Diverzifikace dodavatelů ropy a zemního plynu však není jediným energetickým nešvarem, který v současné době Polsko řeší. Země se totiž potýká s každoročně větší spotřebou elektrické energie, v souvislosti s čímž dochází v Polsku k revizi dosud spíše negativního postoje k jaderné energetice. Podle průzkumu veřejného mínění, který si nechala v červenci 2008 udělat polská Gazeta Wyborcza od společnosti PBS převažují už v současné době už v Polsku příznivci vybudování jaderné elektrárny (48 %) nad odpůrci (46 %).⁸³ V Polsku proto vznikají plány na stavbu jedné, možná dvou jaderných elektráren.⁸⁴ Kromě plánů výstavby vlastních jaderných elektráren však existují i plány účasti Polska na stavbě dvou elektráren v postsovětském prostoru.

První z nich má být společným projektem Litvy, Polska, Lotyšska a Estonska a má vzniknout poblíž litevského města Visaginas namísto dosavadní jaderné elektrárny Ignalina, kterou se Litva při vstupu do EU zavázala do roku 2009 uzavřít. Přípravné práce na stavbě elektrárny však probíhají pomaleji než se čekalo a provázejí je problémy. V současné době je hotové pouze vyhodnocení vlivu elektrárny na životní prostředí a je známa její budoucí vlastnická struktura (LEO LT má získat 34 % akcií elektrárny, ostatní partneři po 22 %).⁸⁵ Ke stavbě elektrárny a realizaci dalších energetických projektů, o něž má Litva zájem (propojení litevské elektroenergetické sítě se sítí polskou a švédskou), byla z iniciativy litevské vlády povolána společnost LEO

⁸² MINISTERSTWO OBRONY NARODOWEJ. 2007. *Strategia bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej polskiej*. Warszawa : Ministerstwo obrony narodowej. Str. 6. Dostupno z WWW <http://www.mon.gov.pl/pliki/File/zalaczniki_do_stron/SBN_RP.pdf> (Stabilní, citováno dne 20.4.2009).

⁸³ GAZETA.PL. 2008. *Sondaż Gazety*. Dostupno z WWW <<http://bi.gazeta.pl/im/1/5474/m5474281.jpg>>. (Spíše stabilní. Citováno dne 20.4.2009).

⁸⁴ GAZETA.PL. 2009. *Rząd: Elektrownia atomowa w 2020 r., gazoport w 2013 r.* Dostupno z WWW <http://gospodarka.gazeta.pl/gospodarka/1,33181,6157907,Rzad_Elektrownia_atomowa_w_2020_r_gazoport_w_2013.html>. (Relativně stabilní. Citováno dne 20.4.2009).

⁸⁵ BALICTIMES.COM. 2008. *New Lithuanian nuclear plant plans*. Dostupno z WWW <<http://www.baltictimes.com/news/articles/21064/>>. (Spíše stabilní. Citováno dne 20.4.2009).

LT (litevská vláda vlastní 61,7 % a soukromá společnost NDX Energija 38,3 % akcií společnost).⁸⁶ Ukázalo se ale, že některé aspekty zákona o vzniku této společnosti nebyly v souladu s litevskou ústavou a že je třeba nedostatky v tomto zákoně odstranit. Dalším problémem je nedostatek konkrétních údajů týkajících se parametrů elektrárny. Co se jejího výkonu týče, Polsko požaduje, aby z projektu získávalo alespoň 1000 MW ročně. V souvislosti s tímto požadavkem Polska bylo nutné navýšit plánovaný výkon z původních 3000 na 3400 MW. Průtahy s realizací projektu však způsobují mezi partnery Litvy netrpělivost. Estonsko se například rozhodlo začít práci na vlastním projektu atomové elektrárny (zůstává ale otázkou, zda bude ve světle globální ekonomické krize tento projekt realizován). Nespokojenost s tempem stavby vyjádřil i polský premiér Donald Tusk na společném setkání s estonským premiérem Andrussem Ansipem v Tallinu v dubnu 2009.⁸⁷ Datum předpokládaného dokončení elektrárny bylo totiž v minulosti v souvislosti s probíhajícími komplikacemi několikrát odloženo a není v současnosti jasné, kdy bude elektrárna skutečně postavena.

Druhým jaderným projektem, který by mohl v postsovětském prostoru vzniknout, je projekt společné polsko-ukrajinské jaderné elektrárny. Tento nápad prezentoval v roce 2008 polský ministr financí Waldemar Pawlak. Podle Pawlaka by mohla nová společná polsko-ukrajinská elektrárna vzniknout dříve než elektrárna v litevském Visaginasu. V současné době podle něj už vede polská státní energetická společnost PGE Group jednání ukrajinskými obchodními partnery.⁸⁸ Ta jsou ale zatím pouze v zárodku a je těžké momentálně s jistotou říct, zda tento projekt bude skutečně realizován.

3.3 Podpora polských menšin

Dalším geostrategickým cílem Polska v postsovětském prostoru je podpora polských menšin v něm existujících a kultivování vztahů s nimi. Tento cíl je součástí širšího rámce politiky vůči *Polonii* (pojem *Polonia* označuje polské komunity žijící

⁸⁶ GAZETA.PL. 2007. *Litwini dogadali się między sobą w sprawie Ignaliny*. Dostupno z WWW <<http://wyborcza.pl/1,76842,4799013.html>>. (Relativně stabilní. Citováno dne 20.4.2009).

⁸⁷ GAZETA.PL. 2009. *Premierzy Polski i Estonii: Litwo, szybciej z tym atomem*. Dostupno z WWW <http://wyborcza.pl/1,76842,6512236,Premierzy_Polski_i_Estonii_Litwo_szybciej_z_tym.html>. (Relativně stabilní. Citováno dne 20.4.2009).

⁸⁸ WPROST 24. 2008. *Polsko-ukraińska elektrownia atomowa?* Dostupno z WWW <<http://www.wprost.pl/ar/137770/Polsko-ukraińska-elektrownia-atomowa/>>. (Relativně stabilní. Citováno dne 20.4.2009).

mimo Polsko), jejímž hlavním cílem je, aby si Poláci žijící v zahraničí zachovali svou polskou identitu. Do této politiky se promítají dvě dimenze. První, kterou je možné nazvat sentimentální, se týká neepsané morální povinnosti Polska pomáhat svým krajanům v zahraničí a podporovat je v kultivaci jejich polské identity. Druhá, pragmatická dimenze si naopak všímá přínosů, které mohou pro Polsko představovat rozvinuté vazby s Polskými komunitami v zahraničí. Existence polských menšin v postsovětském prostoru je determinována historicky. Od poloviny 17. století až se hranice Polska neustále přesouvaly stále více na západ, až dosáhly po druhé světové válce dnešní úrovně. Neustálý přesun hranic však znamenal pouze změnu vládnoucí moci, kterou postupně nad stále větší částí bývalé Republiky obou národů vykonávaly jiné státy, nikoliv změnu obyvatelstva (ač bylo, pochopitelně, původní obyvatelstvo postupně doplňováno novým). Až druhá světová válka se výrazně podepsala na demografické skladbě těchto území. Velká část etnicky polského obyvatelstva byla buď vysídlena do střední Asie a na Sibiř, nebo se v rámci programů výměny obyvatel přestěhovala do nového, poválečného Polska. I přesto ale na územích kdysi patřících Republice obou národů zůstalo mnoho etnických Poláků, kteří se po uvolnění poměrů daném rozpadem SSSR začínali stále více hlásit ke svému polskému původu. Právě tito lidé představují geostrategicky významný faktor, protože mohou utvářet ve svých zemích polské lobby schopné ovlivnit zahraniční politiku svých zemí, což může Polsku při jeho geopolitickém počínání v postsovětském prostoru významně pomoci.

Etnické Poláky obývajících postsovětské země je možné podle původu rozdělit do dvou skupin. První skupinu představují autochtonní Poláci, jejichž předkové obývali území některých dnešních evropských postsovětských států ještě období, kdy tato území byla součástí Republiky obou národů. Do této skupiny patří většina Poláků z Lotyšska, Litvy, Běloruska a Ukrajiny. Velká část Poláků v těchto zemích si dodnes uchovala polský jazyk a tradice.

Do druhé skupiny patří Poláci, jejichž přítomnost na daném území je produktem migrací, ať už dobrovolných či nedobrovolných. Sem spadají Poláci z Moldavska, Estonska, Gruzie, Arménie, Ázerbájdžánu, Kazachstánu, Uzbekistánu, Turkmenistánu, Tádžikistánu a Kyrgyzstánu. Většina Poláků obývajících tyto státy byla do nich deportována, i když jistá část se v rámci Ruské říše a později i SSSR na území těchto dnešních států přestěhovala dobrovolně. V současné době však už většina těchto lidí polský jazyk neovládá a používá jako svůj primární jazyk ruštinu.

3.3.1 Cíle polské politiky vůči Polonii

Polská politika vůči Polákům v zahraničí má podle Vládního programu spolupráce s *Polonií* a Poláky v zahraničí čtyři základní cíle.⁸⁹ Z nich jsou ale pro tuto práci relevantní pouze cíle dva. Jsou jimi ochrana práv polských menšin v postsovětských zemích a vytvoření v nich propolské lobby. Třetí a čtvrtý cíl, jimiž jsou podpora uchování polského národního dědictví v zahraničí a usnadnění repatriace Polákům deportovaným do střední Asie, mají totiž z hlediska geopolitiky jen okrajový význam.

Prvním cílem Polska, který má geopolitický význam, tedy je ochrana jazykových a kulturních práv polských menšin v zahraničí. Tato práva jsou kodifikována v multilaterálních mezinárodních úmluvách týkajících se národnostních menšin (např. Evropská charta regionálních či menšinových jazyků a Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin Rady Evropy nebo Deklarace o právech příslušníků národnostních, etnických, náboženských a jazykových menšin OSN) a také ve dvoustranných dohodách Polska s jednotlivými státy. V postsovětském prostoru se tento cíl týká zejména podpory autochtonních polských menšin žijící v některých regionech evropských postsovětských států, které si dosud uchovaly svůj jazyk a tradice. Mezi práva, o jejichž garanci Polsko pro své menšiny usiluje, patří zejména právo na vzdělávání v rodném jazyce, právo používat mateřský jazyk v úředním styku v oblastech s vysokým podílem příslušníků polské menšiny, právo na svobodu vyznání a právo na zápis jmen a příjmení ve znění mateřského jazyka. Nad dodržováním těchto práv jednotlivými státy bdí polské ministerstvo zahraničí, jedním z jehož úkolů i analýza dodržování práv polských menšin garantovaných jim existujícími úmluvami a intervence v případě, že dojde k jejich porušení.⁹⁰ Polsko tedy při zajišťování práv polských menšin v postsovětských zemích plní podobnou roli, jakou plnilo například Rakousko při zajišťování jazykových a kulturních práv pro německy hovořící menšinu v italském jižním Tyrolsku.

Druhým cílem, který má geopolitický rozměr, je pak vytvoření propolské lobby v těchto zemích. Co taková etnická lobby dokáže, ukazují příklady etnických lobby

⁸⁹ MINISTERSTWO SPRAW ZAGRANICZNYCH. 2007. *Rządowy program współpracy z Polonią i Polakami za granicą*. Str. 5. Dostupno z WWW <<http://www.msz.gov.pl/files/docs/polonia2007.pdf>>. (Relativně stabilní. Citováno dne 21.4.2009).

⁹⁰ *Ibidem*, str. 16.

v USA, která mají na kurz zahraniční politiky země obrovský význam. Například během arménsko-ázerbájdžánské války o Náhorní Karabach dokázala arménská lobby vyvinout nátlak na Kongres USA, aby neposkytoval Ázerbájdžánu jakoukoliv zahraniční pomoc. Kromě toho také Američané arménskému původu poskytovali miliony dolarů na pomoc Arménii, díky čemuž Arménie přežila ekonomickou blokádu ze strany Turecka.⁹¹ I polská lobby v USA se však v posledních letech aktivizovalo. Např. americká senátorka polského původu Barbara Mikulski dlouhodobě lobbuje v americkém Kongresu za zrušení vízové povinnosti pro občany Polska.⁹² Pokud by v postsovětských zemích vznikla silná propolská lobby tvořená osobami polského původu cítícími silnou vazbu ke své etnické vlasti, velmi by to pomohlo polské zahraniční politice, protože by propolská lobby mohla ovlivnit zahraniční politiku svých rodných zemí ve prospěch Polska.

3.3.2 Autochtonní polské menšiny v evropských postsovětských státech

Jak již bylo zmíněno výše, v postsovětském prostoru existují čtyři země, v nichž žijí autochtonní polské menšiny, které ve zvýšené míře obývají některé jejich části a do jisté míry si uchovaly polský jazyk a kulturní zvyklosti. Problémem pro polské menšiny v těchto relativně nově nezávislých zemích je tlak na asimilaci národnostních menšin způsobený procesem budování státu (*state-building*), který v těchto zemích stále ještě probíhá. Většinou jsou tyto totiž státy koncipovány jako národní státy titulární národnosti.

První z těchto zemí je Lotyšsko. Podle odhadu lotyšského Centrálního statistického úřadu obývalo zemi v roce 2008 54.024 Poláků, což představuje zhruba 2,4 % její celkové populace.⁹³ Převážná většina lotyšských Poláků obývá dva regiony: Latgalsko, které bylo dříve jako Polské Livonsko součástí Republiky obou národů, a

⁹¹ HUNTINGTON, Samuel. 2001. *Střet civilizací*. Praha : Rybka Publishers. Str. 341-342. ISBN 80-86182-49-5.

⁹² WIRTUALNA POLSKA. 2006. „Obiecuje kontynuację walki o zniesienie wiz dla Polaków.” Dostupno z WWW <<http://wiadomosci.wp.pl/kat,1356,title,Obiecuje-kontynuacje-walki-o-zniesienie-wiz-dla-Polakow,wid,8501012,wiadomosc.html>>. (Relativně stabilní. Citováno dne 22.4.2009).

⁹³ LATVIJAS STATISTIKA. *Resident population by ethnicity and by region, city and district at the beginning of the year*. Dostupno z WWW <<http://data.csb.gov.lv/Dialog/varval.asp?ma=04-17a&ti=4-17.+RESIDENT+POPULATION+BY+ETHNICITY+AT+THE+BEGINNING+OF+THE+YEAR&path=../DATABASEEN/Iedzoc/Annual%20statistical%20data/04.%20Population/&lang=1>>. (Spíše stabilní. Citováno dne 22.4.2009).

město Riga s okolím, kde žije zhruba 17.000 Poláků. V Latgalsku, které je baštou polské menšiny v Lotyšsku (viz příloha č. 23), je centrem polské menšiny město Daugavpils (polsky Dyneburg), kde žije okolo 15.000 Poláků (14,5 % obyvatel města).⁹⁴ Dále existují významné polské komunity v Daugavpilském rajónu (4.609 = 11,9 %), Krāslavském rajónu (2.169 = 6 %) a do menší míry i v jiných rajónech (viz příloha č. 24). Co se týče práv polské menšiny v Lotyšsku, ta jsou postižena, podobně jako práva jiných menšin (s výjimkou dnes už téměř vymřelé livonské menšiny, která obývá několik vesnic v severním Kuronsku) velmi restriktivní lotyšskou politikou vůči národnostním menšinám. Části lotyšských Poláků, jejichž potomci neměli před rokem 1939 lotyšské občanství, nebylo po obnovení nezávislosti Lotyšska občanství přiznáno a musejí projít složitou naturalizační procedurou. Dále ačkoliv je polská menšina v Lotyšsku menšinou historickou, podle zákona o úředním jazyce z roku 1998 je polština považována za cizí jazyk (jako původní jazyky jsou v zákoně označeny pouze lotyština a livonština, je v něm i zmínka o latgalštině jako o „dialektu lotyštiny“).⁹⁵ V současnosti existuje v Lotyšsku 5 veřejných polských škol (po jedné škole v Rize, Daugavpilsu, Krāslavě, Rēzekne a Jēkabpilsu) a jedna školka (Daugavpils). Podle novely zákona o školství z roku 2004 však je ve státě zřízených základních školách pro národnostní menšiny počet předmětů v mateřském jazyce ročník za ročníkem postupně omezován na úkor lotyštiny a na úrovni středních škol musí probíhat alespoň 60 % výuky v lotyštině. I přes restriktivní politiku Lotyšska úřadů vůči národnostním menšinám však zaujímá polská menšina vůči lotyšským úřadům konformní postoj, díky čemuž má s nimi dobré vztahy a je jimi považována za bezproblémovou.⁹⁶

Další postsovětskou zemí se silnou autochtonní polskou menšinou je Litva jejíž jihovýchodní část, jak již bylo zmíněno v první kapitole, byla v meziválečném období součástí Polska. Podle litevského sčítání lidu obývalo Litvu v roce 2001 234.989 Poláků (6,74 % obyvatel země).⁹⁷ To činí Poláky po Litevcích druhou nejpočetnější národností na Litvě. Polská menšina je koncentrována především v oblasti, která je v Polsku známa jako *Wileńszczyzna*. V Šalčininkaiském rajónu představují Poláci 80 % obyvatelstva, ve

⁹⁴ *Ibidem*.

⁹⁵ MINISTRY OF EDUCATION OF THE REPUBLIC OF LATVIA. *Official language law*. Dostupno z WWW <<http://izm.izm.gov.lv/laws-regulations/2292.html>>. (Spíše stabilní. Citováno dne 22.4.2009).

⁹⁶ EGLITIS, Aaron. 2005. Polish schools show positive example. In: *The Baltic Times*. Dostupno z WWW <<http://dlib.eastview.com/searchresults/article.jsp?art=1&id=7382182>>. (Spíše stabilní. Citováno dne 22.4.2009).

⁹⁷ DEPARTMENT OF STATISTICS TO THE GOVERNMENT OF THE REPUBLIC OF LITHUANIA. 2005. *Population by ethnicity*. Dostupno z WWW <<http://www.stat.gov.lt/en/pages/view/?id=1731>>. (Spíše stabilní. Citováno dne 23.4.2009).

Vilniuském rajónu 62,5 %, v Trakaiském rajónu 33,9 %, ve Švenčionyském rajónu 28,2 % a ve městě Vilnius 18,7 %, (viz příloha č. 25).⁹⁸ Polská menšina, která je v mnoha litevských obcích vlastně většinou, se v nově nezávislé potýká s mnoha problémy. Mezi ně patří snahy omezovat polské školství (někteří litevští politici usilují zavést v nich tzv. „lotyšský model“ do více než sta polských škol, v nichž jsou dosud všechny předměty kromě litevského jazyka vyučovány v polštině), negativní postoj litevských úřadů k dvojjazyčnosti v litevských obcích (na počátku roku 2009 musely být příkazem soudu odstraněny dvojjazyčné nápisy v obcích, kde byly jejich obecními zastupitelstvy instalovány), problémy s návratem půdy znárodněné za dob SSSR (v ostatních rajónech byla většina půdy navracena, ale v rajónech obývaných Poláky, které byly před druhou světovou válkou součástí Polska, dosud nebyla velká část lidí odškodněna) a problémy s politevšťováním polských jmen a příjmení v úředních dokumentech. Nejnověji k nim přibýly i problémy s Kartou Poláka, o níž je blíže pojednáno ve 3. kapitole. Snahu asimilovat litevské Poláky prosazuje zejména vlivný litevský nacionalistický *think-tank* Vilnija a také nacionalisticky orientované křídlo pravicové politické strany Vlastenecký svaz (v roce 2008 zvítězila v litevských parlamentních volbách), podle nichž jsou Poláci na Litvě vlastně polonizovaní Litevci, kterým je třeba „dopomoct“ k návratu k původní identitě (podobnou argumentaci používaly také úřady v meziválečné Litvě k ospravedlnění brutální asimilační politiky vůči Polákům, kteří tehdy tvořili podstatnou část jejího obyvatelstva).⁹⁹ Proto pokaždé když se sejdou čelní polští a litevští politici, jsou problémy polské menšiny jedním z bodů jednání. I přes mnoho let trvající ujišťování litevských politiků, že problémy polské menšiny budou již brzy vyřešeny, však k tomu dosud nedošlo. Zájmy litevských Poláků hájí na litevské politické scéně politická strana o názvu Volební akce litevských Poláků (polsky *Akcja Wyborcza Polaków na Litwie*, AWPL). Tato strana je dlouhodobě úspěšná v lokálních volbách v rajónech obývaných polskou menšinou a v parlamentních volbách v roce 2008 získala 3 parlamentní křesla ze 141. Její předseda Waldemar Tomaszewski byl v roce 2009 dokonce úspěšně zaregistrován jako prezidentský kandidát, ačkoliv ani jeho registraci se nevyhly jisté problémy.

⁹⁸ DEPARTMENT OF STATISTICS TO THE GOVERNMENT OF THE REPUBLIC OF LITHUANIA. 2005. *Population by some ethnicities*. Dostupno z WWW <<http://www.stat.gov.lt/en/pages/view/?id=1732>>. (Spíše stabilní. Citováno dne 23.4.2009).

⁹⁹ Více o politice meziválečné Litvy vůči Polákům viz TARASIEWICZ, Stanisław. 2009. Litwa kowieńska i Wileńszczyzna – paralele historyczne. In: *Kurier Wileński*. Dostupno z WWW <http://www.kurierwilenski.lt/index.php?subaction=showfull&id=1237556874&archive=&start_from=&ucat=6,22&ktgr=22>. (Méně stabilní. Citováno dne 22.4.2009).

Postavení polské menšiny v Bělorusku je ještě složitější než postavení polské menšiny na Litvě. Bělorusko obývá podle běloruského statistického úřadu Belstat 396.000 Poláků (viz příloha č. 26). Většina běloruských Poláků žije v Grodenské oblasti (294.000), Minské oblasti (30.000) a v hlavním městě Minsk (17.000) a v Brestské oblasti (27.000).¹⁰⁰ Situaci polské menšiny v Bělorusku komplikuje autoritářský charakter vládnutí běloruského prezidenta Alexandra Lukašenka. Vzhledem k sovětské politice vůči Polákům v Bělorusku považuje dnes většina běloruských Poláků za svůj primární jazyk spíše ruštinu nebo běloruštinu. V současnosti existují v Bělorusku pouze dvě školy s polským vyučovacím jazykem (v Grodně a Volkovysku), většina polských dětí v Bělorusku se polštinu učí jako předmět ve školách s jiným vyučovacím jazykem než polským. Právě sporadický počet polských škol je mnohými pozorovateli viděna jako hlavní překážka bránící regeneraci polského jazyka mezi běloruskými Poláky.¹⁰¹ Dalším problémem běloruských Poláků je pronásledování členů Svazu Poláků v Bělorusku (polsky *Związek Polaków na Białorusi - ZPB*), nezávislé organizace reprezentující běloruské Poláky a usilující o zlepšení jejich postavení, která je běloruskými úřady pro svou podporu ze strany Polska vnímána jako organizace usilující o rozvrat státu.

Poslední ze čtyř postsovětských zemí s autochtonní polskou menšinou je Ukrajina, kterou podle sčítání lidu z roku 2001 obývá 144.100 Poláků, kteří zůstali na Ukrajině i přes výměny obyvatel a deportace, které postihly obyvatelstvo polské národnosti obývající její území. Nejvíce ukrajinských Poláků žije v Žytomyrské oblasti (49.000), Chmelnycké oblasti (23.000), Lvovské oblasti (18.900) a v hlavním městě Kyjev (6.900).¹⁰² Postavení Poláků v dnešní Ukrajině je sice lepší než postavení Poláků v Bělorusku, jisté problémy však existují. Hlavním problémem zatěžujícím vztahy Poláků s Ukrajinci je dědictví nedávné minulosti. Mnoho ukrajinských Poláků z oblastí, kde během druhé světové války páchali ukrajinští nacionalisté pogromy na Polácích,

¹⁰⁰ EBERHARDT, Piotr. Polacy na Białorusi. Liczebność i rozmieszczenie ludności polskiej według ostatnich spisów powszechnych. In: *www.wspolnota-polska.org.pl*. Dostupno z WWW <<http://www.wspolnota-polska.org.pl/index.php?id=pwko01>>. (Spíše stabilní. Citováno dne 22.4.2009).

¹⁰¹ GAWIN, Tadeusz. Polskość na Białorusi. In: *www.wspolnota-polska.org.pl*. Dostupno z WWW <<http://www.wspolnota-polska.org.pl/index.php?id=pwko92>>. (Spíše stabilní. Citováno dne 23.4.2009).

¹⁰² EBERHARDT, Piotr. Polacy na Ukrainie. Liczebność i rozmieszczenie ludności polskiej według ostatnich spisów powszechnych. In: *www.wspolnota-polska.org.pl*. Dostupno z WWW <<http://www.wspolnota-polska.org.pl/index.php?id=pwko02>>. (Spíše stabilní. Citováno dne 23.4.2009).

dosud pociťuje vůči Ukrajincům nedůvěru.¹⁰³ V posledních letech se však postoj Ukrajinců k Polákům mění k lepšímu, jak ukazují usmiřovací gesta činěná polskými i ukrajinskými politiky. Ukrajinské úřady také, ačkoliv ne bez výhrad, přistupují k potřebám polské menšiny vstřícněji než úřady v Bělorusku. V současné době existuje na Ukrajině pět veřejných škol s polským vyučovacím jazykem (dvě ve Lvově a po jedné škole v obcích Mostiska, Strelčiska a Horodek) a několik dvojjazyčných škol. Mnoho ukrajinských škol také nabízí polský jazyk jako zvláštní předmět.

3.3.3 Polské komunity v ostatních postsovětských zemích

Jak již bylo zmíněno výše, polské komunity se v ostatních postsovětských zemích v několika aspektech liší od autochtonních polských menšin z území kdysi kontrolovaných Polskem. Zaprvé je existence těchto komunit důsledkem dobrovolných i nucených migrací. V důsledku toho jsou rozptýleny po celém území států, v nichž žijí. To způsobilo jejich jazykovou asimilaci – většina Poláků ve střední Asii a na Kavkaze používá v běžném životě jako svůj primární jazyk ruštinu (polštinu znají v těchto zemích většinou pouze příslušníci starší generace Poláků). Polské komunity v těchto státech lze rozlišit na tři kategorie.

První kategorii představuje polská menšina v Moldavsku. Ta je sice produktem migrací, ty ale proběhly už na začátku 19. století poté, co byla Besarábie odstoupena Osmanskou říší Rusku (menší počet Poláků však tato území obýval už předtím).¹⁰⁴ Lze ji tedy považovat za semiautochtonní. Podle sčítání lidu z roku 2004 obývá v dnešní době území Moldavské republiky 2 382 Poláků (toto sčítání nezahrnovalo území mezinárodně neuznávané Podněsterské moldavské republiky, která na se na začátku 90. let odtrhla od Moldavska).¹⁰⁵ Odhad polské nevládní organizace *Wpólnota Polska* však hovoří až o 10 000 lidech polského původu na území celého Moldavska.¹⁰⁶ Polská menšina obývající Moldavsko je v dnešní době teritoriálně rozptýlená a s výjimkou

¹⁰³ STASZKIEWICZ, Anita. Polacy na Ukrainie. Rozdział II. Kultura w procesie kształtowania tożsamości narodowej. In: *www.wspolnota-polska.org.pl*. Dostupno z WWW <http://www.wspolnota-polska.org.pl/index.php?id=pwko109_2>. (Spíše stabilní. Citováno dne 23.4.2009).

¹⁰⁴ JURCZAK, Kazimierz. Polacy w Mołdawii. In: *www.wspolnota-polska.org*. Dostupno z WWW <<http://www.wspolnota-polska.org.pl/index.php?id=mold00>>. (Stabilní. Citováno dne 20.4.2009).

¹⁰⁵ NATIONAL BUREAU OF STATISTICS OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA. 2004. *Population by nationalities and localities in territorial aspect*. Dostupno z WWW <http://www.statistica.md/public/files/Recensamint/Recensamintul_populatiei/vol_1/7_Populatia_pe_nati_on_localit_ro.xls>. (Spíše stabilní. Citováno dne 20.4.2009).

¹⁰⁶ WSPÓLNOTA POLSKA. *Polska diaspora na świecie (dane szacunkowe 2007)*. Dostupno z WWW <<http://www.wspolnota-polska.org.pl/index.php?id=pwko>>. (Spíše stabilní. Citováno dne 20.4.2009).

vesnice Stírcea (polsky Sztyrca), v níž Poláci tvoří 38 % obyvatel obce,¹⁰⁷ nemá v žádné obci polské obyvatelstvo významnější procentuální podíl.

Druhou kategorií představuje relativně početná komunita v Kazachstánu. V této zemi žilo v roce 1999 43.000 Poláků, což je zhruba 0,3 % všech jejích obyvatel (podle odhadů některých polských organizací je však počet osob polského původu v Kazachstánu dvojnásobný). Ačkoliv sporadický počet Poláků se objevil v Kazachstánu už na konci 18. století (někteří jako vyhnanci, jiní v rámci státní služby), převážnou většinu dnešních kazašských Poláků tvoří potomci Poláků vyvezených z *Marchlewszczyzny* (viz 1. kapitola) ve 30. letech 20. století a později i z SSSR anektovaného území meziválečného Polska (šlo zhruba o 200.000-300.000 lidí).¹⁰⁸ Převážná většina polského obyvatelstva Kazachstánu žije na venkově, kde v některých vesnicích dokonce tvoří podíl Poláků na jejich celkové národnostní skladbě kolem poloviny jejich obyvatelstva. Přesto však v dnešní době ovládá polský jazyk už jen 9 % kazašských Poláků.¹⁰⁹ Ten je v Kazachstánu vyučován pouze jako předmět v několika veřejných školách a také v tzv. sobotních školách.

Do třetí kategorie spadají všechny ostatní postsovětské země. Ty jsou obývány malým počtem Poláků a obyvatel polského původu, kteří jsou většinou geograficky rozptýleni. Podle odhadů polské organizace *Wspólnota Polska* jich žije v každé z těchto zemí mezi 1.000-6.000.¹¹⁰ Většinou se jedná o potomky Poláků, kteří se na území těchto zemí dostali v 19. a 20. století v rámci migrací uvnitř Ruského impéria a později i SSSR.

3.4 Získání mezinárodní prestiže

Čtvrtým cílem, který Polsko skrze svou geopolitickou aktivitu sleduje, je získání mezinárodní prestiže. Polsko je totiž v současné době stále ještě zatíženo stereotypy z minulosti, které se podílejí na špatném vnímání Polska a Poláků v zahraničí. Tyto stereotypy velmi ztěžují snahu Polska získat si respektované postavení v rámci

¹⁰⁷ NATIONAL BUREAU OF STATISTICS OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA. 2004. *Population by nationalities and localities in territorial aspect*. Dostupno z WWW <http://www.statistica.md/public/files/Recensamint/Recensamintul_populatiei/vol_1/7_Populatia_pe_nati_on_localit_ro.xls>. (Spíše stabilní. Citováno dne 20.4.2009).

¹⁰⁸ CIOSEK, Zbigniew, et al. 2007. *Raport polityka państwa polskiego wobec Polonii i Polaków za granicą 1989-2005*. Międzyresortowy Zespół ds. Polonii i Polaków za Granicą : Warszawa. Str. 36.

¹⁰⁹ *Ibidem*, str. 37.

¹¹⁰ WSPÓLNOTA POLSKA. *Polska diaspora na świecie (dane szacunkowe 2007)*. Dostupno z WWW <<http://www.wspolnota-polska.org.pl/index.php?id=pwko>>. (Spíše stabilní. Citováno dne 25.4.2009).

mezinárodního systému, čehož si velmi dobře všímá současná polská diplomacie. Cílem zahraniční politiky Polska se proto za ministra zahraničí Radosława Sikorského stalo mimo jiné i zvýšení prestiže Polska. Tohoto cíle, který mj. obsažen i v polské strategii národní bezpečnosti,¹¹¹ chce Polsko dosáhnout dvěma způsoby. Prvním z nich je vytvoření dobré *image*, která by zlepšila pověst Polska jak v postsovětském prostoru, tak i v západní Evropě a ve zbytku světa. Druhým způsobem je pak zvýšení vlivu Polska v postsovětských zemích. Naplnění obou těchto záměrů chce Polsko dosáhnout především skrze podporu nezávislosti těchto zemí a posílení svého významu v rámci EU a NATO na tu úroveň, aby se stalo komponentou těchto organizací určující jejich politiku vůči postsovětským zemím. Toto je doprovázeno polskou geoeconomickou aktivitou v postsovětských státech, která probíhá v rámci možností polského kapitálu.

3.4.1 Vytvoření dobré image

První způsob, jímž Polsko usiluje o získání mezinárodní prestiže, je vytvořit si ve světě dobrou pověst. Jak si všímá polský ministr zahraničí Radosław Sikorski, v současnosti se totiž do vnímání Polska v zahraničí stále ještě promítají negativní stereotypy.¹¹² Mezi ně patří například stereotyp Polák-zloděj (v Německu dokonce v posledních letech bylo natočeno několik televizních reklam zesměšňujících Poláky jako zloděje). V postsovětských zemích se zase do vnímání Poláků promítá minulost, v níž nechybí spory Poláků s některými postsovětskými národy (zmiňme například spor Polska s Litvou o Vilensko nebo polsko-ukrajinské boje v první a druhé světové válce). Tyto stereotypy představují překážku zvýšení prestiže Polska v zahraničí. Aby Polsko odstranilo nebo alespoň zmírnilo následky existence těchto stereotypů, musí zlepšit svou *image* v zahraničí. Toho chce dosáhnout dvěma způsoby.

Prvním z nich je vytvoření *image* Polska jako „úspěšné země milující svobodu, která se o ní dokáže dělit.“¹¹³ Toto předpokládá alespoň podporu demokratických

¹¹¹ MINISTERSTWO OBRONY NARODOWEJ. 2007. *Strategia bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej polskiej*. Warszawa : Ministerstwo obrony narodowej. Str. 6. Dostupno z WWW <http://www.mon.gov.pl/pliki/File/zalaczniki_do_stron/SBN_RP.pdf> (Stabilní, citováno dne 6.4.2009).

¹¹² SIKORSKI, Radosław. 2008. *Informacja Ministra spraw zagranicznych nt. polityki zagranicznej RP w 2008 roku*. Str. 13. Dostupno z WWW <<http://www.msz.gov.pl/editor/files/WYSTAPIENIA/ExposeMinistra.pdf>>. (Spíše stabilní. Citováno dne 25.4.2009).

¹¹³ SIKORSKI, Radosław. 2009. *Informacja Ministra spraw zagranicznych dotycząca zadań polskiej polityki zagranicznej w 2009 roku*. Str. 11. Dostupno z WWW

transformací ve světě. V postsovětském prostoru se toto týká zejména tzv. barevných revolucí, pokud k nim dojde. Podpora těchto událostí ze strany Polska je ale determinována racionálním kalkulem. Pokud nemají masovou podporu nebo pokud je už od začátku zřejmé, že může být s jejich legitimizací v zahraničí problém, dává od nich Polsko ruce pryč a neangažuje se v nich. Toto je případ např. událostí, k nimž došlo v Moldavsku v roce 2009, kdy nezávislé mezinárodní organizace potvrdily platnost voleb a převrat v zemi odstavující od moci jejich vítěze by tedy byl jen velmi těžko ospravedlnitelný. Naopak události na Ukrajině v roce 2004, které jsou známé jako „oranžová revoluce“, se setkaly s plnou podporou Polska. Revoluce byla úspěšná, odstavila od moci proruské elity a měla za následek větší popularitu Polska, zejména na západní Ukrajině, kterou v minulosti Polsko kontrolovalo. Byla také v souladu s polskými zájmy, protože nastolila na Ukrajině prozápadní režim. Podporou „oranžové revoluce“ si dále Polsko zajistilo v době jejího konání dobré *renomé* i v západním světě a zlepšilo tak svou *image* nejen na východ od svých hranic. Heslem polské podpory demokratických transformací v postsovětských zemích i ve zbytku světa se stalo Sikorského „svoboda *made in Poland*.“

Druhým způsobem vylepšení *image* Polska v zahraničí je představování Polska jako důvěryhodného člena EU a NATO. Toto zlepšuje obraz země jak v západním světě, tak i v postsovětských zemích. Ty v důsledku toho pak mají tendenci vnímat Polsko nikoliv jako marginálního člena, ale jako zemi která v EU a NATO „něco dokáže“. Zvýšená aktivita Polska v rámci EU a NATO a úspěch polských iniciativ se pak promítá i do zvýšené frekvence kontaktů postsovětských zemí s Polskem, které začínají stále ve větší míře vnímat jako vlivného člena těchto organizací. Polsko pak tyto kontakty zúročuje i v západním světě. Polsko si totiž klade za cíl být zemí, která utváří východní politiku EU a NATO, nebo se na ní alespoň významným způsobem podílí.¹¹⁴ Tím, že si Polsko v rámci těchto organizací pěstuje *image* „experta na východ“, si země zajišťuje uznání v západním světě, kde ukazuje že mu má co nabídnout. Má to však ještě jeden rozměr. Mnoho zemí západní Evropy je totiž v dnešní době do značné míry závislých na energetických surovinách z Ruska. Byl by idealismus tvrdit, že si této skutečnosti politické elity západních zemí nevšimly. Západní státy samy o sobě si nemohou dovolit otevřeně kritizovat Rusko a prosazovat diverzifikační

<<http://www.msz.gov.pl/files/docs/komunikaty/wersja%20finalna%20expose%20120209%20inwokacja.doc>>. (Spíše stabilní. Citováno dne 25.4.2009).

¹¹⁴ *Ibidem*.

projekty, protože by tím zhoršily své dobré vztahy s touto zemí, jejíž zapojení do řady „západních projektů“ (např. stabilizace Afghánistánu, boj proti pirátství u pobřeží Somálska nebo jednání s Íránem a Severní Koreou) je vítáno může pro ně znamenat obrovský přínos. Zajisté proto jim proto vyhovuje, že za ně Polsko vykonává „špinavou práci“ a plní v EU a NATO funkci „zlého policajta.“

3.4.2 Zvýšení vlivu

Druhý způsob na zvýšení mezinárodní prestiže představuje pro Polsko zvýšení jeho vlivu v postsovětských republikách. Ten totiž představuje významné aktívum v rukou polských politiků a zvětšuje význam Polska v očích jeho spojenců ze Severní Ameriky a západní Evropy. V postsovětském prostoru usiluje Polsko získat větší vliv jak v ekonomické, tak i politické oblasti.

Větší hospodářský vliv v postsovětských zemích se Polsko pokouší získat zejména pomocí geoeconomických nástrojů, přičemž se jedná hlavně o státem podporovanou expanzi polského kapitálu na trhy postsovětských zemí.¹¹⁵ Když se totiž Polsko stane v těchto státech významným investorem a jejich důležitým obchodním partnerem, stoupne tak jeho význam pro tyto státy. V současné době je polský kapitál přítomen v některých postsovětských zemích v mnoha odvětvích jejich ekonomik. Nejvíce markantní je přítomnost jeho přítomnost v sektorech finančních služeb (banky PEKAO a Prikarpatya Bank, pojišťovna PZU) a energetiky (PKN Orlen, Lotos).¹¹⁶ Nejpatrnější je přítomnost polského kapitálu v Pobaltí a na Ukrajině, kde se pro expanzi polských podniků nacházejí nejlepší podmínky. V Bělorusku si naopak stát v současnosti ponechává rozhodující vliv nad ekonomikou, což dává firmám s polským kapitálem jen omezené možnosti k proniknutí na jeho trh (to samé se do značné míry týká i středoasijských republik). Z hlediska posílení své přítomnosti v zahraničí je pro Polsko důležitá zejména participace na již zmíněných společných energetických projektech, jako je například propojení energetických sítí Polska a Litvy, projekt

¹¹⁵ Obecně formulovaná podpora polských podnikatelů je zahrnuta i v polské strategii národní bezpečnosti. Viz MINISTERSTWO OBRONY NARODOWEJ. 2007. *Strategia bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej polskiej*. Warszawa : Ministerstwo obrony narodowej. Str. 6. Dostupno z WWW <http://www.mon.gov.pl/pliki/File/zalaczniki_do_stron/SBN_RP.pdf> (Stabilní, citováno dne 28.4.2009).

¹¹⁶ WALDOCH, Marta a KLIMASINSKA, Katarzyna. 2007. Poland Banks on Ukraine as Ex-Soviet State Looks West. In: *Bloomberg.com*. Dostupno z WWW <<http://www.bloomberg.com/apps/news?pid=20601109&sid=aHkKag.IYR7M&refer=news>>. (Relativně stabilní. Citováno dne 27.4.2009).

společné jaderné elektrárny v litevském Visaginasu a ropovod Oděssa-Brody-Płock-Gdańsk, z něhož bude možné v budoucnu vybudovat přípojku vedoucí do Běloruska a na Litvu. Právě takovéto na Rusku nezávislé projekty nezávislé nejvíce posilují vliv Polska a zároveň snižují vliv Ruska v postsovětských zemích, protože snižují možné dopady možného přerušení dodávek energetických surovin nebo elektrické energie z jeho strany.

Kromě vlivu ekonomického Polsko dále usiluje v postsovětských zemích získat i vliv politický. K tomu ale Polsko ne zvolilo cestu pokusů o vytvoření vertikálního hierarchického vztahu nadřízený-podřízený, v němž by Polsko bylo tím nadřízeným (to by z mnoha důvodů ani nebylo příliš reálné). Pokouší se toho naopak dosáhnou skrze vytváření nadstandardních horizontálních vztahů na partnerské bázi, což předpokládá budování velmi dobrých bilaterálních vztahů s postsovětskými státy. Takové vztahy se mohou promítnout do vstřícnosti vůči Polsku v otázkách práv polských menšin i do podpory polských iniciativ uvnitř EU a NATO (samozřejmě pouze v případě členství obou partnerů v těchto organizacích). Jakýkoliv stát má totiž větší tendenci vyjít vstříc požadavkům jiného státu, pokud ho s ním pojí dobré vztahy. Navazování dobrých bilaterálních vztahů Polska s evropskými a kavkazskými postsovětskými zeměmi prospívá navíc i polská podpora vstupu těchto zemí do EU a NATO (samozřejmě pouze v případě, že o to dané státy usilují). Kdyby se tyto státy s nadstandardními bilaterálními vztahy s Polskem staly členy EU a NATO, mohlo by se to Polsku zúročit, protože by jako jejich členové mohly podporovat různé polské iniciativy uvnitř těchto organizací a významně tak zesílit hlas Polska.

4. Polská geopolitická aktivita v postsovětském prostoru

Zájmy, které Polsko v postsovětském prostoru má, se pochopitelně promítají i do jeho geopolitické aktivity uvnitř tohoto prostoru. Tyto zájmy, jimž se detailněji věnuje předchozí kapitola, vznikly po změně geopolitické situace Polska dané rozpadem SSSR a od počátku 90. let 20. století se nijak zásadně nezměnily. Zárodky současné polské „východní politiky“ lze však již spatřovat ještě za existence SSSR. Už po odstavení komunistů od moci v Polsku v roce 1990 prosazovalo Polsko tzv. „politiku dvoukolejnosti“ spočívající na udržování dobrých vztahů paralelně s mocenskými centry tehdejších svazových republik a Moskvou, která v té době stále ještě byla politickým centrem SSSR. S postupem dezintegračních tendencí uvnitř SSSR nastalo i postupné opouštění této politiky a příklon k podpoře nezávislosti jednotlivých svazových republik. Polská „východní politika“ se od počátku jejich nezávislosti řídila idejemi politických myslitelů Juliusze Mieroszewského a Jerzyho Giedroyce, jejichž cílem bylo usmířit Polsko s jeho východními sousedy (týkalo se především Litevců, Bělorusů, Ukrajinců a Rusů).¹¹⁷ K tomu má podle nich vést vzájemné odpuštění si křivd z minulosti a oboustranné zřeknutí se jakýchkoliv teritoriálních nároků. To ze strany Polska znamená definitivní uznání podoby svých hranic z roku 1945 a zřeknutí se nároků na jakákoliv území nacházející se východně od nich (včetně bývalých center polské kultury Lvova a Wilna/Vilnius). V duchu těchto myšlenek Polsko po rozpadu SSSR také postupovalo, což je patrné už ve smlouvách o dobrém sousedství, které Polsko podepsalo se svými novými postsovětskými sousedy. Posilování nezávislosti postsovětských zemí ze strany Polska mělo zabránit jejich případné reintegraci s Ruskem, což by v Polsku zvýšilo pocit ohrožení (viz kapitola 2).

Klíčovými byly z hlediska „východní politiky“ Polska roky 1999 a především 2004. V těchto letech se totiž stalo Polsko členem NATO a EU. To dalo zemi instrumenty, které posílily schopnost Polska své zájmy prosazovat. V 90. letech totiž při své geopolitické angažovanosti v postsovětském prostoru muselo Polsko při snaze o

¹¹⁷ DEBSKI, Sławomir. 2006. „Polityka wschodnia” – mit i doktryna. In: *Polski przegląd dyplomatyczny*. No. 3 (31). Polski Instytut Spraw Międzynarodowych : Warszawa. Str. 5-18. Dostupno z WWW <<http://www.ceeol.com/aspx/issuedetails.aspx?issueid=f3b7d911-7bd4-4159-8d7a-16381bf4328c>>. (Stabilní. Citováno dne 3.5.2009).

prosazení svých cílů spoléhat pouze na své vlastní omezené zdroje. Po vstupu do NATO a EU se ale Polsku otevřely nové možnosti. NATO, jakkoliv se tato aliance v současné době potýká s problémy, poskytuje svým členům záruku kolektivní bezpečnosti. Kdokoliv, kdo uvažuje o útoku na jakoukoliv členskou zemi NATO, musí si napřed pořádně vyhodnotit možná rizika. Členství v této organizaci tedy zvyšuje míru bezpečnosti Polska, zároveň však Polsku umožňuje podílet se na tvorbě různých koncepcí NATO, díky čemuž do nich může Polsko zahrnout své geostrategické cíle. Mezi ně patří i rozšíření této aliance o některé postsovětské země, které dosud nejsou jejími členy. Výhody plynoucí z členství v EU zase představují vítané posílení kapacit Polska při prosazování své politiky vůči postsovětským zemím. Polsko totiž jako člen EU má možnost aktivně se podílet na formulaci unijní politiky vůči postsovětským zemím a promítnout do ní své geostrategické zájmy. Pokud navíc uvnitř EU dojde k prosazení nějaké iniciativy, je tato iniciativa financována z unijních zdrojů. Pro Polsko jsou tyto skutečnosti velmi vítané, neboť mu dávají možnost prosadit projekty, o jejichž realizaci si samo mohlo nechat jenom zdát. Po vstupu Polska do EU bylo jen otázkou času, kdy si to Polsko uvědomí.

Tento moment přišel po předčasných parlamentních volbách, které se v Polsku odehrály v roce 2007. V těchto volbách porazila proevropská Občanská platforma (PO) euroskeptickou stranu Právo a spravedlnost (PiS), která vládla zemi od roku 2005 a nacházela se uvnitř EU kvůli své rázné a konfrontační zahraniční politice v izolaci. Koaliční vláda skládající se z PO a Polské lidové strany (PSL), která vzešla z těchto voleb, však svou pragmatickou zahraniční politikou Polsko z vnitrounijní izolace vyvedla. Za vlády PO s PSL začalo Polsko společně se Švédskem prosazovat v Bruselu projekt tzv. Východního partnerství, jehož cílem je přiblížit Bělorusko, Ukrajinu, Moldavsko, Gruzii, Arménii a Ázerbájdžán EU. Východní partnerství, které je plně v souladu s polskými geostrategickými zájmy v postsovětském prostoru, doplňuje evropskou politiku sousedství a kromě finanční pomoci, volného obchodu, spolupráce v oblasti ekologie, unijní pomoci při zefektivnění státní správy zúčastněných zemí a snadnějšího cestování jejich občanů do EU zahrnuje tento projekt také spolupráci v oblasti energetické bezpečnosti (jednou z plánovaných iniciativ je i otevření tzv. jižního koridoru sloužícího pro import energetických surovin z oblasti Kaspického

moře, který by obešel území Ruska).¹¹⁸ Do roku 2013 má jít na tento projekt z kasy EU minimálně 600 milionů eur.¹¹⁹ Polsku se tedy v podstatě podařilo svou obratnou unijní politikou získat na realizaci svých geostrategických zájmů v postsovětském prostoru peníze EU. Dále ačkoliv Východní partnerství přímo nenabízí zúčastněným státům členství v EU, nabízí jim *know-how*, které by jim někdy v budoucnosti mohlo vstup do Unie značně usnadnit. Nepřekvapí proto, že se tento projekt nelíbí Rusku, jehož pozici by v jeho „blízkém zahraničí“ oslabil. Volný obchod evropských a jihokavkazských postsovětských zemí v EU přímo koliduje se snahou Ruska prohlubovat hospodářskou spolupráci uvnitř SNS. Projekt také vychází z teze, že některé východoevropské státy, jako například s Polskem sousedící Bělorusko, jsou nuceny udržovat blízké vztahy s Ruskem zejména z důvodu jejich závislosti na energetických surovinách pocházejících z Ruska nebo importovaných skrze ruské území. Pokud by skutečně došlo k diverzifikaci dodavatelů surovin do těchto zemí, mohlo by to zvýšit jejich asertivitu. Není tedy divu, že tento projekt je v rozporu se zájmy Ruska a že ho ruský ministr zahraničí Sergej Lavrov označil jako snahu EU vybudovat si v postsovětských zemích sféru vlivu. Trefně tuto situaci popsal moldavský prezident Vladimir Voronin, který v rozhovoru pro ruský list Kommersant prohlásil, že Východní partnerství připomíná Společenství nezávislých států č. 2 obkličující Rusko.¹²⁰ Prohlášení některých evropských politiků, že Východní partnerství není namířeno proti Rusku, tedy vyznívají jako vtíp. V dokumentu o názvu „Východní partnerství – otázky a odpovědi“ dostupném na internetových stránkách EU se mimo jiné píše, že „[...] tyto země jsou také sousedy Ruska a zdůrazňujeme, budou potřebovat mít dobré pracovní vztahy se všemi svými sousedy, včetně Ruské federace.“¹²¹ Toto tvrzení naznačuje vnímání Ruska jako jednoho z mnoha sousedů těchto zemí, nikoliv jako velmoci, která tento prostor považuje za svou exkluzivní sféru zájmů.

Ne pro všechny geostrategické cíle, které Polsko v postsovětském prostoru má, jsou ale instrumenty poskytované členstvím v EU a NATO vhodným nástrojem.

¹¹⁸ EUROPEAN COMMISSION. *Eastern Partnership – Questions and Answers*. Dostupno z WWW <http://ec.europa.eu/external_relations/eastern/docs/faq_en.pdf>. (Stabilní. Citováno dne 5.2.2009).

¹¹⁹ GAZETA.PL. 2009. *Sikorski: Partnerstwo Wschodnie nie buduje strefy wpływów*. Dostupno z WWW <http://wiadomosci.gazeta.pl/Wiadomosci/1,81048,6553751,Sikorski_Partnerstwo_Wschodnie_nie_buduje_strefy.html>. (Relativně stabilní. Citováno dne 2.5.2009).

¹²⁰ KOMMERSANT.RU. 2009. *"Восточное партнерство" напоминает кольцо вокруг России*. Dostupno z WWW <<http://www.kommersant.ru/doc.aspx?DocsID=1126593>>. (Spíše stabilní. Citováno dne 2.5.2009).

¹²¹ EUROPEAN COMMISSION. *Eastern Partnership – Questions and Answers*. Dostupno z WWW <http://ec.europa.eu/external_relations/eastern/docs/faq_en.pdf>. (Stabilní. Citováno dne 2.5.2009).

V některých oblastech, jako je posílení národní identity Poláků v postsovětských zemích a zajištění jim evropské úrovně menšinových práv, musí proto Polsko spoléhat na vlastní síly. Pro realizaci tohoto cíle si proto Polsko postupně od pádu komunismu vytváří stále efektivnější nástroje. V zemi od roku 1989 vzniklo několik organizací a nadací, jejichž cílem je pomáhat Polákům žijícím (nejen) v postsovětských státech a podporovat je. Mezi tyto organizace patří například *Wspólnota Polska* (Polské společenství) a *Fundacja na Pomoc Polakom na Wschodzie* (Nadace pro pomoc Polákům na východě), které materiálně podporují polské menšiny například při rekonstrukcích polských škol a kulturních středisek, nebo nadace *Semper Polonia*, jež poskytuje Polákům z postsovětských zemí stipendia pro studium v Polsku. Kromě podpory těmto organizacím se Polsko angažuje v podpoře svým menšinám i skrze projekt Karty Poláka, kterou mohou získat příslušníci polských menšin ze všech postsovětských států. Tento dokument potvrzuje příslušnost jeho držitelů k polskému národu v postsovětských zemích, které neumožňují svým občanům vlastnictví dvojího občanství. Karta Poláka nenabízí polské občanství ani neopravňuje účastnit se v Polsku voleb, její držitelé však mají přesto v Polsku řadu výhod. Mohou například bezplatně získat polské vízum, pro práci v Polsku nemusí získávat pracovní povolení pro cizince, mohou v zemi podnikat a studovat za stejných podmínek jako občané Polska, mohou na náklady polského státu použít v případě nutnosti polská zdravotnická zařízení a mají také bezplatný vstup do státních muzeí a nárok na 37 % slevu při cestování vlaky a prostředky městské hromadné dopravy. Kromě těchto iniciativ jsou však pro splnění cíle klíčová i bilaterální jednání polských politiků s jejich postsovětskými protějšky.

Polsko tedy v postsovětském prostoru používá různé instrumenty v závislosti na povaze cíle, jehož chce dosáhnout. Každá postsovětská země má svá specifika, jimž musí v zájmu dosažení svých cílů Polsko svůj přístup přizpůsobit. Následující podkapitoly ukazují, jak Polsko v jednotlivých postsovětských zemích postupuje při snaze dosáhnout svých geostrategických cílů. Moldavsko je z nich úmyslně vynecháno, neboť pro Polsko nemá větší geostrategický význam a tudíž se v něm Polsko významněji geopoliticky neangažuje.

4.1 Pobaltí

Pobaltské republiky jsou pro Polsko důležité z několika důvodů. Zaprvé, oddělují ruské jádro od Kaliningradské oblasti, což způsobuje Rusku aspirujícímu na posílení své pozice v zahraničí jisté komplikace. Jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole, pokud by Rusko získalo kontrolu nad pobaltskými státy, mohlo by volně přepravovat vojenský materiál do/z Kaliningradské oblasti. Toto by významným způsobem zvýšilo pocit nebezpečí v Polsku, neboť by ruské ozbrojené síly mohly v případě vojenského konfliktu snadno polské území ovládnout. Proto Polsko usilovalo (stejně jako v případě všech ostatních postsovětských států) o co největší posílení nezávislosti Litvy, Lotyšska a Estonska na Rusku už od rozpadu SSSR a poté, co se v roce 1999 stalo členem NATO, aktivně podporovalo jejich vstup do této organizace. Zadruhé jsou pobaltské republiky pro Polsko významné z toho důvodu, že se na území dvou z nich, Litvy a Lotyšska, nacházejí relativně početné autochtonní polské menšiny, které jsou pozůstatkem ještě po Republice obou národů. Polsko vnímá jako povinnost zajistit realizaci menšinových práv v souladu s evropskými standardy pro své menšiny v postsovětských zemích. Zatřetí, Pobaltí je oblastí, v níž má Polsko možnost získat ekonomický vliv. Ekonomiky všech tří pobaltských republik jsou totiž poměrně otevřené a umožňují geoekonomickou expanzi polských firem na jejich trhy. Při sledování polské geopolitické aktivity v postsovětském prostoru však také není možné opomenout skutečnost, že Polsko a pobaltské republiky mají také téměř totožné zahraničněpolitické postoje, což z nich činí přirozené spojence. Společnými jmenovateli jsou především strach z Ruska a obavy o energetickou bezpečnost. Tyto faktory, podobně jako nechtěná minulost v komunistickém bloku, představují pro Polsko a pobaltské země významné stimulatory posilující jejich kooperaci.

4.1.1 Litva

Jak již bylo zmíněno výše, Litva má pro Polsko z pobaltských republik největší geostrategický význam. Je to dáno několika skutečnostmi. Zaprvé, Litva přímo sousedí s Polskem a odděluje Kaliningradskou oblast od Běloruska (viz příloha č. 27). Její umístění na politické mapě Evropy je tedy pro Polsko velmi důležité. Pokud by totiž Litva z nějakého důvodu přestala být geopoliticky orientována na Západ a vybrala by si proruskou orientaci, vznikl by tak koridor umožňující transport vojenských jednotek a materiálu do Kaliningradské oblasti. Za předpokladu, že si Bělorusko udrží svou

proruskou orientaci, by tedy Rusko ani nemuselo získávat kontrolu nad Estonskem a Lotyšskem pro to, aby mohlo by po zemi transportovat vojenské jednotky do své exklávy hraničící s Polskem. Je tedy v zájmu Polska, aby Litva byla plně integrovaná do euroatlantických struktur. Zadruhé, v jihovýchodní oblasti Litvy, která byla v meziválečném období součástí Polska, je dodnes přítomná početná polská menšina, která tvoří v některých jejích rajónech dokonce většinu obyvatelstva. Tato menšina se v nezávislé Litvě potýká s omezováním svých kulturních a jazykových práv ze strany litevských úřadů, včetně zavírání polských škol a snah některých litevských politiků zavést v nich jako vyučovací jazyk litevštinu. V souvislosti s tím proto poukazují představitelé polské menšiny na to, že jsou v nezávislé Litvě postupně zbavováni práv, která měli dokonce ještě za dob SSSR.¹²²

Polsko usilovalo už od počátku litevské nezávislosti o to, aby Litva měla stejnou geopolitickou orientaci. Stejně tak ale usilovalo o zajištění kulturních práv pro svou menšinu. Postupovalo přitom ve shodě s koncepcí Mieroszewského a Giedroyce a místo vystupování z pozice síly usilovalo o co nejlepší vztahy v rámci partnerského dialogu. Uzavřelo proto s Litvou řadu dohod. V roce 1992 oba státy ve společné deklaraci vzájemně uznaly své hranice, zřekly se možných teritoriálních nároků na úkor druhého státu a deklarovaly, že budou respektovat práva svých menšin v souladu s mezinárodními standardy. O dva roky později byla ve Vilniusu politickými představiteli Polska a Litvy podepsána smlouva o přátelských vztazích a dobrém sousedství, kterou o další rok později následovala i dohoda o volném obchodě. Od druhé poloviny 90. let pak vztahy Polska a Litvy stále častěji začaly být označovány jako „strategické partnerství“. Vznikly dokonce i institucionální mechanismy regulujících vztahy obou zemí. Mezi ně patří například Rada pro spolupráci vlád Polska a Litvy, Společná konzultační komise prezidentů Polska a Litvy a Shromáždění poslanců Sejmu Polské republiky a Sejmu Litevské republiky, které se od roku 1997 pravidelně schází dvakrát ročně. Ve stejném došlo také k vytvoření LITPOLBATu, společné vojenské jednotky Polska a Litvy sloužící v mezinárodních misích.¹²³ Vznik této jednotky měl z polského úhlu pohledu sloužit k posílení aspirací Litvy na členství v NATO. Protože Polsko

¹²² RP.PL. 2008. *Pöttering: niech Polska działa*. Dostupno z WWW <<http://www.rp.pl/artykul/126120.html>>. (Relativně stabilní. Citováno dne 4.5.2009)

¹²³ Viz GÓRKA-WINTER, Beata. 2001. *Polsko-litewska współpraca w dziedzinie bezpieczeństwa*. In: *Polski przegląd dyplomatyczny*. Str. 128-131. Dostupno z WWW <<http://www.ceeol.com/aspx/issuedetails.aspx?issueid=259bd43f-e511-4a57-99cb-851b0ad3a5f2&articleId=23fc48fa-28f9-4e3c-b93f-4f3c1a4c896f>>. (Stabilní. Citováno dne 4.5.2009).

vstoupilo do NATO dříve než Litva, podporovalo po svém vstupu aktivně její členství a snažilo se v rámci aliance vystupovat jako jakýsi „mluvčí“ Litvy. Cílem polské podpory členství Litvy bylo dosáhnout toho, aby se někdy v budoucnu Litva opět nepřiklonila k Rusku. To by mohlo mít pro polskou bezpečnost fatální následky, neboť by to Rusku usnadnilo komunikaci Moskvy s Kaliningradem. Po vstupu Litvy do EU a NATO v roce 2004 se tedy Polsku obrovsky ulevilo. Tři roky poté se pak obě země dohodly rozpustit LITPOLBAT.

Kromě snah o udržení euroatlantické orientace Litvy usilovalo Polsko po obnovení její nezávislosti o vyřešení sporných otázek ohledně polské národnostní menšiny obývající Litvu. Již zmíněná smlouva o přátelských vztazích a dobrém sousedství, k jejímuž podepsání došlo v roce 1994, obsahovala vzájemný závazek obou zemí zacházet se svými menšinami podle evropských standardů.¹²⁴ I patnáct let po podepsání tohoto dokumentu však své závazky v oblasti týkající se polské menšiny nenaplnila a pokračuje v politice směřující k asimilaci litevských Poláků, ačkoliv Polsko své závazky ohledně litevské menšiny plní. Téma polské menšiny na Litvě proto bývá často předmětem jednání klíčových ústavních činitelů obou zemí. V roce 2008 se předmětem jejich jednání stala i Karta Poláka, jejíž vydávání se nelíbí litevským politikům.¹²⁵ Navzdory dlouholetým slibům litevských politiků však k vyřešení problémů litevských Poláků nedochází. Jediným dílčím úspěchem dosavadní polské politiky je, že se podařilo po složitých jednáních prosadit otevření pobočky Białostocké univerzity ve Vilnius. Litevské straně se nelíbilo, že má vyučování v ní probíhat v polštině.¹²⁶ Jednání o jejím otevření proto trvala roky a vyžadovala z polské strany silný lobbying. Ve snaze dosáhnout jejího otevření se dokonce do Vilnius vypravil na jednání se svým litevským protějškem i tehdejší polský ministr školství Roman Giertych. Podle některých informací se pobočku univerzity nakonec podařilo otevřít až

¹²⁴ V Polsku žije podle sčítání lidu z roku 2002 5.639 etnických Litevců, převážně v Podleském vojvodství. V obci Puńsk a jejím okolí představují etničtí Litevci 74 % obyvatel. Kromě Puńska žijí polští Litevci také ve městě Sejny a jeho okolí. Litevská menšina disponuje sítí škol s litevským vyučovacím jazykem. V obci Puńsk a sousedních vesnicích je litevština druhým úředním jazykem vedle polštiny.

¹²⁵ V roce 2008 po parlamentních volbách 2008, zažádala skupina litevských poslanců o zbavení poslaneckého mandátu dvou poslanců Volební akce litevských Poláků, kteří jsou držiteli tohoto dokumentu. Polský zákon o Kartě Poláka totiž umožňuje zbavit jejího držitele tohoto dokumentu v případě, že by svým jednáním poškozoval Polsko a podle litevské ústavy nemohou osoby, které jsou právně zavázány jinému státu, vykonávat profesi poslance. Polští politici proto slíbili upravit zákon o Kartě Poláka tak, aby nevznikal dojem, že jsou její majitelé nějakým způsobem právně zavázáni Polsku.

¹²⁶ GAZETA.PL. 2007. *Jest szansa na utworzenie filii białostockiej uczelni w Wilnie*. Dostupno z WWW <http://wyborcza.pl/1,76842,6165355,Karta_Polaka_moze_dac_precedens_Rosjanom.html>. (Relativně stabilní. Citováno dne 3.5.2009).

poté, co to polská strana v zákulisí označila jako podmínku pro realizaci projektu propojení energetických systémů Polska a Litvy.¹²⁷ V důsledku neúspěchů dosavadní politické praxe proto podle některých indicií Polsko mění způsob, jak dosáhnout realizace práv své menšiny na Litvě. Některé zdroje tvrdí, že polský ministr zahraničí Radosław Sikorski vydal diplomatům svého resortu instrukce omezit realizaci všech společných strategicky významných projektů do doby, dokud nedojde k vyřešení problémů polské menšiny.¹²⁸ Tuto skutečnost je ale velmi složité potvrdit, neboť jednání polských a litevských politiků ohledně polské menšiny vždy probíhají za zavřenými dveřmi v zákulisí. Potvrzoval by ji ale výrok, který při své návštěvě Varšavy pronesl předseda litevského Sejmasu Arūnas Valinskas. Podle něj bylo „už dost pozornosti v našich [polsko-litevských, pozn. JŠ] vzájemných vztazích věnováno národnostním menšinám. Podněcuje proto k soustředění se na nové kvalitě našich vztahů v kontextu našeho členství v EU a NATO a k řešení ostatních záležitostí v rámci konstruktivního a vstřícného dialogu.“¹²⁹ Pokud je informace o zmražení pro Litvu důležitých projektů do doby vyřešení problémů polské menšiny v souladu se smlouvou podepsanou mezi oběma státy, jednalo by se o použití geoeconomického nástroje za účelem vyřízení pro Polsko velmi citlivé záležitosti.

Vedle posílení euroatlantické inklinace Litvy a zlepšení postavení polské menšiny usiluje Polsko také o posílení svého hospodářského vlivu v zemi. V posledních letech provedlo několik polských firem na Litvě významné investice. Na litevský trh vstoupily pojišťovna PZU, sklářská společnost Warta a energetické společnosti Lotos a PKN Orlen. Posledně jmenovaná společnost v dnešní době vlastní na Litvě rafinerii ve městě Mažeikiai a síť benzínových stanic po celé zemi. Orlen také usiloval o koupi litevské státem vlastněné společnosti Klaipėdos Nafta vlastníci terminál, skrze nějž Orlen exportuje produkci své litevské rafinerie. Orlen chtěl v případě úspěšné koupě terminálu do něj z Mažeikiai vybudovat ropovod a tím snížit náklady za přepravu produkce své rafinerie (v současnosti je transportována železniční cestou). Protože se ale litevská vláda rozhodla společnost Orleu nakonec neprodat, zahájil Orlen jednání

¹²⁷ RP.PL. 2009. *Polonia i Polacy za granicą*. Dostupno z WWW

<<http://www.rp.pl/artukul/300972.html>>. (Relativně stabilní. Citováno dne 5.5.2009).

¹²⁸ RP.PL. 2009. *Braterstwo z Polską – miłość nieodwzajemniona*. Dostupno z WWW

<<http://www.rp.pl/artukul/277168.html>>. (Relativně stabilní. Citováno dne 5.5.2009).

¹²⁹ TARASIEWICZ, Stanisław. 2009. Warszawskie spotkania Arūnasa Valinskasa. In: *Kurier Wileński*.

Dostupno z WWW

<http://www.kurierwilenski.lt/index.php?subaction=showfull&id=1239198862&archive=&start_from=&ucat=2,39&ktgr=39>. (Méně stabilní. Citováno dne 5.5.2009).

s lotyšskými přístavy ve Ventspilsu a v Rize ohledně cen za přepravu ropných produktů. Pokud by byly výhodnější, přišla by tak Klaipėdos Nafta o významného zákazníka. I přes neúspěch Orlenu ale plánuje vstup na litevský trh řada polských investorů, mezi něž patří například mlékárenská společnost Mlekovita. Dalšími pro Litvu důležitými projekty s účastí polského kapitálu jsou propojení energetických systémů Polska a Litvy a vybudování jaderné elektrárny ve městě Visaginas. Polsko tedy zůstává významným obchodním partnerem Litvy. V roce 2007 činil objem vzájemného obchodu obou zemí 2,337 miliardy eur, což je téměř dva a půlkrát než objem obchodní výměny mezi Polskem a Lotyšskem.¹³⁰

4.1.2 Lotyšsko a Estonsko

Kromě Litvy je Polsko geopoliticky aktivní také v Lotyšsku a Estonsku. Geopolitická aktivita Polska v těchto zemích je ale méně intenzivní než případě Litvy, neboť pro Polsko mají mnohem menší význam. Pro znemožnění pozemní komunikace ruské centrální oblasti s Kaliningradem totiž stačí, aby byla prozápadně orientována pouze Litva. Přesto však Polsko po rozpadu SSSR, podobně jako v případě Litvy, podporovalo jejich nezávislost a usilovalo o jejich integraci do euroatlantických vojenských a politických struktur. V těchto zemích se totiž nacházejí pro Rusko cenné přístavy a navíc jsou Lotyšsko a Estonsko obývány početnými ruskými menšinami. Už od obnovení nezávislosti těchto zemí ale bylo jasné, že jejich odklon od Ruska a příklon k Západu bude pro ně velmi bolestný, protože bude znamenat zpřetrhání ekonomických vazeb vzniklých za dob SSSR. Změna orientace tedy vyžadovala od politických elit značnou dávku vůle. Naštěstí pro Polsko však politická vedení těchto zemí tuto vůli měla a navzdory těžkostem spojeným s odklonem od Ruska preferovala prozápadní orientaci. Podobně jako v případě Litvy podporovalo Polsko euroatlantické směřování také těchto dvou zemí a po svém vstupu do NATO v roce 1999 usilovalo o rozšíření této organizace i o Lotyšsko a Estonsko.

Kromě úsilí o integraci Lotyšska a Estonska do euroatlantických struktur Polsko také od počátku jejich nezávislosti usilovalo, podobně jako v případě Litvy, o zlepšení situace Poláků žijících v těchto zemích. Jedná se zejména o Lotyšsko s jeho stále

¹³⁰ MINISTERSTWO GOSPODARKI I PRACY. *Współpraca gospodarcza z krajami UE i EFTA*. Dostupno z WWW <<http://www.mg.gov.pl/Wspolpraca+z+zagranica/Wspolpraca+gospodarcza+Polski+z+krajami+UE+i+EFTA/>>. (Spíše nestabilní. Citováno dne 4.5.2009).

poměrně početnou autochtonní polskou menšinou. Po rozpadu SSSR se situace polské menšiny v Lotyšsku značně zlepšila, což dokládá skutečnost, že došlo ke znovuotevření několika polských škol, byť je v nich počet předmětů vyučovaný v polštině zákonem omezen. Po druhé světové válce totiž byly všechny polské školy na území Lotyšska sovětskými úřady zavřeny. Jedním z problémů polské menšiny v Lotyšsku je však také to, že část lotyšských Poláků dodnes nemá žádné občanství. To je způsobeno skutečností, že po znovuobnovení nezávislosti Lotyšska získali občanství země pouze potomci osob, které byly lotyšskými občany před rokem 1939. Mnoho lotyšských Poláků však v meziválečném období občanství země nemělo. Polsko proto uvažuje o přiznání těmto lidem polského obyvatelstva podobně, jako umožňuje Rusko získat své občanství příslušníkům ruských menšin v Estonsku a Lotyšsku, kteří jsou bez občanství. Polská politika vůči Lotyšsku má však i svou ekonomickou dimenzi. V roce 2009 totiž polská společnost PKN Orlen zahájila vyjednávání s lotyšskými přístavy ve Ventspilsu a Rize ohledně možnosti využívat jejich terminály pro export produkce z rafinerie v severolitevském Mažeikiai poté, co neuspěla při své snaze získat terminál společnosti Klajpēdos Nafta v klajpēdském přístavu.¹³¹

4.2 Ukrajina

Ukrajina je zemí, která má zásadní geostrategický význam jak pro Polsko, tak pro Rusko (viz kapitola 2). Ukrajinou totiž procházejí strategické komunikace, nachází se tam pro Rusko důležitá ekonomická i vojenská infrastruktura (zejména námořní základny na Krymském poloostrově jsou pro Rusko velmi cenné) a navíc zemi obývá nejvíce ruskojazyčného obyvatelstva žijícího za hranicemi Ruské federace. Je tedy přirozené, že zájem Ruska o další směřování Ukrajiny se promítá i do jeho geopolitické aktivity v zemi. Jak ale bylo zmíněno v kapitole 2, představy, že Ukrajina bude proruská, se Polsko velmi bojí. Po rozpadu SSSR tedy vyvinulo maximální úsilí pro to, aby si Ukrajina uchovala nezávislost a neintegrovala se s Ruskem. Nepřekvapí proto, že Polsko bylo první zemí na světě, která uznala její nezávislost (učinilo tak hned

¹³¹ GAZETA.PL. 2009. *Mozejki chcą eksportować swą produkcję przez porty lotewskie*. Dostupno z WWW <http://gospodarka.gazeta.pl/gospodarka/1,77367,6499481,Mozejki_chca_eksportowac_swa_produkcje_przez_porty.html>. (Relativně stabilní. Citováno dne 5.5.2009).

následující den po jejím vyhlášení). Kromě toho, aby si Ukrajina zachovala samostatnost, má dále Polsko obrovský zájem i na tom, aby byla Ukrajina geopoliticky orientována na Západ.¹³² Pokud by Ukrajina vstoupila do EU a NATO, učinilo by to obrovskou část polských hranic bezpečnou a navíc by to velmi podstatným způsobem snížilo možnost jejího ovládnutí ze strany Ruska. V Polsku panuje přesvědčení, které nejlépe vyjádřil ministr zahraničí Radosław Sikorski, když prohlásil že „Polsko bude normální evropskou zemí teprve tehdy, až bude mít normální evropské sousedy po obou stranách svých hranic.“¹³³ Ukrajina je ale pro Polsko významná také proto, že hraje klíčovou roli v polských projektech diverzifikace dodavatelů primárních energetických surovin. Realizace stavby ropovodu Oděssa-Brody-Płock-Gdańsk a plynovodu *White Stream* by totiž podstatným způsobem snížila závislost Polska na dodávkách ropy a zemního plynu z Ruska. I toto je důvod, proč Polsko usiluje o to, aby Ukrajina byla také integrována do západních politických struktur. Členství v nich by ji totiž mohlo učinit do značné míry imunní vůči případným ruským snahám docílit, aby tyto projekty realizovány nebyly.

4.2.1 Cesta ke „strategickému partnerství“

Od uznání nezávislosti Ukrajiny v prosinci 1991 se tedy Polsko snažilo posilovat spolupráci s touto zemí, zajistit její nezávislost a zároveň i podporovat její kontakty se západními zeměmi a institucemi. Kooperaci Polska a Ukrajiny nastartovalo podepsání polsko-ukrajinské smlouvy o dobrém sousedství, přátelských vztazích a spolupráci, v níž obě země v souladu s Mieroszewského a Giedroycovou doktrínou vzájemně uznaly, že vůči sobě nemají žádné teritoriální nároky. Dále se v této smlouvě obě strany zavázaly, že ve svých vztazích nebudou uplatňovat použití síly a že budou vzájemně respektovat práva svých národnostních menšin.¹³⁴ Smlouva tedy byla podobného charakteru jako obdobný dokument, který mezi sebou podepsaly Polsko s Litvou a

¹³² CICHOCKI, Bartosz a ŚWIEŻAK, Paweł. 2008. Co Polska może na wschodzie? In: *Bezpieczeństwo Narodowe*. No. 7-8. Dostupno z WWW <<http://www.bbn.gov.pl/download.php?s=1&id=969>>. (Stabilní. Citováno dne 6.5.2009).

¹³³ SIKORSKI, Radosław. 2008. *Informacja Ministra spraw zagranicznych nt. polityki zagranicznej RP w 2008 roku*. Str. 3. Dostupno z WWW <<http://www.msz.gov.pl/editor/files/WYSTAPIENIA/ExposeMinistra.pdf>>. (Spíše stabilní. Citováno dne 6.5.2009).

¹³⁴ TRAKTAT MIĘDZY RZECZĄPOSPOLITĄ POLSKĄ A UKRAINĄ O DOBRYM SĄSIEDZTWIE, PRZYJAZNYCH STOSUNKACH I WSPÓŁPRACY. 1992. Dostupno z <<http://e-prawnik.pl/akty/b/8/5812c294942a36ba9398b0d0c7701259.pdf>> (Stabilní. Citováno dne 5.5.2009).

vytvořila, jak tvrdí Beata Surmacz, právní rámec pro rozvoj vztahů obou zemí ve všech oblastech.¹³⁵ Rozvoji polsko-ukrajinských vztahů na počátku 90. let však bezesporu pomohla i skutečnost, že na něm měly zájem obě strany (pro ukrajinského prezidenta Kravčuka představovalo Polsko „bránu na západ“).¹³⁶ Dále v té době pomohl kooperaci Ukrajiny s Polskem posílit i vznik dvou transhraničních regionů, jejichž součástí jsou některé příhraniční regiony obou států (v roce 1993 vznikl karpatský euroregion a o dva roky později byl povolán také euroregion Bug). I přes rozvíjející se spolupráci obou zemí však v první polovině 90. let Polsko učinilo i jeden krok, který Ukrajině vadil. V roce 1993 totiž vyslovilo souhlas s realizací plynovodu Jamal vedoucího z Ruska přes polské a běloruské území. Tento plynovod totiž narušil monopolní postavení Ukrajiny při přepravě zemního plynu z Ruska do dalších evropských zemí. I přes nesouhlasný postoj Ukrajiny vůči rozhodnutí Polska dát plynovodu Jamal zelenou však docházelo v 90. letech k intenzifikaci spolupráce obou zemí. Potenciální překážkou jejich spolupráce ale bylo dědictví minulosti, jež stále existovalo v hlubokém povědomí Poláků i Ukrajinců. Politici z obou zemí však měli zájem na překonání těchto nálad, které by mohly v budoucnosti brzdit jejich spolupráci. Učinili proto mnoho gest, skrze něž se pokusili se stinnými stránkami vzájemné historie vypořádat a jimiž odsoudili násilí páchané v minulosti svými národy. Mezi nejvýznamnější z nich bezpochyby patří deklarace o usmíření, kterou podepsali čelní polští a ukrajinští představitelé v roce 1997. Toto a další gesta politiků obou zemí se přičinila k postupnému zlepšování vztahů mezi Poláky a Ukrajinci. Už ke konci 90. let bylo možné nazvat polsko-ukrajinské vztahy „strategickým partnerstvím“. V roce 2003 došlo se vznikem Polsko-ukrajinského parlamentního shromáždění k institucionálnímu ukotvení polsko-ukrajinské spolupráce (podobná instituce existuje i mezi Polskem a Litvou). O rok později pak došlo na Ukrajině k události, která toto partnerství ve všech ohledech posílila a dala tak polsko-ukrajinským vztahům novou dimenzi. Touto událostí se stala tzv. oranžová revoluce, která byla vyvrcholením krize ohledně prezidentských voleb, v jejímž důsledku se do čela země dostaly prozápadní politické elity. V oranžové revoluci se Polsko angažovalo významným způsobem a právě díky zapojení polských politiků a médií měla tato událost takový průběh, jaký měla. Po propuknutí krize se totiž na Ukrajinu vydal polský

¹³⁵ SURMACZ, Beata. 2007. Stosunki Ukrainy z Polską. In: *Ukraina w stosunkach międzynarodowych*. Eds. Pietraś, Marek et al. Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej : Lublin. Str. 205. ISBN 978-83-227-2702-7.

¹³⁶ *Ibidem*, str. 206.

prezident Aleksander Kwaśniewski, jenž se stal prostředníkem mezi oběma znesvářenými tábory označujícími svého kandidáta za vítěze voleb, a strhl na situaci na Ukrajině pozornost západních zemí. Mnoho polských politiků a kulturních osobností vyjádřilo podporu prozápadnímu oranžovému táboru, který obviňoval proruský modrý tábor ze zfalšování voleb. Řada z nich se také osobně dostavila do Kyjeva, kde prozápadní tábor veřejně podpořili. Kromě toho měla na průběh oranžové revoluce obrovský vliv také polská média, která celou událost monitorovala. Jen díky jejich přítomnosti si totiž pravděpodobně odcházející politické vedení nedovolilo masové demonstrace v ulicích násilím rozehnat. Úspěch oranžové revoluce byl skutečným „darem z nebes“ pro Polsko. Poprvé v historii totiž měla Ukrajina politické vedení, které bylo jasně geopoliticky orientováno na Západ a za své cíle si kladlo mj. i vstup do EU a NATO. Oranžová revoluce se promítla také do mezilidských vztahů mezi Poláky a Ukrajinci. V Polsku se oranžová revoluce setkala s masovou podporou, což zvýšilo popularitu Polska zejména v západní části Ukrajiny na územích, která byla kdysi jeho součástí. Zprostředkovatelská mise Aleksandra Kwaśniewského pak také zvětšila prestiž Polska zahraničí, zejména v euroatlantickém prostoru.

4.2.2 Zajišťování prozápadní orientace Ukrajiny

Jak již bylo zmíněno výše, jedním z cílů Polska bylo se po rozpadu SSSR stalo zajištění prozápadního směřování Ukrajiny. Aby tohoto cíle Polsko dosáhlo, usilovalo postupně „vtahovat“ Ukrajinu do všech významných západních organizací, jichž se stalo členem. Obrovský úspěch zaznamenala tato polská doktrína v roce 1995, kdy se díky lobbingu Polska v Radě Evropy podařilo docílit přijetí Ukrajiny do této organizace.¹³⁷ Nepřekvapí proto, že v souladu s touto doktrínou začalo Polsko po svém vstupu do NATO a EU usilovat Polsko o přijetí Ukrajiny i do těchto organizací, ačkoliv bylo od samého počátku polským politikům jasné, že se jedná o běh na dlouhou trať. Aby Polsko posílilo ukrajinské aspirace na vstup do EU a NATO, navázalo s Ukrajinou bližší vojenskou spolupráci, což se projevilo například vznikem společné jednotky POLUKRBAT. Tato jednotka se velmi podobá jednotce LITPOLBAT, která vznikla již dříve v rámci spolupráce armád Polska a Litvy, a náplní její existence je také účast na mezinárodních mírových misích. Dalším odrazem polských snah dostat Ukrajinu do

¹³⁷ *Ibidem*, 210.

NATO jsou i společná vojenská cvičení. S jejich významem se v roce 2008 netajil náčelník generálního štábu polské armády Franciszek Gągor, když při příležitosti cvičení *Cossack Steppe*, jehož se účastnily armády Ukrajiny i zemí NATO prohlásil, že „Polsko podporuje aspirace Ukrajiny na členství v NATO a EU. Společná cvičení jsou jedním z prvků, které napomáhají rychlé integraci ozbrojených sil Ukrajiny se strukturami Severoatlantické aliance a Evropské Unie.“¹³⁸

V rámci EU i NATO Polsko už delší dobu aktivně lobbuje za přijetí Ukrajiny do obou těchto organizací. Jak si všímá Beata Surmacz, na půdě EU se „občas objevovaly paradoxní situace, kdy pozorovatelé měli dojem, že Polsko usiluje o evropskou „šanci“ Ukrajiny více než samotná Ukrajina.“¹³⁹ Případné členství Ukrajiny v EU a NATO ale zatím není na pořadu dne, neboť se v současné době setkává s nesouhlasným postojem zemí jako Francie a Německo, jež mají zájem na dobrých vztazích s Ruskem a nechtějí ho podobnými kroky dráždit. Polsko, které nechce ztrácet čas bojem s větrnými mlýny, se proto v současné době pokouší Ukrajinu na členství v těchto organizacích postupně *připravit*. Tato taktika Polska spočívá ve sladování Ukrajiny s evropskými normami a normami Severoatlantické aliance aby, až nastane vhodná geopolitická konstelace, se Ukrajina mohla stát co nejrychleji členem těchto organizací. Tahle taktika se projevuje jak ve vojenské spolupráci Polska a Ukrajiny, tak i v polských iniciativách uvnitř EU. Jednou z těchto iniciativ je vznik projektu Východní partnerství, který posiluje spolupráci EU se šesti postsovětskými státy (viz výše). Tento projekt je projevem nespokojenosti Polska i Ukrajiny s evropskou politikou sousedství která je podle polských i ukrajinských politiků nevyhovující, protože staví Ukrajinu na stejnou úroveň jako např. Alžírsko a nereflektuje aspirace Ukrajiny na členství v EU. Cílem tohoto projektu je doplnit existující evropskou politiku sousedství tak, aby nabídla něco více Ukrajině a dalším východoevropským a kavkazským zemím, které usilují nebo by někdy v budoucnu mohly usilovat o vstup do EU. Východní partnerství sladuje řadu aspektů fungování politických a ekonomických systémů postsovětských států s unijními standardy tak, aby se v případě úpadku pozic Ruska v jeho „blízkém zahraničí“ zkrátila čekací doba pro vstup těchto zemí do EU. Zároveň ale tento projekt umožňuje Ukrajině docílit větší nezávislosti na Rusku, neboť počítá s diverzifikací dodavatelů ropy a

¹³⁸ MINISTERSTWO OBRONY NARODOWEJ. 2008. *Szefowie obrony na ćwiczeniu „Kozacki step“*. Dostupno z WWW <<http://www.wp.mil.pl/pl/arttykul/5677>> (Stabilní, citováno dne 6.5.2009).

¹³⁹ SURMACZ, Beata. 2007. Stosunki Ukrainy z Polską. In: *Ukraina w stosunkach międzynarodowych*. Eds. Pietraś, Marek et al. Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej : Lublin. Str. 215. ISBN 978-83-227-2702-7.

zemního plynu. Právě oslabení účinku ruských ekonomických pák je pro samostatné rozhodování ukrajinských politiků velmi důležité. Pokud by tedy byl projekt Východního partnerství realizován, znamenalo by to jistou míru oslabení pozice Ruska v postsovětském prostoru.

4.2.3 Reakce na Kartu Poláka na Ukrajině

Dalším důvodem geopolitické aktivity Polska na Ukrajině je i přítomnost početné polské menšiny v zemi (zejména v její západní části, kterou kdysi ovládalo Polsko). Ačkoliv podle sčítání lidu obývá Ukrajinu 144.100 Poláků, některé polské nevládní organizace, odhadují že skutečný počet osob polského původu se na Ukrajině může pohybovat kolem 900.000.¹⁴⁰ Téma polské menšiny na Ukrajině se však na program jednání polských a ukrajinských politiků dostává méně často, neboť je mnohdy zastíněno společnými projekty obou zemí a koordinací jejich zahraniční politiky. Postavení polské menšiny na Ukrajině se proto věnují především organizace jako *Wspólnota Polska* nebo Nadace pro pomoc Polákům na východě, které jsou finančně podporovány polskou vládou. Ke konci první dekády 21. století však vyvolala na Ukrajině rozruch Karta Poláka, která poskytuje svým držitelům v Polsku mnohé sociální a ekonomické výhody. Zejména díky skutečnosti, že její držitel Karty Poláka má nárok na bezplatné vízum do Polska, nepotřebuje získávat pracovní povolení a může v zemi podnikat za stejných podmínek jako občané Polska, se dokument stal na Ukrajině velmi žádaný. V Polsku jsou totiž platy více než třikrát vyšší než na Ukrajině.¹⁴¹ Není tedy divu, že polské konzuláty na Ukrajině jsou zaplaveny žádostmi o Kartu Poláka. Odhaduje se, že pouze na západní Ukrajině má zájem o dokument okolo 200.000 lidí. Mnoho z nich se začíná ke svým polským kořenům hlásit až v souvislosti s vydáváním Karty Poláka. Podmínkou pro získání Karty Poláka je totiž alespoň slabá znalost polského jazyka a potvrzení, že alespoň jeden z rodičů či prarodičů, nebo dva praprarodiči dané osoby byli polské národnosti. Vzhledem k etnicky smíšenému charakteru ze západní Ukrajiny, který přetrvával až do konce druhé světové války, je velká část jejich dnešních obyvatel ve svém rodokmenu takové osoby schopna najít.

¹⁴⁰ WSPÓLNOTA POLSKA. *Polska diaspora na świecie (dane szacunkowe 2007)*. Dostupno z WWW <<http://www.wspolnota-polska.org.pl/index.php?id=pwko>>. (Spíše stabilní. Citováno dne 7.5.2009).

¹⁴¹ EMETRO.PL. 2009. *Lekarstwo na ukraiński kryzys – Karta Polaka*. Dostupno z WWW <http://www.emetro.pl/emetro/1,85648,6324668,Lekarstwo_na_ukrainski_kryzys_Karta_Polaka.html>. (Stabilní. Citováno dně 7.6.2009).

Vůči Kartě Poláka zaznívají však na Ukrajině i kritické hlasy, ty ale nejsou ani zdaleka tak silné jako např. výhrady litevských nebo běloruských politiků vůči tomuto dokumentu.¹⁴²

4.3 Bělorusko

Další zemí, která má z polského úhlu pohledu obrovský geostrategický význam, je Bělorusko. Tato země je totiž přímým sousedem Polska a představuje nárazník mezi Polskem a Ruskem. Podobně jako v případě Litvy a Ukrajiny je tedy v polském zájmu udržet nezávislost Běloruska na Ruské federaci a zajistit, aby bylo Bělorusko prozápadně orientováno.¹⁴³ Toto dokládají i slova polského ministra zahraničí Radosława Sikorského, který v polském Sejmu při představování polské zahraniční politiky na rok 2009 prohlásil: „*Doufáme, že evropskou perspektivu vybere také Bělorusko. Otevře si tak cestu k bližším vztahům se svými západními sousedy i s celou Evropskou unií. [...] Polsko bude podporovat snahy vybudovat v Bělorusku demokratickou společnost, v níž všichni obyvatelé sdružení v nezávislých organizacích, mezi nimi i Poláci, budou mít možnost svobodně vyjadřovat své názory, potřeby a aspirace.*“¹⁴⁴ Sikorski pak dále ve svém uvedl prohlásil, že „ve vztazích se sousedy, *obzvláště s Běloruskem* ale také s Litvou a Německem, budeme zdůrazňovat potřebu dodržování práv a potřeb polských menšin žijících na jejich území“.¹⁴⁵ (Zvýraznění v obou citátech JŠ). Jak již bylo zmíněno ve druhé kapitole, Bělorusko obývá velmi početná polská menšina, která čítá podle oficiálního sčítání lidu 396.000 lidí, ale podle odhadů polské organizace *Wspólnota Polska* může v Bělorusku žít až 900.000 lidí

¹⁴² GAZETA.PL. 2008. *Prezydent Valdas Adamkus: Kartą Polaka powinien zająć się litewski sąd konstytucyjny*. Dostupno z WWW <http://wyborecza.pl/1.75477.5958188.Prezydent_Valdas_Adamkus_Karta_Polaka_powinien_zajac.html>. (Relativně stabilní. Citováno dne 7.5.2009).

¹⁴³ KOBRYŃSKA (KOBRYŃSKAJA), Irina. 2000. Stosunki polsko-rosyjskie w latach 1991-1996. In: *Polska polityka wschodnia*. Ed. Miklaszewski, Stanisław. Str. 162. Wydawnictwo „Meritum“ : Kraków. ISBN 83-87832-19-7.

¹⁴⁴ SIKORSKI, Radosław. 2009. *Informacja Ministra spraw zagranicznych dotycząca zadań polskiej polityki zagranicznej w 2009 roku*. 32 str. Dostupno z WWW <<http://www.msz.gov.pl/files/docs/komunikaty/wersja%20finalna%20expose%20120209%20inwokacja.doc>>. (Spíše stabilní. Citováno dne 25.4.2009).

¹⁴⁵ *Ibidem*, str. 13.

polského původu.¹⁴⁶ Zajištění prozápadního směřování Běloruska a zajištění práv polské menšiny jsou tedy priority polské geopolitické aktivity v této zemi.

4.3.1 Snaha zajistit prozápadní orientaci Běloruska

Stejně jako v případě ostatních postsovětských republik bylo úsilím Polska po rozpadu SSSR zajištění nezávislosti Běloruska a zajištění prozápadního kurzu země. Ačkoliv vypadal start polsko-běloruských vztahů na počátku 90. let z polské perspektivy slibně, v obou dvou výše zmíněných bodech Polsko dosud selhává. Od uznání nezávislosti Běloruska Polsko usilovalo v duchu doktríny Mieroszewského a Giedroycze o dosažení co nejlepší úrovně vztahů s Běloruskem. V roce 1992 tedy podepsalo s Běloruskem, podobně jako s Ukrajinou a Litvou, smlouvu o dobrém sousedství a přátelské spolupráci. Vítězství Alexandra Lukašenka v prezidentských volbách v roce 1994 ale znamenalo ochlazení polsko-běloruských vztahů, neboť Lukašenko preferoval posilovat spolupráci s Ruskem - jen dva roky po svém vítězství ve volbách společně s ruským prezidentem Borisem Jelcinem vytvořil Společenství Ruska a Běloruska, které se o rok později transformovalo ve Svazový stát Ruska a Běloruska. Toto bylo pro Polsko nepřijatelné. Jak píše Irina Kobrinskaja, „nejhorším scénářem (*the worst case scenario*) je pro Polsko úplné sjednocení Ruska a Běloruska současně s posílením imperiálních tendencí v Rusku a zhoršením vztahů Ruska se Západem.“¹⁴⁷ Polsko by bylo rádo s Běloruskem vytvořilo analogické mechanismy spolupráce, jaké má s Litvou a Ukrajinou. Zajisté by se nebránilo vytvoření Polsko-běloruského parlamentního shromáždění nebo společné vojenské jednotky pro mezinárodní mírové mise, která by nesla název například BELPOLBAT. Bělorusko Alexandra Lukašenka však takovou úroveň spolupráce obou zemí neumožňovalo. Zhruba do roku 2008 tedy Polsko „bojovalo s větrnými mlýny“ svou ostrou kritikou režimu Alexandra Lukašenka na mezinárodní aréně. Usilovalo tak vystupňovat mezinárodní nátlak na Lukašenka a přimět ho k rezignaci. Tato polská politika ale byla neúspěšná, neboť Lukašenko měl podporu Ruska. Polsko se tedy dále pokoušelo dosáhnout odstoupení Lukašenka i skrze podporu běloruské opozici. Příležitost

¹⁴⁶ WSPÓLNOTA POLSKA. *Polska diaspora na świecie (dane szacunkowe 2007)*. Dostupno z WWW <<http://www.wspolnota-polska.org.pl/index.php?id=pwko>>. (Spíše stabilní. Citováno dne 7.5.2009).

¹⁴⁷ KOBRYŃSKA (KOBRIŃSKAJA), Irina. 2000. Stosunki polsko-rosyjskie w latach 1991-1996. In: *Polska polityka wschodnia*. Ed. Miklaszewski, Stanisław. Str. 162. Wydawnictwo „Meritum“ : Kraków. ISBN 83-87832-19-7.

k odstavení Lukašenka od moci se naskytla v roce 2006. V březnu roku 2006 došlo v Bělorusku v souvislosti s prezidentskými volbami, v nichž znovu zvítězil Alexander Lukašenko a které podle mezinárodních pozorovatelů vyslaných OBSE nebyly v souladu s demokratickými standardy, k neúspěšnému pokusu o „barevnou revoluci“, jež měla k moci v zemi vynést prozápadní politické elity. Scénář tzv. džínové revoluce byl podobný jako scénář oranžové revoluce – na Říjnovém náměstí v Minsku se shromáždilo okolo 20.000 demonstrantů požadujících odstoupení Lukašenka.¹⁴⁸ V Minsku také vyrostlo, podobně jako v Kyjevě před dvěma lety stanové městečko, v němž demonstranti nocovali. Události sledovala polská média, jejichž přítomnost komplikovala zásah policie (podobně jako na Ukrajině v roce 2004). Alexander Lukašenko se však z oranžové revoluce poučil a demonstrace rozehnal opatrným způsobem tak, aby to proběhlo mimo dohled světové veřejnosti. Udržel se tak u moci a Polsku zbyly jen oči pro pláč. Polsko proto přišlo s novou taktikou a rozhodlo pokusit se o zhoršení *image* Lukašenka v očích běloruské veřejnosti tak, aby při příštích prezidentských volbách, pokud dojde k jejich zfalšování, měly případné demonstrace proti Lukašenkovi masovější podporu. Není totiž tajemstvím, že Lukašenko má v Bělorusku také mnoho příznivců a teoreticky by mohl vyhrát volby i v případě, že by splňovaly veškeré demokratické standardy (což by se Polsku, pokud by se udržoval současný stav věcí, nelíbilo). Proto Polsko zahájilo rozhlasové a televizní vysílání do Běloruska. V roce 2006 započalo v Polsku svou činnost rádio *Racja* vysílající v běloruštině, které je v současné době dostupné zhruba 60-70 km v běloruském vnitrozemí.¹⁴⁹ O rok později spustily Polsko ve spolupráci s Litvou vysílání satelitního televizního kanálu Belsat, který má představovat podle jeho tvůrců alternativu vůči běloruským oficiálním televizním kanálům. V Polsku panuje představa, že by tato média, pokud si v Bělorusku získají popularitu, by teoreticky mohla sehrát klíčovou roli při mobilizaci běloruské veřejnosti v případě, že by někdy v budoucnu došlo k „džínové revoluci č. 2“. Po nástupu Radosława Sikorského na post ministra zahraničí však Polsko mírně pozměnilo svou taktiku a začalo činit pokusy o posílení nezávislosti Lukašenka na Rusku. Tyto pokusy vycházejí z teze, že Lukašenko se orientuje na Rusko pouze proto, že nemá na výběr. Bělorusko je totiž na něm ekonomicky i surovinově velmi

¹⁴⁸ GAZETA.PL. 2006. *Opozycja demonstruje i nie uznaje wyników*. Dostupno z WWW <<http://serwisy.gazeta.pl/swiat/1,34192,3221635.html>>. (Relativně stabilní. Citováno dne 5.5.2009).

¹⁴⁹ GAZETA.PL. 2008. *Białoruskie Radio Racja poszerza zasięg*. Dostupno z WWW <<http://gospodarka.gazeta.pl/gospodarka/1,33182,3796936.html>>. (Relativně stabilní. Citováno dne 8.5.2009).

silně závislé. Snížit tuto závislost má projekt Východní partnerství, který slibuje šesti postsovětským zemím finanční podporu, motivuje je k demokratickým reformám a snižuje jejich energetickou závislost na Rusku. Pokud by došlo k realizaci ropovodu Odessa-Brody-Płock-Gdańsk, má Bělorusko zájem o jeho využití.¹⁵⁰ Teoreticky by mohlo dojít k jeho prodloužení až do Běloruska a v případě realizace plynovodu *White Stream* by mohlo mít Bělorusko zájem i o dodávky plynu z mimoruských zdrojů. Diverzifikace dodavatelů energetických surovin a pomoc z EU plynoucí do Běloruska v rámci projektu Východní partnerství by mohly snížit jeho závislost na Rusku, což by dalo Lukašenkovi nebo jeho nástupcům volnější prostor v rozhodování o zahraniční politice země.

4.3.2 Polská menšina – neuralgický bod polsko-běloruských vztahů

Dalším důvodem geopolitické angažovanosti Polska v Bělorusku je zajištění početné polské menšině obývající zemi menšinová práva podle evropských standardů. Ačkoliv čítá podle oficiálního sčítání lidu polská menšina v Bělorusku téměř 400.000, v zemi fungují pouze 2 školy s polským vyučovacím jazykem. Polskou menšinu často režim Alexandra Lukašenka podezírá z toho, že je „pátou kolonou“. Uvedení v život Karty Poláka se proto zpočátku setkalo ze strany běloruských úřadů s nesouhlasem podobně, jako na Litvě. Později však Lukašenko, pravděpodobně ve snaze zlepšit své vztahy s Polskem, změnil názor a prohlásil, že mu Karta Poláka už nevádí a že osoby, které ji získají, nepovažuje za vlastizrádce.¹⁵¹ Tento krok je možné chápat jako vstřícné gesto Lukašenka vůči Polsku. Téma polské menšiny v Bělorusku totiž představuje bod sváru mezi oběma zeměmi. V roce 2005 se vztahy Polska a Běloruska dostaly na bod mrazu kvůli snaze běloruského režimu prosadit do čela Svazu běloruských Poláků (SBP) své lidi. Na sjezdu v témže roce se totiž předsedkyní organizace stala Andželika Borys, která pro svou nezávislost na běloruských úřadech pro ně byla nepohodlná. Běloruské ministerstvo spravedlnosti se proto rozhodlo výsledek voleb předsedy organizace neuznat a přikázalo, aby se do jejího čela vrátilo staré vedení. To vedlo k rozdělení organizace na prorežimní křídlo (prohlášené běloruskými úřady za oficiální) a nezávislé křídlo okolo Andželiky Borys (prohlášeno za nelegální).

¹⁵⁰ RP.PL. 2009. *Białoruś zainteresowana współpracą energetyczną z Ukrainą i UE*. Dostupno z WWW <<http://www.rp.pl/artykul/301543.html>>. (Relativně stabilní. Citováno dne 8.5.2009).

¹⁵¹ GAZETA.PL. 2008. *Lukaszenka zmienił zdanie o „Karcie Polaka“*. Dostupno z WWW <<http://wyborcza.pl/1,76842,5168857.html>>. (Relativně stabilní. Citováno dne 8.5.2009).

Běloruská tajná služba KGB pak zahájila vůči členům nezávislého SBP represe. Tyto události vyvolaly velmi záporné reakce z Polska, které se postavilo na stranu nově zvolené Andželiky Borys, ale nebylo dosud schopno přimět Bělorusko uznat nezávislý charakter SBP.¹⁵² Jak ukazují události z roku 2005, perzekuce členů na běloruských úřadech nezávislého Svazu běloruských Poláků jsou pro Polsko velmi citlivým tématem. To dokládá i skutečnost, že před inaugurací projektu Východní partnerství označil polský ministr Sikorski jako podmínku pro pozvání Alexandra Lukašenka do Prahy klidný průběh sjezdu SBP na jaře roku 2009.¹⁵³ Postoj běloruských úřadů vůči polské menšině je tedy jedním z determinantů Polska s Běloruskem.

4.4 Kavkazské a středoasijské země

Velmi významnou roli v polské geostrategii sehrávají i postsovětské kavkazské a středoasijské státy. Je tomu tak zejména kvůli jejich bohatým zásobám ropy a zemního plynu a také kvůli jejich strategicky významné poloze, která umožňuje obejít Rusko při přepravě těchto surovin do Polska a dalších evropských zemí. Jak totiž již bylo zmíněno ve druhé kapitole této bakalářské práce, pro Rusko představuje postavení klíčového dodavatele těchto surovin mocný instrument při realizování jeho geostrategických cílů. Polsko svými snahami zajistit import ropy a zemního plynu do zemí EU také z alternativních zdrojů usiluje tento instrument oslabit tak, aby nemohl sehrávat významnou roli při utváření rozhodnutí na půdě Bruselu. Význam, který mají pro Polsko středoasijské státy (zejména Kazachstán a Turkmenistán) jako potenciální dodavatelé primárních energetických surovin a kavkazské státy jako tranzitní koridor nezbytný pro obejít Ruska (a Ázerbájdžán zároveň i jako dodavatel), proto tyto země předurčuje ke snahám Polska ovlivnit jejich politická vedení tak, aby byly energetické projekty zmenšující závislost EU na Rusku realizovány.

4.4.1 Geostrategický význam Gruzie, Ázerbájdžánu a Arménie

Jak již bylo naznačeno výše, kavkazské země jsou pro Polsko významné zejména proto, že představují velmi důležitou a teoreticky také na Rusku nezávislou

¹⁵² GAZETA.PL. 2005. Nie wyszła gazeta Związku Polaków na Białorusi. Dostupno z WWW <<http://serwisy.gazeta.pl/swiat/1,34192,3221635.html>>. (Relativně stabilní. Citováno dne 8.5.2009).

¹⁵³ ZWIĄZEK POLAKÓW NA BIAŁORUSI. 2009. *Polska postawiła Łukaszence ultimatum*. Dostupno z WWW <<http://zpb.org.pl/index.php?id=w90307>>. (Spíše stabilní. Citováno dne 8.5.2009).

spojnici mezi Kaspickým a Černým mořem. Nejdůležitější role v polské geostrategii připadají zejména Ázerbájdžánu, do nějž mají ze střední Asie plánek proudit ropa a zemní plyn a jenž je zároveň významným producentem těchto surovin, a Gruzii, která spojuje Ázerbájdžán s Černým mořem a Tureckem, skrze jehož území by bylo možné vést do zemí EU produktovody. Tyto polské plány, jež mají plnou podporu většiny ostatních zemí EU a NATO, však mohou být ohroženy tzv. „zmraženými konflikty“ na Kavkaze. Jedná se zejména o spory ohledně budoucího statusu Abcházie, Jižní Osetie a Náhorního Karabachu, které v sobě mají obrovský destabilizační potenciál. Tyto nevyřešené konflikty způsobují na Kavkaze etnické napětí, jež by mohlo v krajním případě vyústit i ozbrojené konflikty. To by mohlo pohřbit polské naděje na stavbu produktovodů pro export energetických surovin z oblasti Kaspického moře. Tyto obavy ze strany Polska dokládají mj. i slova ministra zahraničí Sikorského, který ve svém expoze ohledně polské zahraniční politiky na rok 2009 prohlásil: „Znepokojuje nás stále se udržující nestabilita v kavkazském regionu, jenž hraje důležitou roli v přepravě energetických surovin do Evropy.“¹⁵⁴ Polsko proto usiluje o vytvoření takových podmínek na Kavkaze, jež by realizaci diverzifikačních produktovodů v oblasti umožňovaly. Velkou roli při vytváření těchto podmínek má hrát polsko-švédská iniciativa Východní partnerství, která zahrnuje vedle evropských postsovětských zemí i Arménii, Ázerbájdžán a Gruzii (ačkoliv žádná z těchto zemí není přímým sousedem žádné členské země EU). Východní partnerství by podle představ Polska mohlo pomoci posílit spolupráci jednotlivých postsovětských kavkazských států, což by následně umožnilo stabilizovat situaci v regionu.

Ázerbájdžán, jak bylo zmíněno výše, je pro Polsko geostrategicky významný zejména proto, že je významným producentem nerostných surovin a zároveň také důležitou tranzitní zemí, skrze jejíž území mohou být do zemí EU transportovány nerostné suroviny ze střední Asie. Stabilitu Ázerbájdžánu ale narušuje neuzavřený konflikt s Arménií o území etnickými Armény obývaného Náhorního Karabachu. Pokud by se boje mezi arménskými a ázerbájdžánskými jednotkami rozhořely nanovo, mohlo by to zmařit realizaci diverzifikačních plánů. Co se konfliktu o Náhorní Karabach týče, čelní polští představitelé opakovaně prohlašují, že respektují teritoriální integritu

¹⁵⁴ SIKORSKI, Radosław. 2009. *Informacja Ministra spraw zagranicznych dotycząca zadań polskiej polityki zagranicznej w 2009 roku*. Str. 8. Dostupno z WWW <<http://www.ms.gov.pl/files/docs/komunikaty/wersja%20finalna%20expose%20120209%20inwokacja.doc>>. (Spíše stabilní. Citováno dne 25.4.2009).

Ázerbájdžánu.¹⁵⁵ Skutečným cílem této podpory by však mohla být mimo jiné také snaha o zajištění vstřícného postoje Ázerbájdžánu k pro Polsko důležitým projektům produktovodů umožňujících obejít území Ruska. Pokud by totiž Polsko zastávalo ke konfliktu o Náhorní Karabach opačné stanovisko než zastává nyní, lze pochybovat o tom, že by Ázerbájdžán jejich realizaci umožnil. Potenciální zdroj napětí však existuje také mezi Ázerbájdžánem a Gruzii. Je jím početná ázerská menšina obývající zejména příhraniční regiony Kvemo Kartli a Kacheti, která si stěžuje na diskriminaci ze strany gruzínských úřadů a na jazykovou politiku Gruzie.¹⁵⁶ Ačkoliv v současné době Ázerbájdžán usilující o dobré vztahy s Gruzii svou menšinu neklade do popředí vztahů obou zemí, teoreticky by se tato skutečnost mohla někdy v budoucnu změnit. Napjaté vztahy mezi Ázerbájdžánem a Gruzii by zajisté nepřály spolupráci obou zemí při realizaci stavby pro Polsko strategicky významných produktovodů, což vyžaduje účast obou z nich.

Geostrategicky důležitá je pro Polsko také Gruzie, která představuje bránu umožňující přepravu kaspických nerostných surovin k Černému moři a do Turecka. Pokud by Gruzie byla pod ruskou kontrolou, realizace unijních diverzifikačních projektů počítajících s importem ropy a zemního plynu ze střední Asie by se značným způsobem zkomplikovala. Polští politici proto uvítali revoluci růží, která dostala k moci v roce 2003 nynějšího prozápadního gruzínského prezidenta Michaila Saakašviliho. Za jeho vlády ale došlo k vygradování sporu s Ruskem ohledně Abcházie a Jižní Osetie. Tyto dva ruskojazyčné autonomní regiony vyhlásily na začátku roku 1991 na Gruzii nezávislost, kterou Rusko po odražení gruzínského vojenského útoku na Jižní Osetii v roce 2008 uznalo. Polští politici mnohokrát zdůraznili, že podporují územní celistvost Gruzie a odmítli uznat nezávislost těchto dvou republik. Během války o Jižní Osetii v roce 2008 se navíc geostrategické zájmy smísily s historicky determinovanými antiruskými náladami a většina polských politiků i veřejnosti kategoricky podporovala v gruzínsko-ruském konfliktu Gruzii. Cíl podpory gruzínské územní celistvosti je pravděpodobně stejný jako v případě Ázerbájdžánu, tj. získání příznivého postoje Gruzie k realizaci diverzifikačních projektů.

¹⁵⁵ TODAY.AZ. 2009. Chief of Poland's General Staff. „Nagorno Karabakh conflict can be settled only in the framework of the territorial integrity of Azerbaijan. Dostupno z WWW <<http://www.today.az/news/politics/50278.html>>. (Spíše nestabilní. Citováno dne 9.5.2009).

¹⁵⁶ INTERNATIONAL CRISIS GROUP. 2006. *Georgia's Armenian and Azeri Minorities*. Dostupno z WWW <<http://www.crisisgroup.org/home/index.cfm?id=4517&l=1>>. (Stabilní. Citováno dne 0.5.2009).

Arménie je pro Polsko také velmi důležitá, ačkoliv žádný ropovod či plynovod z oblasti Kaspického moře nejspíš touto zemí vzhledem k jejím napjatým vztahům s Ázerbájdžánem nepovede. Důležitost Arménie pro Polsko spočívá zejména v tom, že řešení konfliktu o Náhorní Karabach se bez ní neobejde. Pokud by navíc došlo k obnovení mezi arménskou a ázerbájdžánskou armádou, mohlo by to stavbu pro Polsko důležitých produktovodů ohrozit. Kromě toho existuje i potenciální spor mezi Arménií a Gruzii ohledně arménské menšiny v gruzínském regionu Samcche Džavacheti. Situace arménské menšiny je v Gruzii je velmi podobná výše popsané situaci ázerské menšiny ve stejné zemi.

4.4.2 Středoasijské republiky jako dodavatel ropy a zemního plynu

Jak bylo zmíněno výše, středoasijské republiky mají pro Polsko význam zejména jako dodavatel ropy a zemního plynu do produktovodů spojujících Kaspické moře s Černým mořem a Tureckem. Není totiž žádným tajemstvím, že pouze ázerbájdžánské zdroje k uspokojení energetických potřeb Polska a dalších evropských zemí nestačí. Státy, o nichž se nejvíce mluví jako o dodavatelích ropy a zemního plynu jsou zejména Kazachstán a Turkmenistán (tedy státy, jež mají přístup ke Kaspickému moři). S těmito státy volí Polsko cestu bilaterálních kontaktů, ale jelikož vliv Polska však ve střední Asii však není ani zdaleka tak velký jako vliv Ruska, vedle vlastního jednání se středoasijskými státy se spoléhá také na EU. Následující řádky popisují kroky, které Polsko dosud učinilo ve snaze získat přístup ke středoasijským energetickým surovinám.

Region střední Asie v Polsku v 90. letech nehrál příliš důležitou roli a polská geopolitická aktivita v něm byla marginální, pokud vůbec nějaká. Ještě v roce 2002 ve svém exopozé před polským Sejmem tehdejší premiér Włodzimierz Cimoszewicz hovořil pouze o polské podpoře nezávislosti kavkazských a středoasijských zemích a o potřebě vypracovat novou koncepci politiky Polska vůči těmto státům.¹⁵⁷ Posílení polské geopolitické aktivity v regionu přinesla až polovina první dekády 21. století a snaha zajistit přísun energetických surovin z mimoruských zdrojů produktovody, jež by obcházely území Ruska. O tento region, který byl dříve na okraji polských zájmů, se začali polští politici a energetické společnosti blíže zajímat v roce 2003 poté, co Polsko,

¹⁵⁷ STOSUNKI.PL. 2002. *Expose Włodzimierza Cimoszewicza*. Dostupno z WWW <<http://www.stosunki.pl/03103112360.3.vpis.htm>>. (Spíše stabilní. Citováno dne 10.5.2009).

Ukrajina a Evropská unie podepsaly dohodu o používání ropovodu Oděssa-Brody pro transport kaspické ropy. Po podpisu této dohody je možné pozorovat intenzifikaci polské geopolitické aktivity ve střední Asii. Hlavním cílem Polska se stalo přesvědčit Kazachstán k účasti na výše zmíněném projektu. V roce 2005 se proto během své návštěvy v Kazachstánu polský ministr průmyslu a obchodu zkoumal v Kazachstánu možnosti spolupráce s kazašskou společností KazMunaiGaz. Ve stejném roce došlo také ke vzniku Polsko-kazachstánské mezivládní komise k záležitostem hospodářské spolupráce.¹⁵⁸ O rok později vedli představitelé polské společnosti PKN Orlen několik slibných jednání s KazMunaiGazem, která ale nakonec nebyla úspěšná. Polský prezident Lech Kaczyński proto v roce 2007 navštívil v rámci své cesty do střední Asie i Kazachstán, kde vedl jednání s kazašským prezidentem Nursultanem Nazarbajevem. Ten mu sdělil, že podporuje projekt ropovodu Oděssa-Brody-Płock-Gdańsk, ale požaduje také, aby se projektu zúčastnilo Rusko.¹⁵⁹ Dosavadní jednání Polska s Kazachstánem vzhledem k silnému vlivu Ruska v oblasti střední Asie tedy ukázala omezené možnosti Polska ve střední Asii. Polsko se tedy proto začalo spoléhat stále více na EU a její jednání se středoasijskými zeměmi.

¹⁵⁸ MINISTERSTWO GOSPODARKI I PRACY. *Polsko-kazachstańskie stosunki gospodarcze*. Dostupno z WWW <<http://www.mg.gov.pl/Wiadomosci/Archiwum/Rok+2007/kazachsko+polskie.htm>>. (Spíše nestabilní. Citováno dne 10.5.2009).

¹⁵⁹ GAZETA.PL. 2007. *Litwini dogadali się między sobą w sprawie Ignaliny*. Dostupno z WWW <<http://gospodarka.gazeta.pl/gospodarka/1,33182,4025169.html>>. (Relativně stabilní. Citováno dne 10.5.2009).

5. Závěr

Polská geopolitická angažovanost na území dnešních evropských postsovětských zemí má, jak ukazuje první kapitola této bakalářské práce, velmi dlouhou a bohatou tradici. I když se první polský stát angažoval v postsovětském prostoru už v 10. století n.l., kdy se piastovské Polsko Měška I. přetahovalo s Kyjevskou Rusí o kontrolu nad Červeňskými hrady, na výraznějším utváření podoby východoevropského prostoru se Polsko začalo podílet až v polovině 14. století za vlády Kazimíra III. Velikého. Od té doby až do konce severní války ve 20. letech 18. století bylo Polsko v postsovětském prostoru významným geopolitickým aktérem konkurujícím Rusku. Ve druhé polovině 17. století však do té doby velmi silná pozice Polska ve východní Evropě začala postupně slábnout, až si území Polska mezi sebe rozdělily ve druhé polovině 18. století rozdělily sousední velmoci (Rusko, Prusko, Rakousko). Polsko tak zmizelo na více než 120 let z politické mapy Evropy a objevilo se na ní až po první světové válce. Po obnovení samostatnosti v roce 1918 se však Polsko opět stalo v oblasti východní Evropy významným geopolitickým aktérem, který kontroloval poměrně velkou část východoevropského prostoru, i když už zdaleka ne tak velkou jako v dobách největší slávy Republiky obou národů. Z tohoto postavení se ale těšilo pouze 20 let, protože v roce 1939 si jeho území mezi sebou opět rozdělily sousední velmoci (tentokrát SSSR a Německo). K obnovení Polska jako samostatného státu opět došlo až v roce 1945 po skončení druhé světové války. V letech 1945-1989 se však Polsko nacházelo v postavení satelitního státu SSSR a tudíž nemohlo ve východní Evropě žádnou samostatnou geopolitickou aktivitu vyvíjet. S pádem komunismu v Polsku a s rozpadem SSSR se ale situace změnila a otevřel se opět prostor pro geopolitickou angažovanost Polska ve východní Evropě. Tentokrát však geopolitická aktivita Polska nesměřovala k anexi území, která v minulosti kontrolovalo, nýbrž o jinou podobu organizace postsovětského prostoru. Hlavním cílem Polska se stalo zajištění toho, aby měli jeho noví východní sousedé stejnou (tedy prozápadní) geopolitickou orientaci jako ono samo. To mělo zabránit opětovnému posílení pozice Ruska v nově nezávislých postsovětských zemích. Historie totiž ukazuje, že vždy když mělo Rusko dominantní pozici ve východní Evropě a společnou hranici s Polskem, pokaždé expandovalo na úkor Polska (1686, 1772, 1793, 1795, 1939). Po rozpadu SSSR však s Polskem hraničí pouze malá ruská exkláva (Kaliningradská oblast). Ačkoliv je v ní dislokována poměrně

velká ruská vojenská síla, je tato exkláva je však izolována od centrální oblasti Ruska, což by v případě hypotetického vojenského konfliktu Polsko-Rusko nebo NATO-Rusko její zásobování vojenským materiálem ze strany Ruska podstatným způsobem znesnadnilo. Pokud by však Rusko získalo kontrolu nad prostorem oddělujícím Kaliningradskou oblast od své centrální oblasti, pocit ohrožení v Polsku by se zvýšil, neboť by nic neomezovalo komunikaci Kaliningradské oblasti s hlavní částí Ruské federace. Katastrofickým scénářem pro Polsko by pak bylo, kdyby Rusko ovládlo všechny postsovětské státy tvořící nárazník mezi jeho hlavní částí a Polskem.

Jak dále ukazuje kapitola 2, vedle snah o nedopuštění Ruska do pozice dominantního aktéra v zemích nacházejících se na východ od polských hranic má Polsko v postsovětském prostoru i další cíle. Je jimi reorganizace postsovětského prostoru na tu úroveň, aby bylo možné přepravovat produktovody ropu a zemní plyn z oblasti Kaspického moře do Polska a dalších evropských zemí. Toto by dále oslabilo vliv Ruska v Evropě, neboť by ho to zbavilo jeho pozice nejdůležitějšího dodavatele energetických surovin do mnoha evropských států. Mezi další cíle Polska v postsovětském prostoru patří i posílení národní identity Poláků žijících v nástupnických státech SSSR, utvoření propolské lobby z jejich organizací a zajištění vysoké úrovně menšinových práv pro autochtonní polské menšiny žijící v postsovětských evropských zemích. V neposlední řadě Polsko svou geopolitickou angažovaností v postsovětském prostoru sleduje také zvýšení vlastní prestiže na mezinárodní aréně.

Při pozorování dosavadní polské geopolitické aktivity v postsovětském prostoru můžeme identifikovat několik způsobů, jimiž se Polsko pokouší dosáhnout svých geostrategických cílů. Zaprvé, Polsko se pokouší ovlivnit situaci v postsovětském prostoru skrze bilaterální iniciativy, jejichž cílem je navázat blízké vztahy či „strategická partnerství“ s některými svými východními sousedy a zajistit jejich prozápadní geopolitickou orientaci. Postupuje přitom podle již zmíněné doktríny Mieroszewského a Giedroyce. První polskou iniciativou v tomto směru vždy byla smlouva o dobrém sousedství vůči dané s Polskem sousedící zemi, po jejímž podpisu následovaly vždy další iniciativy s cílem posílit spolupráci (výjimkou je Bělorusko, jež po roce 1994 nastolilo proruský kurz své zahraniční politiky a rétorika nejvyšších běloruských představitelů vůči Polsku začala být konfrontačně laděna). Mezi tyto iniciativy patří utváření společných jednotek (LITPOLBAT, POLUKRBAT) a institucí (Společná konzultační komise prezidentů Polska a Litvy, Shromáždění poslanců Sejmu

Polské republiky a Sejmasu Litevské republiky, Polsko-ukrajinské parlamentní shromáždění). S bilaterálními iniciativami přichází Polsko i v postsovětských zemích, s nimiž přímo nesousedí, ale má v nich své zájmy. Příkladem je Polsko-kazachstánská mezivládní komise k záležitostem hospodářské spolupráce, jejímž cílem je posilovat bilaterální spolupráci Polska a Kazachstánu (vedle ekonomických otázek se má zabývat i otázkami, jako je například zjednodušení vízového režimu mezi oběma zeměmi).¹⁶⁰ Zadruhé, po svém vstupu do EU a NATO začalo Polsko využívat také možností, které mu členství v těchto organizacích poskytuje. Jako člen EU a NATO totiž Polsko může spoluurčovat politiku těchto vlivných mezinárodních organizací vůči třetím zemím, lobbovat za přijetí svých postsovětských sousedů a v neposlední řadě i přicházet s konkrétními iniciativami odrážejícími jeho geostrategické zájmy. Jednou z nich je například polsko-švédský projekt Východní partnerství, jehož cílem je přiblížit Evropské unii šest postsovětských zemí. Zatřetí, v první dekádě 21. století začalo Polsko ve zvýšené míře podporovat energetické projekty, jejichž cílem je zajistit přepravu kaspické ropy a zemního plynu do Evropy skrze produktovody obcházející Rusko. Cílem těchto projektů je snížit závislost na Rusku jak Polska, tak i dalších postsovětských zemí i zemí EU. V Polsku je totiž široce rozšířené přesvědčení, že kvůli energetické závislosti západních zemí na Rusku tyto země vycházejí Rusku vstříc více, než by vycházely v případě energetické nezávislosti na Rusku.

Ve snaze dosáhnout realizace svých geostrategických cílů v postsovětském prostoru zaznamenalo Polsko úspěchy i neúspěchy. Mezi úspěchy patří z polského hlediska vstup pobaltských republik do EU a NATO, vstup Ukrajiny do Rady Evropy, spuštění projektu EU Východní partnerství a zahájení prvních kroků pro realizaci energetických projektů, jež mají za úkol snížit energetickou závislost Polska a jiných evropských zemí na Rusku (jedná se především o ropovod Oděssa-Brody-Płock-Gdaňsk a plynovody *White Stream* a Nabucco). Dalším úspěchem polské „východní politiky“ je dosažení pro Polsko příznivého průběhu oranžové revoluce na Ukrajině. Ačkoliv Polsko tuto revoluci přímo nerezírovalo, polským politikům se podařilo přitáhnout k této události pozornost Západu a zvětšit její ohlas. Dále také díky přítomnosti převážně polských médií na místě demonstrací pravděpodobně nedošlo k jejich rozeznání ukrajinskými pořádkovými složkami. Vedle úspěchů však zaznamenala geopolitická

¹⁶⁰ MINISTERSTWO GOSPODARKI I PRACY. *Polsko-kazachstańskie stosunki gospodarcze*. Dostupno z WWW <<http://www.mg.gov.pl/Wiadomosci/Archiwum/Rok+2007/kazachsko+polskie.htm>>. (Spíše nestabilní. Citováno dne 17.5.2009).

aktivita Polska v postsovětském prostoru i několik neúspěchů. Zaprvé, Polsku se nepodařilo přesvědčit Kazachstán, aby dodával ropu a zemní plyn do Polska a dalších evropských zemí skrze potrubní systémy obcházející Rusko. Zadruhé, polským politikům se nepovedlo přesvědčit Rusko, aby upustilo od projektu *Nord Stream* a vedlo své nové plynovody do zemí západní Evropy přes polské území (plynovod Amber). Za třetí, Polsko nezaznamenalo výraznější úspěchy ani při zajišťování evropské úrovně menšinových práv pro polské minority obývající některé postsovětské země (zejména v zemích, jejichž teritorium bylo kdysi součástí Republiky obou národů). V neposlední řadě je v Polsku považován za neúspěch také krach džínové revoluce v Bělorusku, na jejímž úspěšném průběhu mělo Polsko zájem, a také skutečnost, že se Polsku zatím nepodařilo přesvědčit všechny členské země EU a NATO, aby posvětily vstup některých postsovětských zemí do těchto organizací.

Dnes, 20 let po pádu komunismu a 18 let po rozpadu SSSR, je Polsko v postsovětském prostoru etablovaným geopolitickým aktérem, jenž se zde snaží prosazovat své zájmy, které jsou mnohdy v rozporu se zájmy Ruska, jež má v tomto prostoru pozici dominantní velmoci. Ačkoliv Polsko zaznamenalo v oblasti bývalého SSSR kromě několika úspěchů také řadu neúspěchů, nelze jeho geopolitickou aktivitu při jakékoliv hlubší analýze geopolitické situace v této oblasti v žádném případě ignorovat.

Seznam použité literatury a dalších zdrojů

LITERATURA NEPERIODICKÁ

BAZYLOW, Ludwik. 1985. *Historia Rosji*. Zakład Narodowy im. Ossolińskich – Wydawnictwo : Wrocław. 592 str. ISBN 978-83-04-01593-7.

BIDELEUX, Robert a JEFFRIES, Ian. 2002. *A History of Eastern Europe. Crisis and Change*. Routledge : London. 685 str. ISBN 0-415-16112-6.

BRZEZINSKI, Zbigniew. 1999. *Velká šachovnice. K čemu Ameriku zavazuje její globální převaha*. Praha : Mladá fronta. 228 str. ISBN 80-204-0764-2.

DAVIES, Norman. 1982. *God's Playground. A history of Poland. Volume I*. New York : Columbia University Press. 725 str. ISBN 0-231-05351-7.

DYGO, Marian; KOCHANOWSKI, Jerzy; KOPCZYŃSKI, Michał; SIKORSKA-KULESZA, Jolanta. 2000. *Atlas historii Polski*. Warszawa : Prószyński i S-ka. 85 str. ISBN 83-7255-155-3.

HNÍZDO, Bořek. 1995. *Mezinárodní perspektivy politických regionů*. Praha : ISE. 121 str. ISBN 80-85241-95-1.

HUNTINGTON, Samuel. 2001. *Střet civilizací*. Praha : Rybka Publishers. 447 str. ISBN 80-86182-49-5.

JEAN, Carlo. 2007. *Geopolityka*. Ossolineum : Wrocław. 391 str. ISBN 978-83-04-04650-4.

KOBRYŃSKA (KOBRIŃSKAJA), Irina. 2000. Stosunki polsko-rosyjskie w latach 1991-1996. In: *Polska polityka wschodnia*. Ed. Miklaszewski, Stanisław. Str. 147-178. Wydawnictwo „Meritum“ : Kraków. ISBN 83-87832-19-7.

KOLEKTIV AUTORŮ. 1993. *Encyklopedický slovník*. Praha : Encyklopedický dům a Odeon. 1253 str. ISBN 80-207-0438-8.

MILLER, Aleksiej. 2000. Obraz Polski i Polaków w Rosji od roku 1989. In: *Polska politika wschodnia*. Ed. Miklaszewski, Stanisław. Wydawnictwo „Meritum“ : Kraków. ISBN 83-87832-19-7. Str. 125-145.

NÁLEVKA, Vladimír. 2005. *Světová politika ve 20. století (II.)*. Nakladatelství Aleš Skřivan ml. : Praha. 287 str. ISBN 80-86493-16-4.

NAŁĘCZ, Tomasz. 2006. 1904-1939. In: *Polska na przestrzeni wieków*. Samsonowicz, Henryk et al. Wydawnictwo Naukowe PWN : Warszawa. Str. 9-156. ISBN 978-83-01-14811-9.

NOWOSAD, Andrzej. 2000. Polska a obwód Kaliningradzki. In: *Polska polityka wschodnia*. Ed. Miklaszewski, Stanisław. Str. 95-108. Wydawnictwo „Meritum“ : Kraków. ISBN 83-87832-19-7.

ORŁOWSKI, Tomasz. 2007. Geopolityka Polska. In: 2007. *Geopolityka*. Jean, Carlo. Ossolineum : Wrocław. Str. 361-390. ISBN 978-83-04-04650-4.

PACZKOWSKI, Andrzej. 2000. *Pół století dějin Polska*. Academia : Praha. 381 str. ISBN 80-200-0737-7.

ŘÍCHOVÁ, Blanka. 2006. *Přehled moderních politologických teorií*. Portál : Praha. 301 str. ISBN 80-7367-177-8.

SAMSONOWICZ, Henryk. 2006. Do roku 1506. In: *Polska na przestrzeni wieków*. Samsonowicz, Henryk et al. Wydawnictwo Naukowe PWN : Warszawa. Str. 9-156. ISBN 978-83-01-14811-9.

SURMACZ, Beata. 2007. Stosunki Ukrainy z Polską. In: *Ukraina w stosunkach międzynarodowych*. Eds. Pietraś, Marek et al. Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej : Lublin. Str. 203-223. ISBN 978-83-227-2702-7.

TOMEŠ, Jiří. 2000. „Geopolitika.“ In: *Stát, prostor, politika. Vybrané otázky z politické geografie*. Eds. Jehlička, Petr - Tomeš, Jiří - Daněk, Petr. Praha : Karolinum. ISBN 80-238-5566-2. Dostupno z < <http://prg.xf.cz/kniha/kap6.htm>> (Stabilní. Citováno dne 9.3.2009).

WYCZAŃSKI, Andrzej. 2006. 1506-1586. In: *Polska na przestrzeni wieków*. Samsonowicz, Henryk et al. Wydawnictwo Naukowe PWN : Warszawa. Str. 159-221. ISBN 978-83-01-14811-9.

INTERNETOVÉ ZDROJE

BALTICTIMES.COM. 2008. *New Lithuanian nuclear plant plans*. Dostupno z WWW <<http://www.baltictimes.com/news/articles/21064/>>. (Spíše stabilní. Citováno dne 20.4.2009).

CICHOCKI, Bartosz a ŚWIEŻAK, Paweł. 2008. Co Polska może na wschodzie? In: *Bezpieczeństwo Narodowe*. No. 7-8. Dostupno z WWW <<http://www.bbn.gov.pl/download.php?s=1&id=969>>. (Stabilní. Citováno dne 6.5.2009).

CIOSEK, Zbigniew a kol. 2007. *Raport polityka państwa polskiego wobec Polonii i Polaków za granicą 1989-2005*. Międzyresortowy Zespół ds. Polonii i Polaków za Granicą : Warszawa. 263 str.

ČT24.CZ. 2009. *Jamal nebo Nordstream? Německo a Polsko bojují o cestu ruského plynu*. Dostupno z WWW <<http://www.ct24.cz/ekonomika/43385-jamal-nebo-nordstream-nemecko-a-polsko-bojuji-o-cestu-ruskeho-plynu/>>. (Středně stabilní. Citováno dne 20.4.2009).

DĘBSKI, Sławomir. 2006. “Polityka wschodnia” – mit i doktryna. In: *Polski przegląd dyplomatyczny*. No. 3 (31). Polski Instytut Spraw Międzynarodowych : Warszawa. Str. 5-18. Dostupno z WWW

<<http://www.ceeol.com/aspx/issuedetails.aspx?issueid=f3b7d911-7bd4-4159-8d7a-16381bf4328c>>. (Stabilní. Citováno dne 3.5.2009).

DEPARTMENT OF STATISTICS TO THE GOVERNMENT OF THE REPUBLIC OF LITHUANIA. 2005. *Population by some ethnicities*. Dostupno z WWW <<http://www.stat.gov.lt/en/pages/view/?id=1732>>. (Spíše stabilní. Citováno dne 23.4.2009).

DEPARTMENT OF STATISTICS TO THE GOVERNMENT OF THE REPUBLIC OF LITHUANIA. 2005. *Population by ethnicity*. Dostupno z WWW <<http://www.stat.gov.lt/en/pages/view/?id=1731>>. (Spíše stabilní. Citováno dne 23.4.2009).

EBERHARDT, Piotr. Polacy na Białorusi. Liczebność i rozmieszczenie ludności polskiej według ostatnich spisów powszechnych. In: *www.wspolnota-polska.org.pl*. Dostupno z WWW <<http://www.wspolnota-polska.org.pl/index.php?id=pwko01>>. (Spíše stabilní. Citováno dne 23.4.2009).

EBERHARDT, Piotr. Polacy na Ukrainie. Liczebność i rozmieszczenie ludności polskiej według ostatnich spisów powszechnych. In: *www.wspolnota-polska.org.pl*. Dostupno z WWW <<http://www.wspolnota-polska.org.pl/index.php?id=pwko02>>. (Spíše stabilní. Citováno dne 23.4.2009).

EGLITIS, Aaron. 2005. Polish schools show positive example. In: *The Baltic Times*. Dostupno z WWW <<http://dlib.eastview.com/searchresults/article.jsp?art=1&id=7382182>>. (Spíše stabilní. Citováno dne 22.4.2009).

EMETRO.PL. 2009. *Lekarstwo na ukraiński kryzys – Karta Polaka*. Dostupno z WWW <http://www.emetro.pl/emetro/1,85648,6324668,Lekarstwo_na_ukrainski_kryzys_Karta_Polaka.html>. (Stabilní. Citováno dně 7.5.2009).

EURASIA.NET. 2009. *Russia on Nabucco: If you can't beat them, join them*. Dostupno z WWW <<http://www.eurasianet.org/departments/briefs/eav012009b.shtml>>. (Stabilní. Citováno dně 20.4.2009).

EUROPEAN COMMISSION. *Eastern Partnership – Questions and Answers*. Dostupno z WWW <http://ec.europa.eu/external_relations/eastern/docs/faq_en.pdf>. (Stabilní. Citováno dne 5.2.2009).

EUROPEAN COMMISSION. 2007. *POLAND – Energy Mix Fact Sheet*. Dostupno z WWW <http://ec.europa.eu/energy/energy_policy/doc/factsheets/mix/mix_pl_en.pdf>. (Relativně stabilní. Citováno dne 11.4.2009).

EUROSTAT. *Energy dependency*. Dostupno z WWW <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1996,39140985&_dad=portal&schema=PORTAL&screen=detailref&language=en&product=REF_TB_energy&root=REF_TB_energy/t_nrg/t_nrg_quant/tsdcc310>. (Stabilní. Citováno dne 8.4.2009).

EUROSTAT. *Total production of primary energy*. 2 str. Dostupno z WWW <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1996,39140985&_dad=portal&schema=PORTAL&screen=detailref&language=en&product=REF_TB_energy&root=REF_TB_energy/t_nrg/t_nrg_quant/ten00076>. (Stabilní. Citováno dne 8.4.2009).

GAWIN, Tadeusz. *Polskość na Białorusi*. In: *www.wspolnota-polska.org.pl*. Dostupno z WWW <<http://www.wspolnota-polska.org.pl/index.php?id=pwko92>>. (Spíše stabilní. Citováno dne 23.4.2009).

GAZETA.PL. 2008. *Białoruskie Radio Racja poszerza zasięg*. Dostupno z WWW <<http://gospodarka.gazeta.pl/gospodarka/1,33182,3796936.html>>. (Relativně stabilní. Citováno dne 8.5.2009).

GAZETA.PL. 2006. *Gazoport zbudują w Świnoujściu*. Dostupno z WWW <<http://gospodarka.gazeta.pl/gospodarka/1,33182,3796936.html>>. (Relativně stabilní. Citováno dne 19.4.2009).

GAZETA.PL. 2007. *Jest szansa na utworzenie filii białostockiej uczelni w Wilnie.*

Dostępno z WWW

<http://wyborecza.pl/1,76842,6165355,Karta_Polaka_moze_dac_precedens_Rosjanom.html>. (Relativně stabilní. Citováno dne 3.5.2009).

GAZETA.PL. 2009. *Karta Polaka może dać precedens Rosjanom.* Dostępno z WWW

<http://wyborecza.pl/1,76842,6165355,Karta_Polaka_moze_dac_precedens_Rosjanom.html>. (Relativně stabilní. Citováno dne 5.5.2009).

GAZETA.PL. 2007. *Kazachstan żąda udziału Rosji w ropociągu do Polski.* Dostępno z WWW

<http://wyborecza.pl/1,76842,6165355,Karta_Polaka_moze_dac_precedens_Rosjanom.html>. (Relativně stabilní. Citováno dne 5.5.2009).

GAZETA.PL. 2007. *Litwini dogadali się między sobą w sprawie Ignaliny.* Dostępno z

WWW <<http://gospodarka.gazeta.pl/gospodarka/1,33182,4025169.html>>. (Relativně stabilní. Citováno dne 10.5.2009).

GAZETA.PL. 2008. *Łukaszenka zmienił zdanie o „Karcie Polaka“.* Dostępno z WWW

<<http://wyborecza.pl/1,76842,5168857.html>>. (Relativně stabilní. Citováno dne 8.5.2009).

GAZETA.PL. 2009. *Mozejki chcą eksportować swą produkcję przez porty lotewskie.*

Dostępno z WWW

<http://gospodarka.gazeta.pl/gospodarka/1,77367,6499481,Mozejki_chca_eksportowac_swa_produkcje_przez_porty.html>. (Relativně stabilní. Citováno dne 5.5.2009).

GAZETA.PL. 2009. *Mozejki chcą eksportować swą produkcję przez porty lotewskie.*

Dostępno z WWW

<http://gospodarka.gazeta.pl/gospodarka/1,77367,6499481,Mozejki_chca_eksportowac_swa_produkcje_przez_porty.html>. (Relativně stabilní. Citováno dne 5.5.2009).

GAZETA.PL. 2005. Nie wyszła gazeta Związku Polaków na Białorusi. Dostupno z WWW <<http://serwisy.gazeta.pl/swiat/1,34192,3221635.html>>. (Relativně stabilní. Citováno dne 8.5.2009).

GAZETA.PL. 2006. *Opozycja demonstruje i nie uznaje wyników*. Dostupno z WWW <<http://serwisy.gazeta.pl/swiat/1,34192,3221635.html>>. (Relativně stabilní. Citováno dne 5.5.2009).

GAZETA.PL. 2008. *Polska może dostać gaz z nad Morza Kaspijskiego*. Dostupno z WWW <http://wyborcza.pl/1,76842,5407991,Polska_moze_dostac_gaz_znad_Morza_Kaspijskiego.html>. (Relativně stabilní. Citováno dne 20.4.2009).

GAZETA.PL. 2009. *Premierzy Polski i Estonii: Litwo, szybciej z tym atomem*. Dostupno z WWW <http://wyborcza.pl/1,76842,6512236,Premierzy_Polski_i_Estonii_Litwo_szybciej_z_tym.html>. (Relativně stabilní. Citováno dne 20.4.2009).

GAZETA.PL. 2008. *Prezydent Valdas Adamkus: Kartą Polaka powinien zająć się litewski sąd konstytucyjny*. Dostupno z WWW <http://wyborcza.pl/1,75477,5958188,Prezydent_Valdas_Adamkus_Karta_Polaka_powinien_zajac_sie_litewski_sad_konstytucyjny.html>. (Relativně stabilní. Citováno dne 7.5.2009).

GAZETA.PL. 2005. *Rocznica powstania Rurociągu Pomorskiego*. Dostupno z WWW <<http://miasta.gazeta.pl/plock/1,35710,2814002.html>>. (Relativně stabilní. Citováno dne 18.4.2009).

GAZETA.PL. 2009. *Rząd: Elektrownia atomowa w 2020 r., gazoport w 2013 r.* Dostupno z WWW <http://gospodarka.gazeta.pl/gospodarka/1,33181,6157907,Rzad_Elektrownia_atomowa_w_2020_r_gazoport_w_2013.html>. (Relativně stabilní. Citováno dne 20.4.2009).

GAZETA.PL. 2009. *Sikorski: Partnerstwo Wschodnie nie buduje strefy wpływów*. Dostępno z WWW
<http://wiadomosci.gazeta.pl/Wiadomosci/1,81048,6553751,Sikorski_Partnerstwo_Wschodnie_nie_buduje_strefy.html>. (Relativně stabilní. Citováno dne 2.5.2009).

GAZETA.PL. 2009. *Sikorski w Moskwie: to był dobry dzień dla stosunków polsko-rosyjskich*. Dostępno z WWW
<http://wiadomosci.gazeta.pl/Wiadomosci/1,81048,6577008,Sikorski_w_Moskwie_to_byl_dobry_dzien_dla_stosunkow.html>. (Relativně stabilní. Citováno dne 16.5.2009).

GAZETA.PL. 2008. *Sondaż Gazety*. Dostępno z WWW
<<http://bi.gazeta.pl/im/1/5474/m5474281.jpg>>. (Spíše stabilní. Citováno dne 20.4.2009).

GAZETA.PL. 2009. *Unia z nową energią*. Dostępno z WWW
<http://wyborcza.pl/1,75477,6404704,Unia_z_nowa_energia.html>. (Relativně stabilní. Citováno dne 20.4.2009)

GAZETA.PL. 2009. *Wyrasta zainteresowanie Kartą Polaka*. Dostępno z WWW
<http://wiadomosci.gazeta.pl/Wiadomosci/1,81048,6491545,Litwa_Wzrasta_zainteresowanie_Karta_Polaka.html>. (Relativně stabilní. Citováno dne 5.5.2009)

GÓRKA-WINTER, Beata. 2001. *Polsko-litewska współpraca w dziedzinie bezpieczeństwa*. In: *Polski przegląd dyplomatyczny*. Str. 127-133. Dostępno z WWW
<<http://www.ceeol.com/aspx/issuedetails.aspx?issueid=259bd43f-e511-4a57-99cb-851b0ad3a5f2&articleId=23fc48fa-28f9-4e3c-b93f-4f3c1a4c896f>>. (Stabilní. Citováno dne 4.5.2009).

HALPIN, Tony. 2008. *President Dmitry Medvedev orders missiles deployed in Europe as world hails Obama*. In: *Times Online*. Dostępno z WWW
<<http://www.timesonline.co.uk/tol/news/world/europe/article5090077.ece>> (Spíše stabilní. Citováno dne 7.3.2009).

INTERNATIONAL CRISIS GROUP. 2006. *Georgia's Armenian and Azeri Minorities*. Dostupno z WWW <<http://www.crisisgroup.org/home/index.cfm?id=4517&l=1>>. (Stabilní. Citováno dne 0.5.2009).

JURCZAK, Kazimierz. Polacy w Mołdawii. In: *www.wspolnota-polska.org*. Dostupno z WWW <<http://www.wspolnota-polska.org.pl/index.php?id=mold00>>. (Stabilní. Citováno dne 20.4.2009).

KOMMERSANT.RU. 2009. *"Восточное партнерство" напоминает кольцо вокруг России*. Dostupno z WWW <<http://www.kommersant.ru/doc.aspx?DocsID=1126593>>. (Spíše stabilní. Citováno dne 5.2.2009).

LATVIJAS STATISTIKA. *Resident population by ethnicity and by region, city and district at the beginning of the year*. Dostupno z WWW <<http://data.csb.gov.lv/Dialog/varval.asp?ma=04-17a&ti=4-17.+RESIDENT+POPULATION+BY+ETHNICITY+AT+THE+BEGINNING+OF+THE+YEAR&path=../DATABASEEN/Iedzsoc/Annual%20statistical%20data/04.%20Population/&lang=1>>. (Spíše stabilní. Citováno dne 22.4.2009).

ŁOSSOWSKI, Piotr. 2003. Nie tylko Wołyń. In: *Tygodnik przegląd*. Dostupno z WWW <<http://www.przegląd-tygodnik.pl/index.php?site=artykul&id=4765>> (Relativně tabilní. Citováno dne 27.3.2009).

Population by ethnicity. Department of Statistics to the Government of the Republic of Lithuania. Dostupno z WWW <<http://www.stat.gov.lt/en/pages/view/?id=1731>> (Relativně stabilní. Citováno dne 27.3.2009).

MEŻYŃSKI, Andrzej. 2008. Rosyjskie czołgi znikną z naszej granicy. In: *Dziennik.pl*. Dostupno z <http://www.dziennik.pl/wydarzenia/article280050/Rosyjskie_czolgi_znikna_z_naszej_granicy.html> (Citováno dne 7.4.2009, relativně stabilní).

MINISTERSTWO GOSPODARKI I PRACY. 2005. *Polityka energetyczna Polski do 2025 r.* 59 str. Dostupno z WWW <<http://www.mg.gov.pl/NR/rdonlyres/CBBE5FE3->

3F4A-44DD-AF55-2FF43943F32C/13548/polit_energ_polski_2025obw.pdf> (Stabilní, citováno dne 12.4.2009).

MINISTERSTWO GOSPODARKI I PRACY. *Polsko-kazachstańskie stosunki gospodarcze*. Dostupno z WWW

<<http://www.mg.gov.pl/Wiadomosci/Archiwum/Rok+2007/kazachsko+polskie.htm>>.

(Spíše nestabilní. Citováno dne 10.5.2009).

MINISTERSTWO GOSPODARKI I PRACY. *Współpraca gospodarcza z krajami UE i EFTA*. Dostupno z WWW

<<http://www.mg.gov.pl/Wspolpraca+z+zagranica/Wspolpraca+gospodarcza+Polski+z+krajami+UE+i+EFTA/>>. (Spíše nestabilní. Citováno dne 4.5.2009).

MINISTERSTWO OBRONY NARODOWEJ. 2007. *Strategia bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej polskiej*. Warszawa : Ministerstwo obrony narodowej. 37 str. Dostupno z WWW

<http://www.mon.gov.pl/pliki/File/zalaczniki_do_stron/SBN_RP.pdf> (Stabilní,

citováno dne 6.4.2009).

MINISTERSTWO OBRONY NARODOWEJ. 2008. *Szefowie obrony na ćwiczeniu*

„Kozacki step“. Dostupno z WWW <<http://www.wp.mil.pl/pl/artykul/5677>> (Stabilní,

citováno dne 6.5.2009).

MINISTERSTWO OBRONY NARODOWEJ. 2008. *Wizja sił zbrojnych RP - 2030*.

Warszawa : Ministerstwo obrony narodowej. 34 str. Dostupno z WWW

<http://www.wp.mil.pl/pliki/File/Wizja_SZRP_2030.pdf> (Stabilní, citováno dne

6.4.2009).

MINISTERSTWO SPRAW ZAGRANICZNYCH. 2007. *Rządowy program współpracy z Polonią i Polakami za granicą*. 107 str. Dostupno z WWW

<<http://www.msz.gov.pl/files/docs/polonia2007.pdf>>. (Relativně stabilní. Citováno dne

21.4.2009).

MINISTRY OF EDUCATION OF THE REPUBLIC OF LATVIA. *Official language law*. Dostupno z WWW <<http://izm.izm.gov.lv/laws-regulations/2292.html>>. (Spíše stabilní. Citováno dne 22.4.2009).

NABUCCO GAS PIPELINE INTERNATIONAL. Shareholders. Dostupno z WWW <<http://www.nabucco-pipeline.com/company/shareholders7/table-of-content-shareholder.html>>. (Spíše stabilní, citováno dne 19.4.2009).

Национальный состав населения Республики Беларусь. Белстат. Dostupno z WWW <<http://belstat.gov.by/homep/ru/perepic/p5.php>> (Relativně stabilní. Citováno dne 27.3.2009).

NATIONAL BUREAU OF STATISTICS OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA. 2004. *Population by nationalities and localities in territorial aspect*. Dostupno z WWW <http://www.statistica.md/public/files/Recensamint/Recensamintul_populatiei/vol_1/7_Populatia_pe_nation_localit_ro.xls>. (Spíše stabilní. Citováno dne 20.4.2009).

National composition of population. State Statistics Committee of Ukraine. Dostupno z WWW <<http://www.ukrcensus.gov.ua/eng/results/general/nationality/>> (Relativně stabilní. Citováno dne 27.3.2009).

NORD STREAM, AG. 2009. *North Stream: The New Gas Supply Route for Europe*. 5 str. Dostupno z WWW <http://www.nord-stream.com/fileadmin/Dokumente/Background_Info_Project/Nord_Stream_Press_Release_Background_info_eng.pdf>. (Spíše stabilní. Citováno dne 20.4.2009).

NOVINKY.CZ. 2009. *Ukrajina stáhla kukaččí dodatek, dohodu o plynu podepsala znovu*. Dostupno z WWW <<http://www.novinky.cz/ekonomika/158500-video-ukrajina-stahla-kukacaci-dodatek-dohodu-o-plynu-podepsala-znovu.html>> (Spíše stabilní. Citováno dne 17.4.2009).

PORTALMORSKI.PL. *Polskie LNG w kwietniu*. Dostupno z WWW <http://www.portalmorski.pl/calý_artykul.php?odw=10&ida=5535>. (Relativně stabilní. Citováno dne 19.4.2009).

RIA NOVOSTI. 2009. *Russia ready to restart talks on 2009 gas supplies to Ukraine*. Dostupno z WWW <<http://en.rian.ru/russia/20090112/119454117.html>>. (Relativně stabilní. Citováno dne 20.4.2009).

RP.PL. 2009. *Białoruś zainteresowana współpracą energetyczną z Ukrainą i UE*. Dostupno z WWW <<http://www.rp.pl/artykul/301543.html>>. (Relativně stabilní. Citováno dne 8.5.2009).

RP.PL. 2009. *Braterstwo z Polską – miłość nieodwzajemniona*. Dostupno z WWW <<http://www.rp.pl/artykul/277168.html>>. (Relativně stabilní. Citováno dne 5.5.2009).

RP.PL. 2009. *Polonia i Polacy za granicą*. Dostupno z WWW <<http://www.rp.pl/artykul/300972.html>>. (Relativně stabilní. Citováno dne 5.5.2009).

RP.PL. 2008. *Pöttering: niech Polska działa*. Dostupno z WWW <<http://www.rp.pl/artykul/126120.html>>. (Relativně stabilní. Citováno dne 4.5.2009).

SIKORSKI, Radosław. 2009. *Informacja Ministra spraw zagranicznych dotycząca zadań polskiej polityki zagranicznej w 2009 roku*. 32 str. Dostupno z WWW <<http://www.msz.gov.pl/files/docs/komunikaty/wersja%20finalna%20expose%20120209%20inwokacja.doc>>. (Spíše stabilní. Citováno dne 25.4.2009).

SIKORSKI, Radosław. 2008. *Informacja Ministra spraw zagranicznych nt. polityki zagranicznej RP w 2008 roku*. 17 str. Dostupno z WWW <<http://www.msz.gov.pl/editor/files/WYSTAPIENIA/ExposeMinistra.pdf>>. (Spíše stabilní. Citováno dne 25.4.2009).

SPARKE, Matthew. 1998. *From Geopolitics to Geoeconomics: Transnational State Effects in the Borderlands*. In: *Geopolitics*, vol. 3, no. 2. Str. 62-98. DOI 10.1080/14650049808407619. Dostupno z WWW <<http://dx.doi.org/10.1080/14650049808407619>> (Stabilní. Citováno dne 9.3.2009).

STASZKIEWICZ, Anita. Polacy na Ukrainie. Rozdział II. Kultura w procesie kształtowania tożsamości narodowej. In: *www.wspolnota-polska.org.pl*. Dostupno z WWW <http://www.wspolnota-polska.org.pl/index.php?id=pwko109_2>. (Spíše stabilní. Citováno dne 23.4.2009).

STATISTICS GEORGIA. 2002. *Ethnic groups by major administrative-territorial units*. Dostupno z WWW <http://www.statistics.ge/_files/english/census/2002/Ethnic%20groups.pdf>. (Spíše stabilní. Citováno dne 9.5.2009).

STOSUNKI.PL. 2002. *Expose Włodzimierza Cimoszewicza*. Dostupno z WWW <<http://www.stosunki.pl/03103112360.3.vpis.htm>>. (Spíše stabilní. Citováno dne 10.5.2009).

TARASIEWICZ, Stanisław. 2009. Litwa kowieńska i Wileńszczyzna – paralele historyczne. In: *Kurier Wileński*. Dostupno z WWW <http://www.kurierwilenski.lt/index.php?subaction=showfull&id=1237556874&archive=&start_from=&ucat=6,22&ktgr=22>. (Méně stabilní. Citováno dne 22.4.2009).

TARASIEWICZ, Stanisław. 2009. Warszawskie spotkania Arūnasa Valinskasa. In: *Kurier Wileński*. Dostupno z WWW <http://www.kurierwilenski.lt/index.php?subaction=showfull&id=1239198862&archive=&start_from=&ucat=2,39&ktgr=39>. (Méně stabilní. Citováno dne 5.5.2009).

TODAY.AZ. 2009. *Chief of Poland's General Staff: „Nagorno Karabakh conflict can be settled only in the framework of the territorial integrity of Azerbaijan*. Dostupno z WWW <<http://www.today.az/news/politics/50278.html>>. (Spíše nestabilní. Citováno dne 9.5.2009).

TOMBERG, Igor. 2006. The North European Gas Pipeline Project in the Geopolitical Context. In: *International Affairs*, vol. 52, issue 2. Str. 95-101. Dostupno z <<http://proquest.umi.com/pqdlink?index=22&did=1038101151&SrchMode=3&sid=3&Fmt=6&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1239920883&clientId=45145&aid=7>> (Stabilní. Citováno dne 17.4.2009).

TRAKTAT MIĘDZY RZECZĄPOSPOLITĄ POLSKĄ A UKRAINĄ O DOBRYM SĄSIEDZTWIE, PRZYJAZNYCH STOSUNKACH I WSPÓŁPRACY. 1992.

Dostępno z <<http://e-prawnik.pl/akty/b/8/5812c294942a36ba9398b0d0c7701259.pdf>> (Stabilní. Citováno dne 5.5.2009).

WALDOCH, Marta a KLIMASINSKA, Katarzyna. 2007. Poland Banks on Ukraine as Ex-Soviet State Looks West. In: *Bloomberg.com*. Dostępno z WWW <<http://www.bloomberg.com/apps/news?pid=20601109&sid=aHkKag.IYR7M&refer=news>>. (Relativně stabilní. Citováno dne 27.4.2009).

WALTERS, William. 2004. The Frontiers of the EU: Geostrategic Perspective. In: *Geopolitics*, vol. 9, no. 3. Str. 674-698. DOI 10.1080/14650040490478738. Dostępno z WWW <<http://dx.doi.org/10.1080/14650040490478738>>. (Stabilní. Citováno dne 9.3.2009)

WASZKIEWICZ, Jerzy. 2008. Czerwony carat – polska autonomia w systemie sowieckiej polityki narodowościowej. In: *Kresy.pl*. Dostępno z WWW <http://kresy24.pl/showArticles/article_id/19/>. (Relativně stabilní. Citováno dne 27.3.2009)

WILK, Andrzej a ŻOCHOWSKI, Piotr. 2009. Rakiety Iskander – pozorne ustępstwa Rosji. In: *Tydzień na Wschodzie*. Numer 5 (80). Warszawa : Ośrodek Studiów Wschodnich imienia Marka Karpia. 14 str. Dostępno z WWW <<http://www.osw.waw.pl/files/tnw80.pdf>> (Stabilní, citováno dne 9.4.2009).

WIRTUALNA POLSKA. 2006. „Obiecuję kontynuację walki o zniesienie wiz dla Polaków.” Dostępno z WWW <<http://wiadomosci.wp.pl/kat,1356,title,Obiecuje-kontynuacje-walki-o-zniesienie-wiz-dla-Polakow,wid,8501012,wiadomosc.html>>. (Relativně stabilní. Citováno dne 22.4.2009).

WPROST 24. 2008. *Polsko-ukraińska elektrownia atomowa?* Dostępno z WWW <<http://www.wprost.pl/ar/137770/Polsko-ukrainska-elektrownia-atomowa/>>. (Relativně stabilní. Citováno dne 20.4.2009).

WSPÓLNOTA POLSKA. *Polska diaspora na świecie (dane szacunkowe 2007)*.
Dostępno z WWW <<http://www.wspolnota-polska.org.pl/index.php?id=pwko>>. (Spíše
stabilní. Citováno dne 20.4.2009).

ZWIĄZEK POLAKÓW NA BIAŁORUSI. 2009. *Polska postawiła Łukaszence
ultymatum*. Dostępno z WWW <<http://zpb.org.pl/index.php?id=w90307>>. (Spíše
stabilní. Citováno dne 8.5.2009).

Summary

After the collapse of the USSR in 1991, Poland became geopolitically involved in many of the newly independent ex-Soviet countries. Polish geopolitical activity in the post-Soviet is to a large extent influenced by the historical Polish-Russian stereotype, which came into being as a result of centuries-long tensions between the Poles and Russians. Due to this stereotype, the possibility of emergence of strong Russia is perceived in Poland as a threat to the country's national security.

Poland four main geostrategic goals in the post-Soviet space are to create favorable geopolitical conditions east of Poland's borders, to reduce the energy dependence of Poland and other European countries on Russia, to secure the rights of autochthonous Polish minorities in some European countries (and to create Polish ethnic lobbies, which could provide support for Poland's geopolitical activity) as well as to gain international prestige in the international arena. In order to pursue the realization of these goals, Poland is using various means. One of them is Poland's bilateral cooperation with post-Soviet countries, including the creation of common military units institutions with some post-Soviet space. Another means is to make use of the possibilities given to Poland by its membership in the EU and NATO. As a member of these influential international organizations, Poland can influence their policy towards non-member countries, lobby for the membership of some post-Soviet countries and even come up with initiatives like the Eastern Partnership, which is a joint Polish-Swedish project. Besides using these means, Poland is also actively supporting all attempts to bring to Europe primary energy resources from other countries than Russia.

From the Polish perspective, Poland has so far had mixed success in achieving its goals in the post-Soviet space. Among the main successes of Poland's „eastern policy“ are the Baltic republics' entry into NATO, Ukraine's entry into the Council of Europe, the launch of the Eastern Partnership EU project and making the arrangements to secure the supplies of oil and natural gas from non-Russian sources through pipelines bypassing Russia. Besides these successes, Poland's geopolitical activity in the post-Soviet space has also been marked by some failures, such lack of success in convincing Russia not to go ahead with its Nord Stream gas pipeline project, Poland's failure to secure broader cultural rights for its minorities in some post-Soviet countries and to convince Kazakhstan to provide the supplies of oil and natural gas to Poland and some European countries using transit routes bypassing Russia.

Seznam příloh

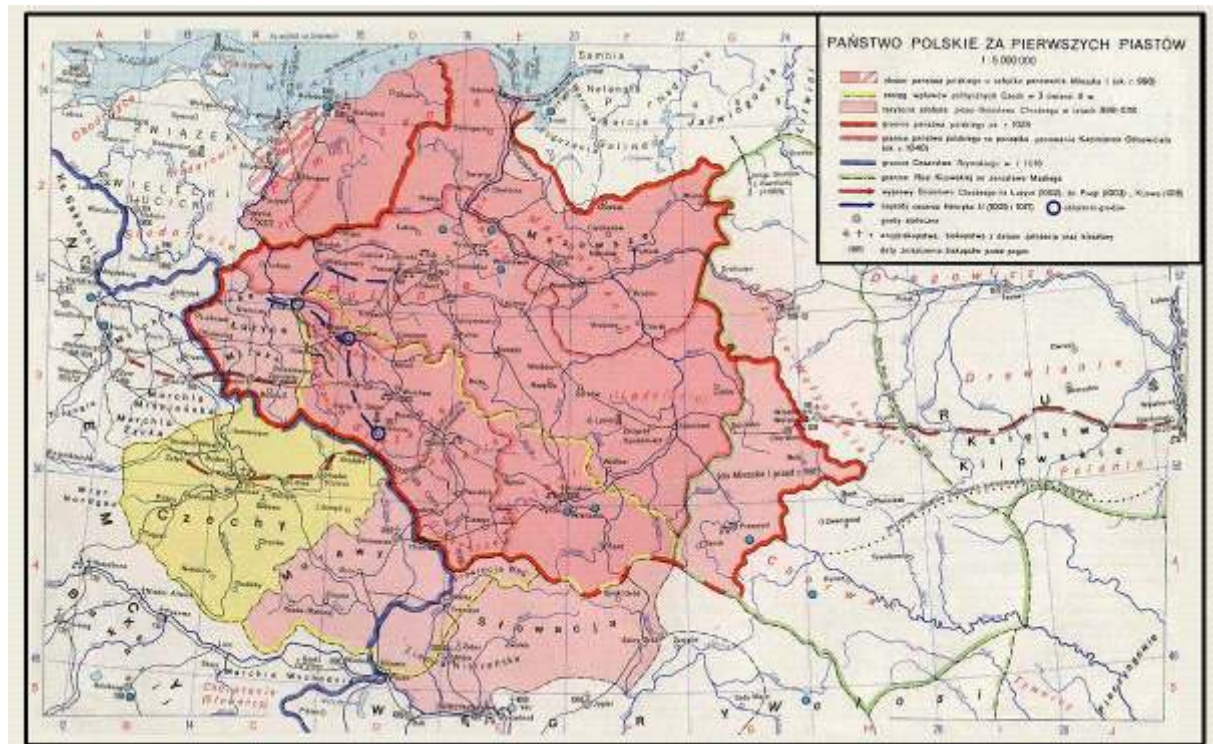
- Příloha č. 1: Postsovětský prostor (mapa)**
- Příloha č. 2: Piastovské Polsko (mapa)**
- Příloha č. 3: Topografie Evropy (mapa)**
- Příloha č. 4: Polsko za Kazimíra III. (mapa)**
- Příloha č. 5: Lublinská unie (mapa)**
- Příloha č. 6: Polsko bez většiny Livonska (mapa)**
- Příloha č. 7: Trojí dělení Polska (mapa)**
- Příloha č. 8: Curzonova linie (mapa)**
- Příloha č. 9: Hranice Polska po řížském míru (mapa)**
- Příloha č. 10: Národnostní struktura meziválečného Polska (mapa)**
- Příloha č. 11: Polské království v rámci Ruské říše (mapa)**
- Příloha č. 12: Sovětský antipolský propagandistický plakát (obrázek)**
- Příloha č. 13: Geopolitická příslušnost států v Evropě a západní části Asie (mapa)**
- Příloha č. 14: Baltská kosa (mapa)**
- Příloha č. 15: Síť plynodů na území Ukrajiny (mapa)**
- Příloha č. 16: Plánovaný ropovod Oděssa-Brody-Plock-Gdaňsk (mapa)**
- Příloha č. 17: Poloha města Świnoujście (mapa)**
- Příloha č. 18: Plánované trasy plynovodu *White Stream* (mapa)**
- Příloha č. 19: Plánovaná trasa plynovodu Nabucco (mapa)**
- Příloha č. 20: Trasa plynovodu *Nord Stream* (mapa)**
- Příloha č. 21: Plánovaná trasa plynovodu Amber (mapa)**
- Příloha č. 22: Navrhované trasy plynovodu Jamal II. (mapa)**
- Příloha č. 23: Podíl etnických Poláků na celkové populaci Latgalska v roce 2008 (mapa)**
- Příloha č. 24: Podíl etnických Poláků na celkové populaci lotyšských rajónů v roce 2008 (mapa)**
- Příloha č. 25: Podíl etnických Poláků na celkové populaci běloruských rajónů (mapa)**
- Příloha č. 26: V případě proruské orientace Litvy a Běloruska by Rusko mělo snadný přístup do Kaliningradské oblasti (mapa)**

Přílohy

Příloha č. 1: Postsovětský prostor (mapa)

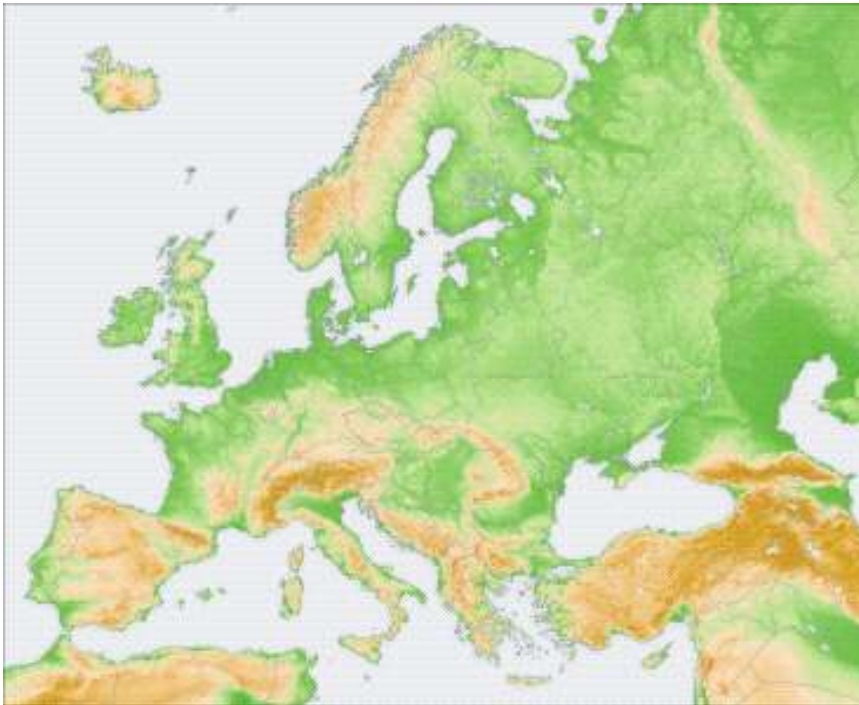

Příloha č. 2: Piastovské Polsko (mapa)

Mapa převzata z: <http://www.piaستowie.kei.pl/piaست/mapy/2.htm>.

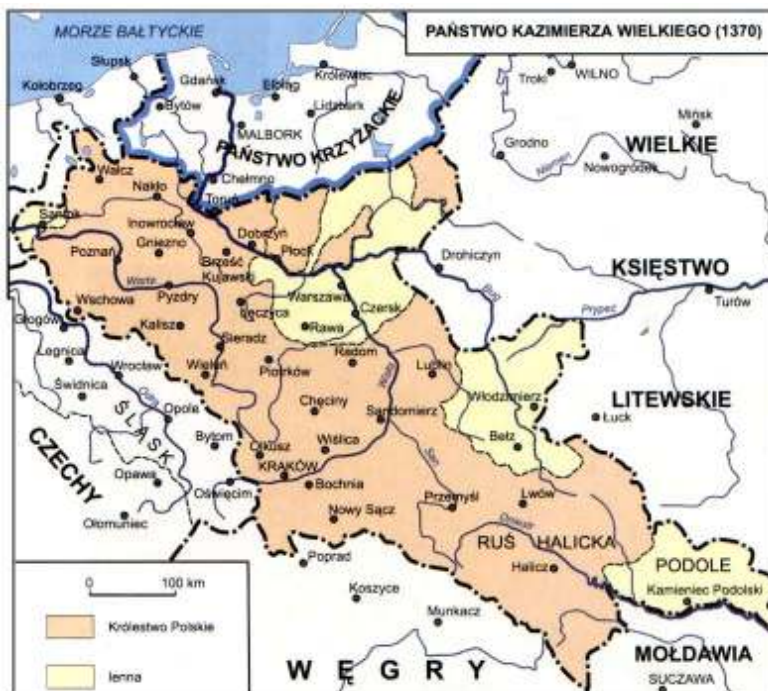
Příloha č. 3: Topografie Evropy (mapa)

Mapa převzata z:

<http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/b/b7/Europe_topography_map.png/737px-Europe_topography_map.png>.

Příloha č. 4: Polsko za Kazimíra III. (mapa)

Převzato z: <<http://piastowie.kei.pl/piast/mapy/kwmapa.htm>>.

Příloha č. 5: Lublinská unie (mapa)

Převzato z: <<http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/eb/Irp1569.jpg>>

Příloha č. 6: Polsko bez většiny Livonska (mapa)

Převzato z:

<http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/2c/IRP_Livland_voivodship.PNG>

Příloha č. 7: Trojí dělení Polska (mapa)

Převzato z:

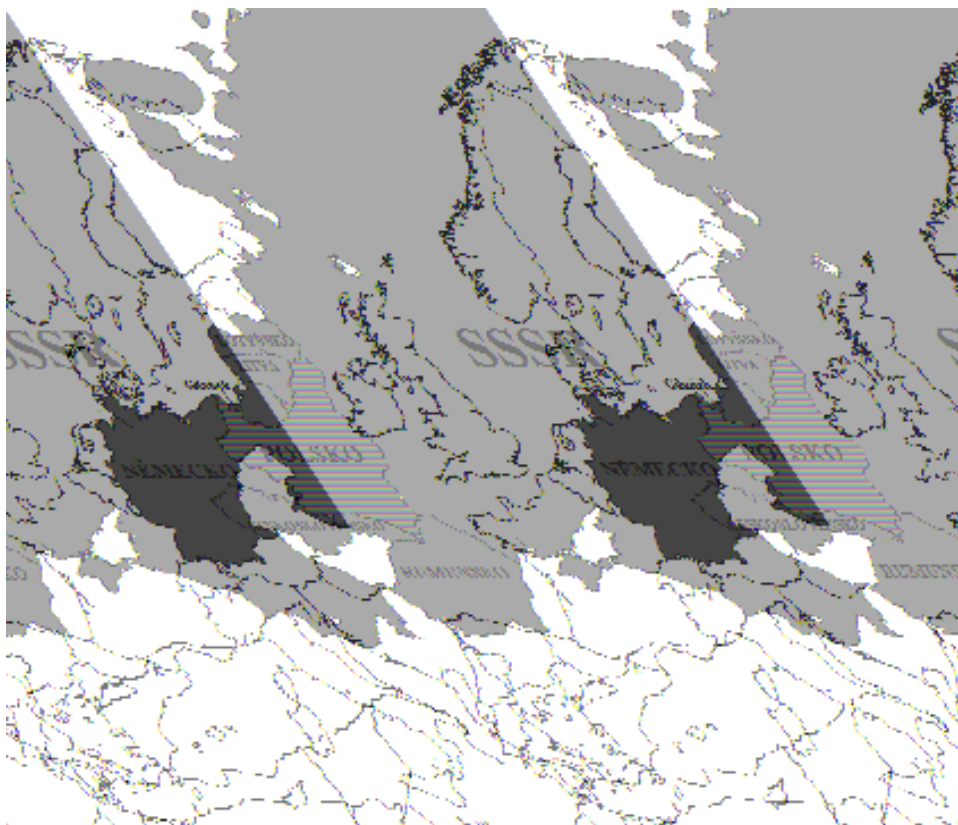
<http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/30/Rzeczpospolita_Rozbiory_3.png>

Příloha č. 8: Curzonova linie (mapa)

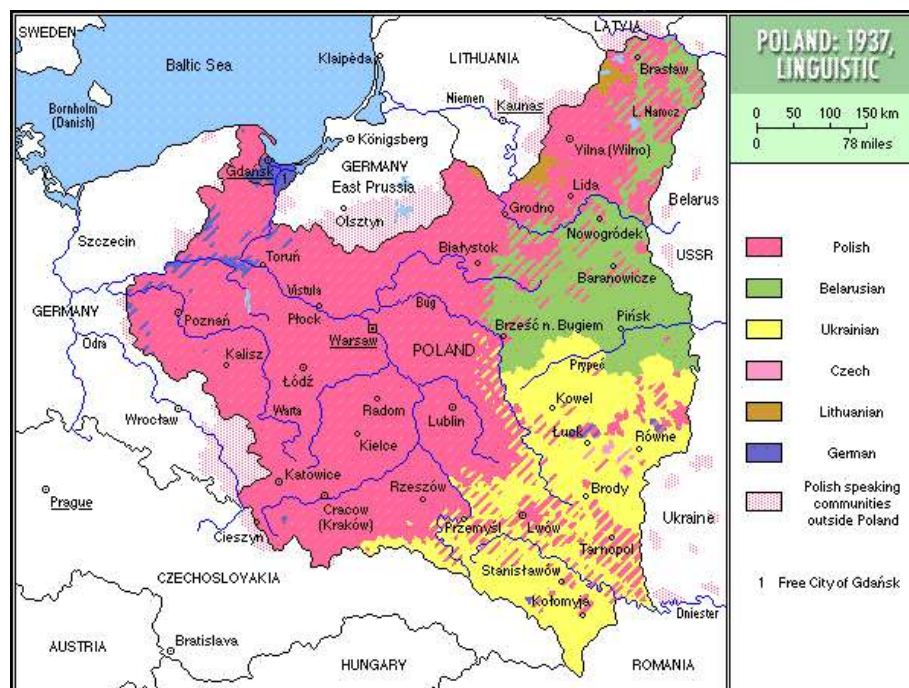

Převzato z: <http://en.wikipedia.org/wiki/File:Curzon_line_en.svg>

Příloha č. 9: Hranice Polska po řížském míru (mapa)

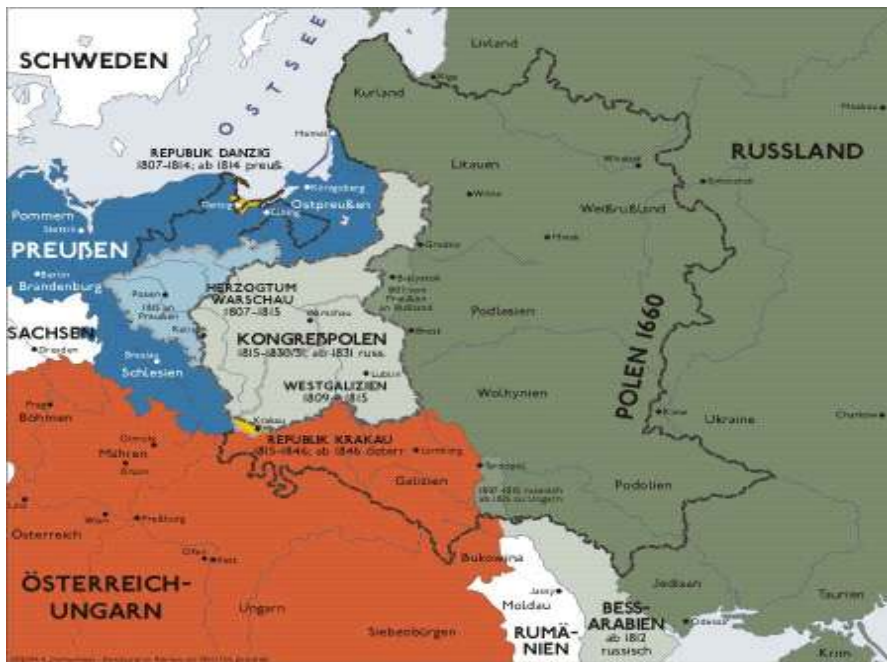
Příloha č. 10: Národnostní struktura meziválečného Polska (mapa)

Převzato z:

<<http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/60/Poland1937linguistic.jpg>>.

Příloha č. 11: Polské království v rámci Ruské říše (mapa)

Převzato z:

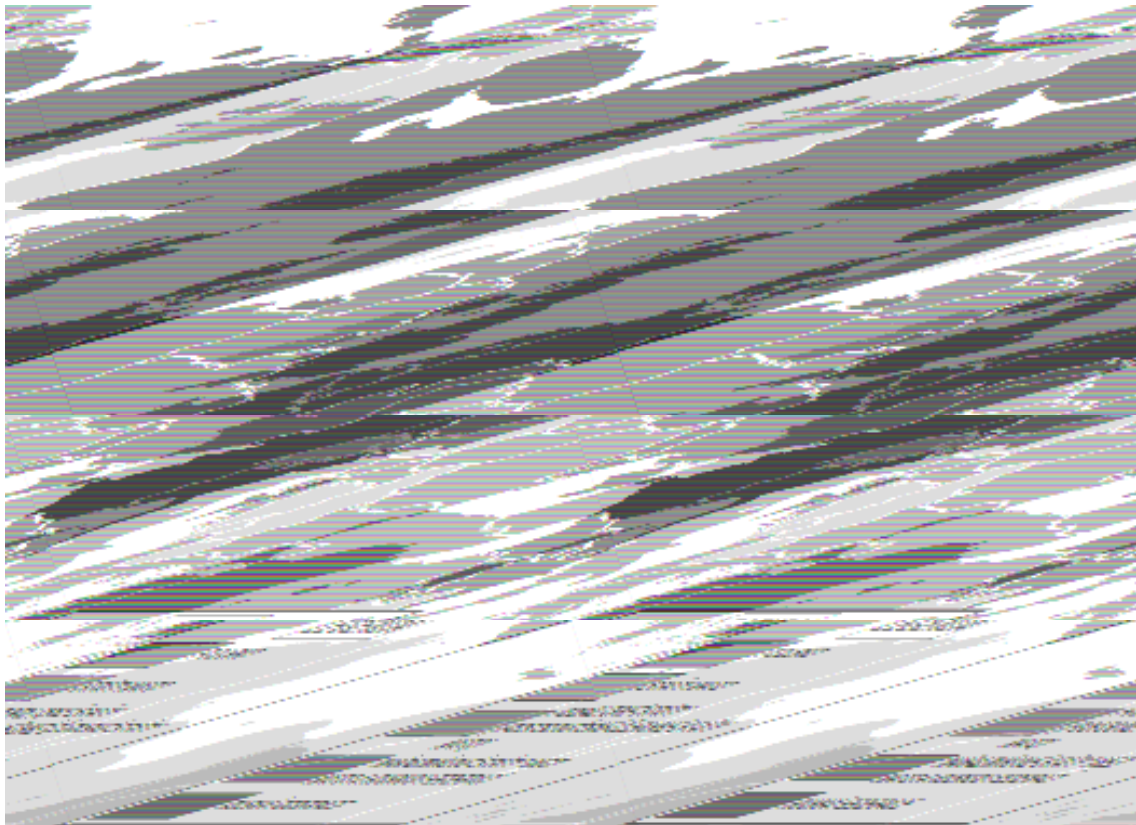
<http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/22/Karte_kongresspolen.png>.

Příloha č. 12: Sovětský antipolský propagandistický plakát (obrázek)

Převzato z: <http://www.sovmusic.ru/english/p_view.php?id=528>.

Příloha č. 13: Geopolitická příslušnost států v Evropě a západní části Asie (mapa)

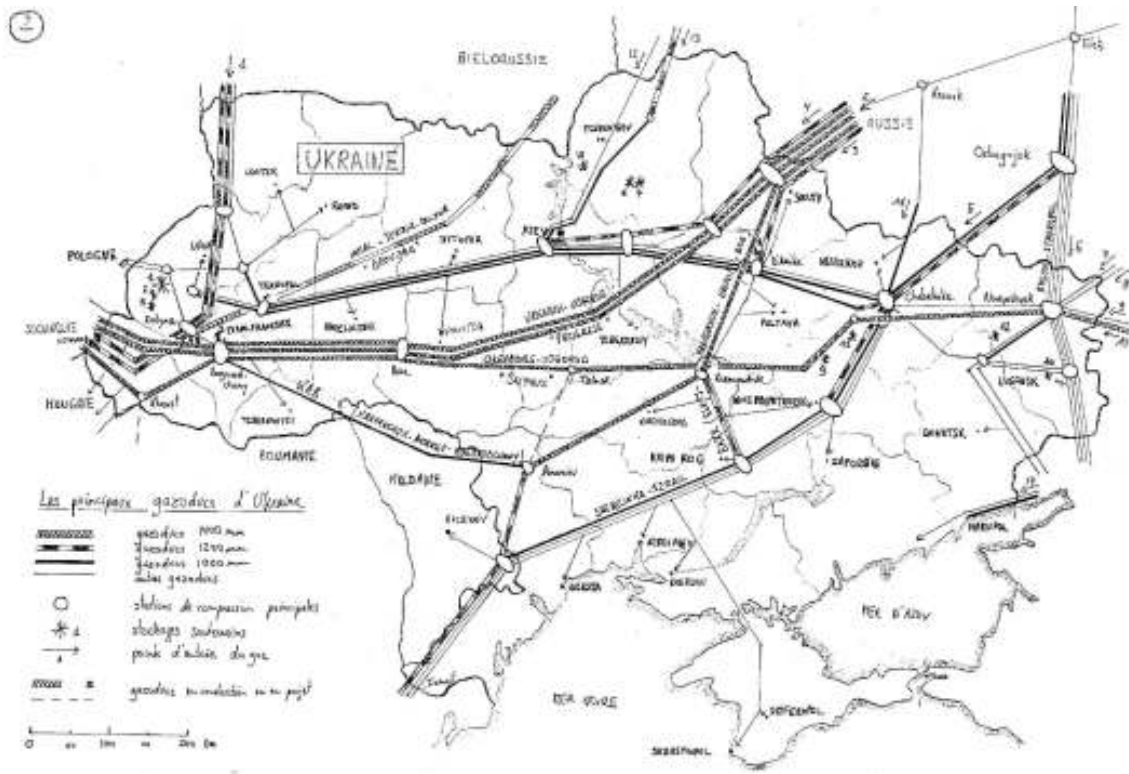
Příloha č. 14: Baltská kosa (mapa)

Převzato z:

http://fi.wikipedia.org/wiki/Tiedosto:Bay_of_Gda%C5%84sk_Zatoka_Gda%C5%84ska.png.

Příloha č. 15: Síť plynodův na území Ukrajiny (mapa)

Převzato z <http://www.eurotrib.com/files/3/051230_Ukraine_gas_pipeline_map.jpg>.

Příloha č. 16: Plánovaný ropovod Oděsa-Brody-Plock-Gdaňsk (mapa)

Převzato z <<http://bi.gazeta.pl/im/8/2201/m2201168.jpg>>.

Příloha č. 17: Poloha města Świnoujście (mapa)

Příloha č. 18: Plánované trasy plynovodu *White Stream* (mapa)

Převzato z <<http://www.gueu-whitestream.com/main.php?id=18&lang=eng>>.

Příloha č. 19: Plánovaná trasa plynovodu Nabucco (mapa)

převzato z <<http://www.nabucco-pipeline.com/project/project-description-pipeline-route/project-description.html>>.

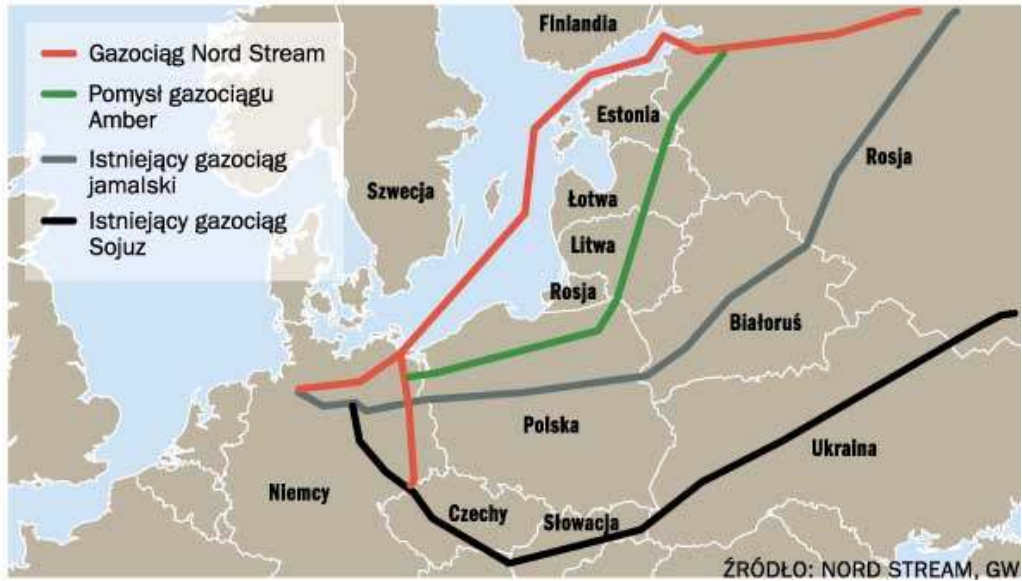
Příloha č. 20: Trasa plynovodu Nord Stream (mapa)

Převzato z <http://www.nord-stream.com/fileadmin/Dokumente/3_PNG_JPG/1_Charts/Nord_Stream_Pipeline_Route_ENG.JPG>.

Příloha č. 21: Plánovaná trasa plynovodu Amber (mapa)

GAZ Z ROSJI DO EUROPY – ŁADEM CZY PRZEZ BAŁTYK

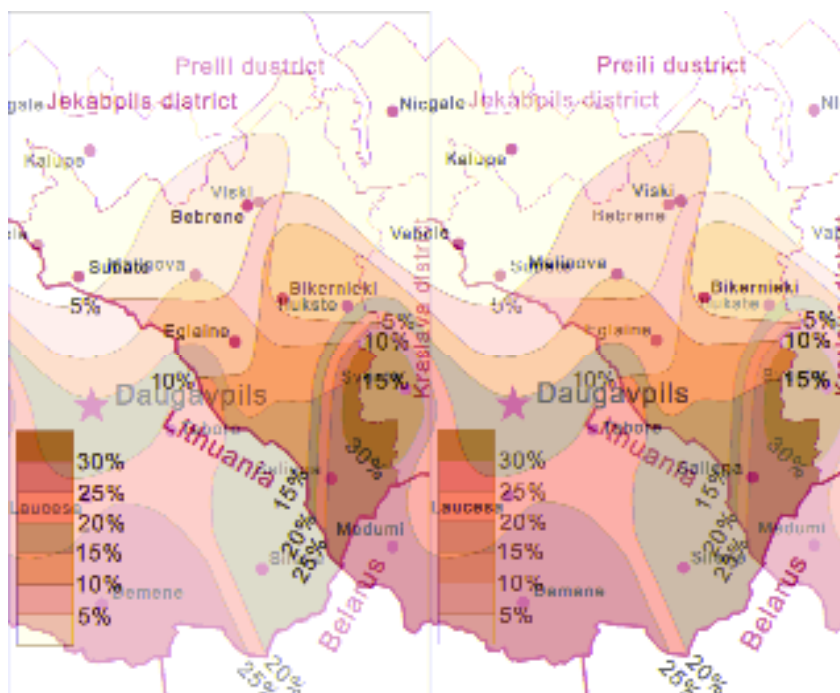
Převzato z <<http://bi.gazeta.pl/im/2/4902/m4902252.jpg>>.

Příloha č. 22: Navrhované trasy plynovodu Jamal II. (mapa)

Převzato z <<http://www.rzeczpospolita.pl/tematy/gaz/duzamapa.gif>>.

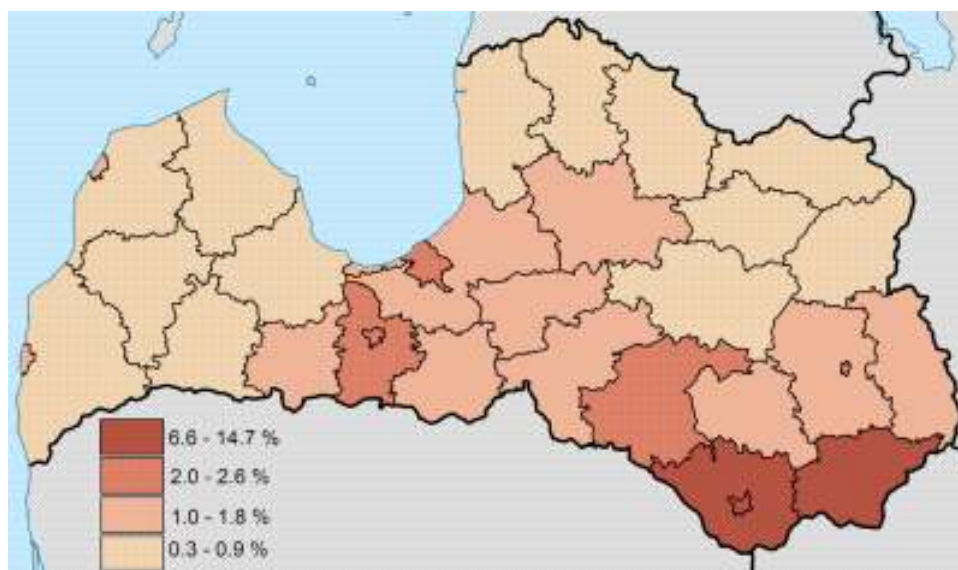
Příloha č. 23: Podíl etnických Poláků na celkové populaci Latgalska v roce 2008 (mapa)

Převzato z

http://en.wikipedia.org/wiki/File:Daugavpils_district_ethnic_Poles_percentage.png.

Příloha č. 24: Podíl etnických Poláků na celkové populaci lotyšských rajónů v roce 2008 (mapa)

Převzato z http://en.wikipedia.org/wiki/File:Poles_in_Latvia_percentage_2008.png.

Příloha č. 25: Podíl etnických Poláků na celkové populaci běloruských rajónů (mapa)

Převzato z <http://www.rp.pl/galeria/284610,1,284783.html>.

Příloha č. 26: V případě proruské orientace Litvy a Běloruska by Rusko mělo snadný přístup do Kaliningradské oblasti (mapa)

